

hledá se prezident

s. 20–21
anketa o hlavě státu začíná

Bludná představa

S Evou Burgetovou o Súdánu

Pracovnice Úřadu vysokého komisaře pro uprchlíky (UNHCR) přibližuje zemi, jejíž jižní část je stejně velká jako čtvrtina Evropy a z níž zřejmě brzy budou země dvě. Hovoří o neblahých důsledcích kolonialismu v Africe, potřebě osvěžení pro G. W. Bushe, optimismu Norů a zlepšování karmy na misi UNHCR.

MARTINA KŘÍŽKOVÁ

Letos v lednu uběhly dva roky od podepsání mírové smlouvy mezi „vzbouřeným Jihem“ a Severem. Jaká je v Súdánu situace nyní? Jižní část Súdánu právě prožívá první neválečné roky, vše se mění k lepšímu, ovšem pomalu. Vztahy mezi Severem, tedy vládou v Chartúmu, a Jihem, který má své sídlo v Jube, nejsou samozřejmě bůhvíjak přátelské, ale obě strany spolu alespoň otevřeně neválčí, jak tomu bylo posledních dvacet let. Jižní Súdán byl ve válečném stavu s centrální vládou v Chartúmu s výjimkou jedenácti let už od vyhlášení nezávislosti v roce 1956.

V mírové smlouvě stojí, že do šesti let proběhne referendum o nezávislosti jižní části země, je to podle vás reálné? Nálada na Jihu je taková, že směřování k nezávislosti je daným faktem. Jih nikdy neměl se severní částí země nic společného kulturně

ani historicky. Sever byl vždy daleko víc pod vlivem Egypta, s tím souviselo i přijetí islámu a severoafrické kultury. Naopak Jih je pravá rovníková Afrika, pěstuje se tu směs animismu a křesťanství, a kultura je bližší spíše severu Ugandy či Středoafričské republice. Obě části se spolu ocitly v jednom státě jen díky britské koloniální administrativě, která všechno území mezi Egyptem a Keňou spojila do jednoho celku. Britové ale také měli zemi rozdělenou na Sever a Jih a lidem nedovolovali stěhovat se z jedné části země do druhé – pod průhlednou záminkou zábrany šíření nakažlivých nemocí.

Za čtyři roky by tedy mohl na jihu Súdánu vzniknout nový stát? Jih nezávislost chce, v rámci mírové smlouvy k ní směřuje. Pokud Sever tuto smlouvu poruší, pravděpodobně bude na světě nový konflikt. Infrastruktura na Jihu je ale v katastro-

fálním stavu, takže jsou samozřejmě možná určitá zdržení tohoto procesu, zaviněná „technickými“ nedostatky.

Jádrem konfliktu mezi nemuslimským „černým“ Jihem a arabským Severem jsou stále následky britské koloniální politiky? Neřekla bych úplně, že konflikt je následkem koloniální politiky. Ta jen prohloubila rozdíly, které mezi oběma částmi země panovaly už dříve. A samozřejmě všechny ty vymoženosti civilizace, které pocházejí ze západního světa, jako je nacionalismus, industrializace nebo zbožštění ropy, problémy spíše vyostřily.

V jakém smyslu? Ropa je důležitým faktorem severo-j jižního konfliktu – v posledních pár desítkách let jsou objevena nová a nová ložiska ropy a plynu. *Pokračování na str. 14*

Paradoxy koaličního programu

Petr Gočev

Chytré horákyni z pohádky Boženy Němcové se podařilo splnit zadání, které jí nechal vzkázat prokurátor: ať k němu přijede, ale ať to není ani ve dne ani v noci, ani ustrojená ani nahá, ani pěšky ani na voze. Avšak ani angažování chytré horákyně namísto Pohanky s Melčákem by současné vládě nepomohlo splnit vše, co slibuje.

Posuďte sami: vláda hodlá všem snížit daně a zároveň snížit i schodek veřejných rozpočtů. Jak má být tohoto zázraku dosaženo? Snížením mandatorních výdajů, především škrty v sociálních výdajích. Tyto škrty podle Kalouska dopadnou na ty, kdo „odmítají pracovat a pletou si sociální dávky s normálním platem“. V této souvislosti připomeňme Agendu 2010 z dílny ČSSD, která se v mnohém podobá koaliční smlouvě pravicové vlády a kde je „neoprávněné pobírání dávek“ označováno za jeden z hlavních problémů ČR. Legendu o welfare queen, která si jezdí pro podporu v cadillaku, si původně vyculal z prstu Ronald Reagan. Tento novodobý mýtus se úspěšně zabydlel v rétorice politických stran z různých částí politického spektra. Zneuživatelé sociálních dávek se tak stali skupinou, na niž lze svádět veškeré problémy veřejného sektoru (přeci jen svádět všechno na komunisty nejde donekonečna), aniž by se někdo namáhal rozsah a důsledky takzvaného zneužívání sociálních dávek vyčíslit. My to však můžeme zkusit. Podle nejvyšších odhadů pobírá 10–15 % žadatelů podpo-

ru v nezaměstnanosti neoprávněně. Pokud by jim byly dávky odňaty, ušetřil by rozpočet 1 až 1,4 mld. Kč ročně. Jak vidno, tímto způsobem Kalouskovu rozpočtovou díru zalátat nepůjde, ani když mu velkoryse přiznáme další stovky milionů ušetřených na pastelkovném a porodném, pro jejichž navýšení hlasovali i poslanci a senátoři KDU-ČSL a ODS (to bylo ovšem před volbami). Pokud by škrty sociálních dávek měly vskutku kompenzovat rozsáhlé snižování a rušení daní a zároveň vést ke snížení rozpočtového deficitu (podle analýzy ČMKOS povedou vládní reformy během následujících tří let k výpadku příjmů veřejných rozpočtů ve výši 236 až 280 miliard korun), musely by se přestat vyplácet veškeré podpory v nezaměstnanosti a veškeré sociální dávky (podle návrhu státního rozpočtu na rok 2007 představují dávky státní sociální podpory celkem 54 mld. a podpora v nezaměstnanosti 7 mld.). Vskutku, jedině zrušením veškerých sociálních dávek lze dokonale zabránit jejich hypotetickému zneužívání.

Přitom není jisté, zda částečné rušení sociálních dávek, tak jak o něm zatím vláda uvažuje, nebude ve svých důsledcích pro rozpočet spíše kontraproduktivní. Zrušení nemocenských dávek pro první tři dny nemoci povede k tomu, že lidé, pro které je už dnes obtížné vyjít s platem, se budou snažit nemoci přechodit, do práce půjdou i s počínající chřipkou a infekci tak dále rozšíří. Zrušení pohřebního se projeví hromaděním mrtvol v chladicích boxech, čímž se bezúčelně zvýší investiční a provozní náklady nemocnic. Rušení dalších dávek zapříčiní růst kriminality a nákladů na její prevenci. Ve Spojených státech spočítali, že každý bezdomovec představuje pro veřejné rozpočty větší náklady, než kolik by stálo obdarovat jej vlastním bytem, a že všeobecné zdravotní pojištění je efektivnější než sou-

kromé, na které šestina populace nejbohatší země světa „nedosáhne“. Kontraproduktivní mohou být i neuvážená opatření „ekologizace daňové soustavy“. Je jistě alarmující, že vlivem spalování hnědého uhlí je ovzduší ve vesnicích znečištěné stejně jako v průmyslových centrech. Ale Bursíkem navrhované zdražení o 10 % situaci nevyřeší, neboť i po této změně zůstanou náklady na vytápění hnědým uhlím méně než poloviční ve srovnání se zemním plynem, jehož cena po chystané deregulaci dále poroste. A větší podíl občanů pak dá přednost ještě levnějšímu otopu – PET lahvím.

Pokud srovnáme různé sliby a koncepty z programů koaličních stran a ze stávající koaliční smlouvy, vyjde nám z toho směs, která by i chytré horákyni zamotala hlavu: Daně snížíme všem, ale zároveň je některým zvýšíme (především zvýšením sazby DPH u základních životních potřeb). Rozpočtový deficit snížíme, ale zároveň jej zvýšíme (neboť ani pravicová vláda si nemůže dovolit tak rozsáhlé škrty v sociálních výdajích). Sociální dávky budou adresnější, ale zároveň je bude dostávat každý. Důchody budou sto procentně solidární, ale zároveň se výrazně sníží. Výnos z ekologických daní bude investován do podpory ekologicky šetrných technologií a sanace ekologických škod, ale zároveň jej započítáme jako kompenzaci snížení odvodů na sociální zabezpečení. Výpočet rovné daně zjednodušíme, neboť bude existovat jediná sazba daně, ale zároveň bude složitější, neboť bude existovat několik sazeb pro slevu na dani. Na podobné paradoxy ostatně narážíme i mimo oblast hospodářské a sociální politiky, vzpomeňme Bursíkovo „jsme pro přímou demokracii, ale referendum o radarové základně nepodpoříme“.

Jak se v tom má občan vyznat?

Autor je ekonom.

Nikdo z recenzentů neupozornil ve filmu na zjevné paralely s moderním výtvarným uměním, např. reminiscence na českou výtvarnou scénu 50. a 60. let, zvláště na Vladimíra Boudníka a Jiřího Koláře. Hned z počátku filmu se ve scéně, kdy Goya portrétuje Inés, ukáže v pozadí pokoje nedomalovaný portrét mnicha Lorenze, Goya o portrétu mluví jako o přízraku. Portrétu chybí jen domalovat hlavu. Kromě toho, že celá scéna upomene na donchuanovský motiv zachycený už v Amadeovi (přízrak rovná se mecenáš rovná se dábel), může připomenout namalovaný obraz s oválným prázdnem namísto hlavy některé koláže Jiřího Koláře (či rovnou upomenout na jeho cyklus Apollinaira z let devadesátých, v němž jde o to poskytnout divákovi prázdné místo na známém obraze, aby je mohl ve své představě domalovat). Taktéž následující scény, v nichž je konfrontováno násilí během mučení Inés s Goyovým „mučením obrazů“, kdy Goya vytváří své grafiky na grafických lisech, silně připomínajících mučicí nástroje, můžou divákovi evokovat podobně laděný vztah Vladimíra Boudníka ke své vlastní tvorbě. Člověk na mučidlech je lisován stejně jako jeho obraz. A v této konfrontaci mučení a umění opět probleskne poetika Koláře s jeho *konfrontážemi*. Analogií a reminiscencí nejen s českým výtvarným uměním by se našlo zajisté více. Samozřejmě konkretizovat toho kterého umělce může být silně zavádějící, je však zřejmé, že Forman ve svém novém filmu zužitkoval svoji zkušenost s moderním výtvarným uměním, a to nejen s jeho vizuální podobou, ale také s jeho vlastním sebenazíráním.

Mistr trapných scén i tentokrát ukázal, co umí – prostitutky zanechané napospas právě na válečném poli jsou krásným příkladem lidské a dějinné trapnosti, v této scéně se Forman dotkl toho, o co usiluje také Milan Kundera ve svých románech: obnažit dějiny až na samu dřevě směšnosti. Celková uvolněná kompozice příběhu nemusí být vadou scénáře, ale naopak jeho záměrem. Nejde o žádné

editorial

Dámy a pánové, když si jeden z našich redaktorů, a budme adresní: Filip Pospíšil, nedávno četl výsledky jakéhosi průzkumu veřejného mručení, z něhož vyplynulo, že kromě nemluvnat a několika podivínů jsou všichni v České republice s výkony stávajícího pana prezidenta neodvratně spokojeni, jevil známky nepokoje. Nebylo se mu co divit (viz s. 20), proto se A2 v čele s redaktorem Lukášem Rychetským rozhodla rychle zakročit. Tímto číslem začíná na našich stránkách dlouhodobá anketa o nové vhodné kandidátce či kandidátovi. Budeme se věnovat i možnosti přímé volby první hlavy republiky. Téma nyní doplňujeme komentářem Felixe Xavera k předvolební kampani ve Francii (25), zhodnocením zprávy Mezinárodního panelu o změnách klimatu (24) a stránkou (23) věnovanou vztahu České republiky k EU, na níž se vyjadřují pan Evropa Alexandr Vondra a analytik Václav Nekvapil. V den, kdy vychází osmé číslo A2, má v českých kinech premiéru mnohokrát oceněný film režiséra A. G. Iñárritua Babel. Před odchodem do kina pro jistotu nabízíme názor kritičky Kamily Boháčkové (31). – Pokud máte tip, kdo by se měl v roce 2008 důstojně usídlit na Pražském hradě, přispějte do diskuse na stránkách týdeníka A2.cz. Při té příležitosti možná na webu oceníte novou službu: podrobnější, často obměňovanou verzi rubriky Zkrátka (5) a metamorfózu „kavárny“ v aktuální tržišťě hrdě podepisovaných předjarních kulturních tipů. Soustředěné, rojnicové čtení! Líbuše Bělunková

Téma čísla 8 hledá se prezident

20 Martin Hekrdla: Svět bez Klause

20 Jan Keller: Bylo to krásné a bylo toho dost

21 Anketa: Kdo by měl být příštím prezidentem?

nedodržení imaginárních pravidel dramatického umění, ale o to, že postavy Formanova příběhu se v Goyových přízracích stávají pouhými jednorozměrnými siluetami, kulisami dějin. Obrazy dějin samy jsou ve filmu hlavním aktérem příběhu na pozadí svých postav, s nimiž si hrají jako s loutkami.

Je tragické, že na celou tuto bohatost filmu nikdo z tzv. filmových recenzentů neupozornil, zato se hned s velikým křikem vrhli na film, aby jej zhodnotili, čili strhali v kontextu předchozích Formanových filmů. Totéž se dělo, když Forman natočil Lid versus Larry Flynt. Myslím si však, že je na to trochu brzo a že film rozhodně nemá ty chyby, které mu většina kritiků přisuzuje. Jako by chladná reakce české filmové kritiky dávala za pravdu převážné většině Formanových filmů, pojednávajících o různých formách střetu mezi výjimečným jedincem (umělcem) na jedné straně a vrchností a lůzou na straně druhé. Takové nepochopení je stejně tragické jako nezáměr. Česká kritika ukázala míru této tragičnosti nejlépe.

Miroslav Olšovský

došlo

Čeští kritici a Formanovy přízraky

Formanův nový film zastihl opět českou filmovou kritiku nepřipravenou, soudě alespoň z četných odmítavých recenzí nejen na stránkách A2 (Eliška Děcká), Práva (Věra Míšková) a Respektu (Jan Gregor). Goyovy přízraky znovu ukázaly, jak je na tom česká kritika špatně, jak jí chybí průkaznost, analýza a schopnost se dívat, neplatí to zřejmě jen o filmech Miloše Formana, ale o reflexi umění obecně – podobně jsou na tom v Čechách také Kunderovy romány. Zdá se, že jakékoli hlubší umělecké dílo, projevující se jemnostmi pozorování a myšlení, musí se s českým publikem zákonitě minout, jako by v Čechách bylo dobrým tónem psát špatně o českých autorech, kteří se českému prostředí vzdálili a odcizili, jako by bylo dobrým tónem odmítat jazyk uměleckého díla, které se kritice zdá být nedostačující pro ztvárnění historického prostředí či rovnou „ducha doby“. Myslet si totiž, že existuje nějaký zvláštní jazyk, kterým lze vykreslit daný svět „doby vymknuté z kloubů“, či zachytit duch Goyových obrazů, že postavy musí mluvit ve filmu španělsky, když se film odehrává ve Španělsku, zkrátka celá ta touha po historické přesnosti, věrohodnosti a pravděpodobnosti ukazuje na obecnostvo, které stále ještě spočívá na estetických ideálech 18. a 19. století, jako by se jej ani nedotklo moderní umění. Srovnávat Goyovy obrazy s Formanovým filmem jen proto, že se toto srovnání samotným scénářem nabízí, je zavádějící. Formanovy filmy nikdy nebyly výjevy hrůzy, ale spíše odstrašujícími parabolami lidské malosti – závislosti a nenávisti. A pokud jde o španělštinu – hollywoodský film je dnes více než méně jakýsi samostatný filmový žánr, který má svá pravidla, a pozastavovat se nad tím, že v takovém filmu Španělé mluví anglicky, je stejné jako se divit, že někdo, kdo není Ital, zpívá operu italsky. Jde jen o konvenci, kte-

rou divák musí znát, aby se mohl náležitě dívat, aby jej to nerušilo při poslechu a sledování díla. To, že španělsky mluví ve filmu jen prostitutky a hospodští povaleči, je jen jazyková kulisa.

Dalším častým argumentem kritiků je nevěrohodnost (nepravděpodobnost) a schematicnost chování postav v novém Formanově filmu. Ale odkdy se musejí postavy chovat pravděpodobně? Pravděpodobně vůči čemu? Vůči našim zkušenostem s dramatickým uměním? Vůči našim estetickým normám? Vůči našemu světu nebo vůči našim znalostem a představám, které o Goyově době máme? A chtěl vůbec Forman natočit historický film? Chtěl vůbec natočit film o Goyovi? Nechtěl nakonec natočit film o umění a umělci, kde postava Goyi je jen záminkou? Kulisou, na jejímž pozadí se umění teprve odehrává v obrazech, které kamera ukazuje? Forman vytvořil další dílo o střetu mezi umělcem, vrchností a lůzou, a v tomto smyslu se celá jeho tvorba zdá být konzistentní, takový je Přelet nad kukaččím hnízdem i Amadeus nebo Muž na Měsíci. Současný Formanův film se přesto od jeho předchůzcích filmů trochu liší: větším důrazem na obraz, výjev a scénu, ty jsou protagonisty filmu, a všechny lidské postavy jsou jimi jakoby zraňovány, ničeny, pohybují se jen jako unavené loutky v područí obrazů dějin.

Podivně na mě taky působí dnešní tendence kritiky (nejen filmové) dávat ihned uměleckému dílu známku, snaha po okamžitém zhodnocení, kladném či záporném. Čtenáři se potom zdá, že dílo bylo recenzemi patřičně a dostatečně uchopeno a může se jít klidně dál, za dalším uměleckým dílem, ale tak to není. Soudit a hodnotit by přece mělo znamenat, že kritik dílo zváží, potěšká, vyzkouší na něm svou zručnost a schopnost mu rozumět, ožřejmí nejen kontext a vypíchne některé scény, ale přinutí ostatní k zamyšlení. Toto se stále na české kritické scéně neděje, panuje tu hlavně arogance, ignorantství a řevnivost, stejně jako na scéně politické.

literatura

Cizí, jiné, exotické

Na čtyřdenním sympoziu na téma Cizí, jiné, exotické v české kultuře 19. století vystoupí přednášející s příspěvky zabývajícími se vztahem Česka a exotických zemí. V pěti sekcích se bude hovořit například o českých cestovatelích v Orientu, o Balkáně očima malířů z Česka či o obrazu Indie v naší literatuře. Zhruba čtyřicet příspěvků z nejrůznějších oborů zazní na 27. plzeňském sympoziu, které pořádá Ústav pro českou literaturu AV ČR a Archiv města Plzně. Smetanova síň Studijní a vědecké knihovny v Plzni (Smetanovy sady 179/2), od čtvrtka **22. 2.** do soboty **24. 2.** –**ml**–

Autorské čtení Petra Krále

Petr Král žil od roku 1968 ve Francii a stal se českým francouzsky píšícím básníkem. Bude číst ze své dosud poslední sbírky Hledání míst. Kavárna Francouzského institutu (Štěpánská 35, Praha 1), v pondělí **26. 2.** v 18.30.

Autorské čtení Iliji Trojanowa

Čtení v němčině z románu Der Weltensammler (Sběratel světů – ukázka viz s. 26–27), za který obdržel spisovatel Ilija Trojanow loni na jaře cenu Lipského knižního veletrhu. Goethe-Institut (Masarykovo nábřeží 32, Praha 1, 1. patro), v pondělí **26. 2.** v 19.00.

Antisemitismus v literatuře

V přednáškovém cyklu, který pořádá Ústav pro českou literaturu AV ČR „pro odbornou i kulturní veřejnost“, vystoupí Jaroslav Med s příspěvkem Antisemitismus v literatuře druhé republiky. ÚČL AV ČR (Na Florenci 3, Praha 1, 2. patro, vchod C), v úterý **27. 2.** v 17.00.

Scénické čtení Jaroslava Rudiše

Scénický rozhovor a autorské čtení s Jaroslavem Rudišem. Hraje U-Bahn. Dobeška (Jasná I 6, Praha 4), v úterý **27. 2.** v 19.30.

Problematika překladu

Přednáška překladatele Roberta Novotného, který se zabývá mj. převodem románů dánského spisovatele Petra Høega. Tento dánský spisovatel je v Čechách známý hlavně díky svému románu Cit slečny Smilly pro sníh. Café Nordica ve Skandinávském domě (Zlatnická 10, Praha 1), ve středu **28. 2.** v 18.30. –**pa**–

debata

Média a menšiny

Multikulturní centrum Praha spolu s UNHCR a FSS MU Brno a Agora-CE pořádají dvě veřejné debaty na téma Média a menšiny. Jako hosté vystoupí odborníci na mediální problematiku, novináři a sociologové. Debaty se uskuteční na Fakultě sociálních studií v Brně (Joštova 10) **22. 2.** od 16.00 a v Galerii Langhans v Praze 1 (Vodičkova 36) **28. 2.** od 19.00. Vstup volný. –**mak**–

divadlo

Carrière ve Viole

V cyklu Rozhlasová hra na jevišti uvádí Viola komorní drama Normální okruh Jeana-Clauda Carrière, které v české premiéře odvysílal ČRo 3

– Vltava v listopadu 2004. Scenárista, dramatik, režisér a příležitostný herec J.-C. Carrière (1931) je u nás momentálně nejčastěji zmiňován v souvislosti s novým filmem Miloše Formana Goyovy příznaky, na němž se podílel jako spoluautor scénáře. S Formanem spolupracoval též na filmech Taking off či Valmont, psal i scénáře k filmům Luise Buñuela (Deník komorné), Andrzeje Wajdy (Danton) a mnoha dalších. Za přepis Kunderova románu Nesnesitelná lehkost bytí (režie Philip Kaufman) dostal v roce 1988 Cenu britské akademie. V divadelní oblasti spolupracoval s Jean-Louisem Barraultem a Peterem Brookem – je scenáristou i jeho filmové Mahábháraty. Procestoval celou Indii a s tibetským dalajlamou napsal knihu Síla buddhismu. Na českých jevištích byly už s úspěchem inscenovány jeho hry Zápisník a Terasa. Normální okruh, který uvádí Viola v překladu Michala Lážňovského a v režii Hany Kofránkové, se v dialogu mezi Komisařem (Jiří Lábus) a Informátorem (Viktor Preiss) pokouší o analýzu totalitního myšlení. Divadlo Viola (Národní 7, Praha 1), ve středu **21. 2.** ve 20.00. –**vmk**–

Rock’n’roll v Národním divadle

Necelý rok po své světové premiéře v londýnském Royal Court Theatre se Rock’n’roll rozezvučí i pražským Národním divadlem. Nejnovější hra anglického autora s českými kořeny Toma Stopparda se pravděpodobně stane kulturní událostí. Důvodů je pro to mnoho: 1. české prostředí – Rock’n’roll reflektuje události mezi léty 1968 a 1990 především konfrontací dvou hlavních hrdinů – disidenta Jana a marxistického filosofa Maxe, konfrontací pohledů zevnitř i zpoza železné opony; 2. paralely mezi dramatem a kulturně-politickým prostředím českého disentu – nejen jasným odkazem k Havlově nejznámější postavě Ferdinandu Vaňkovi, ale i zřejmou inspirací Havlovými esey či dílem Milana Kundery nebo Ivana Jirouse; 3. zahrají The Plastic People of the Universe. Politické divadlo není u nás zrovna běžným žánrem, jak si s ním poradí česká veřejnost v jubilejním roce Charty? Na otázky si bude možné odpovídat na půdě historické budovy Národního divadla v Praze ve čtvrtek **22. 2.** a v pátek **23. 2.** v 19.00. –**ah**–

Černí šviháci v Činoherním klubu Dramaturgie Činoherního klubu je mezi tradičními pražskými scénami v jistém

ohledu výjimkou. Kromě pravidelného uvádění vlastních profesionálních inscenací dává totiž příležitost také pozoruhodným inscenacím amatérského a poloamatérského divadla. Po souboru V.A.D. Kladno se v cyklu ČK uvádí pražskému publiku představí Černí šviháci z Kostelce nad Orlicí, a to inscenací Cechy krásné, cechy mé. Její autor Josef Tejkl je současně dvorním režisérem souboru. V roce 2003 získali Černí šviháci 5. místo v pravidelné anketě Divadelních novin Inscenace roku. Jejich poetika „nemazlení se s divákem“ a upřímný amatérismus je příjemným osvěžením. Činoherní klub (Ve Smečkách 26, Praha 1), v neděli **25. 2.** v 19.30. –**kv**–

film

Babel

Mexický filmař Alejandro González Iñárritu vstoupil na pole filmu suverénně debutem Amores Perros. Nyní, šest let poté, uzavírá pomyslnou trilogii (druhou částí bylo drama s narušenou chronologií 21 gramů) dalším propletencem lidských osudů. Scenáristou mu byl opět Guillermo Arriaga a na výstavbě příběhu je to znát i tentokrát. Zdánlivě náhodné události propojují životy cizích lidí, tragické momenty jsou katalyzátorem emocí postav a jejich činů. Vyprávění zůstává roztříštěno do tří, tentokrát i geograficky oddělených (Maroko, Mexiko, Japonsko) segmentů. Co však dříve působilo původně, nyní zavání přece jen únavou a sebevykrádáním. Babel vypráví o silných okamžicích a citech, přičemž se permanentně pohybuje na hranici emocionálního vydírání. Řemeslně syrová podívaná (kamera opět Rodrigo Prieto), opatřená kvalitním soundtrackem a obsazená hvězdnými herci (Cate Blanchettová, Brad Pitt, Gael García Bernal) získala mj. Zlatý globus za nejlepší film-drama a patří i k vážným kandidátům na Oscara. Premiéra ve čtvrtek **22. 2.** –**lg**–

Po sezóně

Polský snímek z roku 2005 Po sezóně, v němž svou poslední roli ztvárnil herec Leon Niemczyk, pojednává o starším tajemném pánovi, který přijíždí do penzionu u Mazurských jezer. Film o nejisté identitě, touze po seznámení a osamělosti natočil Janusz Majewski. Polský institut (Malé náměstí 1, Praha 1), v úterý **27. 2.** v 17.30. –**ml**–

Festival Jeden svět

Devátý ročník festivalu dokumentárních filmů o lidských právech, pořádaný společností Člověk v tísni, uvede letos na sto dvacet snímků (vybraných z dvanácti set přihlášených) z téměř čtyřiceti zemí světa. Dramaturgie tradičně rozčlenila festival na hlavní soutěž, sekci Máte právo vědět a soutěžní kategorii krátkých forem, jež zahrnuje dokumenty i krátká experimentální a animovaná díla. Mimoto se program skládá ze speciálních sekcí, např. České filmy, Latinskoamerický sociální dokument, Hudba, hra a lidská práva či Snášenliví – nesnášenliví. Slavnostní zahájení festivalu, nad nímž už tradičně převzal záštitu Václav Havel, se bude konat ve středu **28. 2.** v pražských kinech Lucerna a Světozor. V následujících dnech až do **8. 3.** budou dokumenty k vidění také v dalších pražských kinech – Evald, Ponrepo, Perštýn a Městská knihovna. Podrobnější informace: www.jedensvet.cz. –**lg**–

hudba

Sibelius a Messiaen

Dvě položky orchestrálního koncertu České filharmonie dělí téměř sedmdesát let, spojuje je ovšem snaha hudbou popsat mimohudební svět. Finský skladatel Jean Sibelius své symfonické legendy Lemminkäinen (1893) stvořil z fragmentů nedokončené opery na motivy z eposu Kalevala. Můžeme zde slyšet doznívající fascinaci hudbou Richarda Wagnera i jím inspirovanou metodu leitmotivů. Třetí část, nazvaná Labuť z Tuonely, bývá často hrána samostatně. Pro Francouze Oliviera Messiaena „jediná skutečná hudba vždy existovala ve zvucích přírody... harmonie větru ve větvích, rytmus mořských vln, zvuk kapek deště a lámání větví...“. Skladba Chronochromie (1960) spadá do období, v němž Messiaen mimo jiné zapisoval melodie různých druhů ptáků a používal je ve své hudbě. Chronochromie je možné popsat jako procházku po horách, v nichž se probouzejí ptáci z různých koutů světa. Při tom ovšem nejde o žádnou pastorální idylu, ale o skladbu s moderním a často překvapivým zvukem. Českou filharmonii diriguje Ilan Volkov. Dvořákova síň Rudolfiny (Alšovo nábřeží 12, Praha 1), ve čtvrtek **22. a v pátek 23. 2.** v 19.30. –**mk**–

Sperm show, vyvrcholení festivalu

Mezi 19. a 24. únorem probíhá druhý ročník festivalu Sperm, který se zabývá elektronickou scénou. Pořádá ho Fórum kulturní diverzity mladých a Culture Transfer. Celá událost vyvrcholí akcí Sperm show v pražském Abatonu. V blocích se zde představí několik nezávislých vydavatelských labelů: například Warp records, Mush nebo Sonig. Posledně jmenovaný založili jedni z předních představitelů Intelligent Dance Music, němečtí Mouse on Mars, kteří jsou zároveň největším tahákem Spermu. Ti se zde budou prezentovat posledním albem Varcharz, jež však paradoxně vydali u Pattonova Ipecaku. Další zajímavou postavou je Daedelus: původně hiphopový producent začal nahrávat své barevné experimentální desky, na nichž jsou jeho kořeny cítit jen okrajově. Loni vydal u Mush desku Denies the Day’s Demise. Na koncertech však zásadně předvádí něco zcela jiného, protože nechce opakovat to, co už jednou pracně zaznamenal. Současně s hudebními akcemi poběží výstava Here2hear současných českých a německých tvůrců zabývajících se interaktivním audiovizuálním uměním. Klub Abaton (Na Košince 2175/8, Praha 8), v sobotu **24. 2.** v 19.00. –**jp**–

výtvarné umění

Třikrát Finsko

Posledního února se v rámci projektu Audiovisual skuteční večer věnovaný „videoartu za polárním kruhem“. Filmy tří finských umělců, spřízněných nejen se původu, představí kurátor, historik a teoretik umění Tomáš Pospiszyl.

Eija-Liisa Ahtila (1959), první z vybraných, na sebe upoutala pozornost už na Benátském bienále v roce 1999 nebo nedávnou výstavou v londýnské Tate Gallery. Její tvorba, nejprve motivovaná feministickými teoriemi a kritikou uměleckých institucí, se v devadesátých letech obrátila k hlubšímu zájmu o identitu jednotlivců ve vztahu ke společnosti. Své „příběhy“, inspirované vlastními zážitky a vzpomínkami, Ahtila nazývá „human dramas“. Další finskou umělkyní je Salla Tykkä (1973), jíž charakterizují minimální příběhy a maximální účinky obrazu. Její vizuální metafory, zasazené do typické finské krajiny a interiérů střídme modernistické architektury, rovněž reflektují vazby mezi jedincem a společností s ohledem na genderovou problematiku. Trojici uzavírá autor dokumentů a videoklipů Mika Taanila, z jehož tvorby bude uveden snímek Futuro – A new stance for tomorrow, druhá část volné trilogie nazvané Science & Progress, jež se zabývá vlivem technologického pokroku na společnost. Film, jež doprovází speciální soundtrack skupiny Ektroverde, je věnován kultovní stavbě Futuro, navržené v roce 1968 architektem Matti Suuronenem. Kino Světozor (Vodičkova 41, Praha 1), ve středu **28. 2.** –**as**–

Černá na bílé

Současná japonská kaligrafie ze sbírek Národní galerie v Praze je k vidění v Karlovarském kraji. Chebská Galerie výtvarného umění představuje bezmála osmdesát děl japonských kaligrafů minulého století. Jde vesměs o práce, které Národní galerii věnovali sami autoři: ostatně tato naše národní instituce systematicky pracuje na propagaci specifické asijské disciplíny v Evropě. Výstavní exponáty (a k tomu vydaný katalog) jsou rozděleny do tří skupin – na díla psaná čínsky, díla psaná japonsky a znakové solitéry, jež se svou povahou blíží západnímu abstraktnímu umění. Galerie výtvarného umění v Chebu (nám. Jiřího z Poděbrad 16), do **4. 3.** –**ml**–

Andy Warhol – Život a Smrt/ Death and Life

Ve Fotografické galerii Fiducia v Ostravě je otevřena výstava k 20. výročí úmrtí Andyho Warhola († 22. 2. 1987). Představuje na čtyři desítky umělcových prací, vybraných tak, aby reprezentovaly všechna hlavní období jeho tvorby. Přehlídka je současně poctou zesnulému Jiřímu Siblíkovi, dlouholetému kurátorovi Muzea moderního umění Andyho Warhola v Medzilaborcích na Slovensku, které bylo prvním svého druhu na světě. Doprovodný program zahrnuje přednášky, autorská čtení, promítání filmů a další akce. Fotografická galerie Fiducia (Nádražní 30, Ostrava), do **14. 3.** –**vb**–

Abstrakce první poloviny 20. století

V Galerii moderního umění v Hradci Králové pomalu končí výstava místní sbírky obrazů Františka Tichého a Hradečtí zvou na další atraktivní expozici, tentokrát vypůjčenou ze sbírek Galerie hlavního města Prahy. Z metropole na východ doputoval soubor, který umožňuje sledovat vývoj abstraktní malby první poloviny 20. století. Návštěvníci se mohou těšit mimo jiné na Františka Kupku. Galerie moderního umění v Hradci Králové (Velké náměstí 139/140), do **25. 3.** –**ml**–

Atika 1987–1992 – Emoce a forma

Skupina Atika, volné sdružení architektů a designérů (Vít Cimbura, Bohuslav Horák, Jiří Javůrek, Jiří Pelcl, Jaroslav Šusta), byla založena v roce 1987 s cílem pozvednout úroveň české nábytkové tvorby. Vznikla v reakci na nedobré zkušenosti ze spolupráce s velkými tuzemskými nábytkářskými podniky a jedním z jejích záměrů bylo rozvinout širokou diskusi o tvorbě nábytku a interiérů mimo tehdejší oficiální sféru. Členové skupiny také jako jediní neoficiální představitelé soudobého českého designu pronikli na výstavy a veletrhy do zahraničí (Paříž, Berlín, Frankfurt, Mnichov, Vídeň, Amsterdam aj.). V roce 1992 byla Atika rozpuštěna a pětice návrhářů se vydala po individuálních cestách; výstava je tak už jen ohlédnutím za léty společné práce. Východočeská galerie Pardubice, Dům U Jonáše (Pernštýnské nám. 50), do **25. 3.**

Fotograf Charty Ivan Kyncl

Ivan Kyncl (1953–2004), syn novináře a disidenta Karla Kyncla (1927–1997), pořizoval v 70. letech – za nejtužší normalizace – fotodokumentaci české neoficiální politické a kulturní scény (bytové divadlo Vlasty Chramostové,

koncerty Plastic People of the Universe, scény z her Václava Havla, ale i soudní procesy s disidenty, setkání signatářů Charty 77 či pohřeb filosofa Jana Patočky). Neustále perzekvován Státní bezpečností, v roce 1980 emigroval do Velké Británie, kde se stal předním fotografem tamních divadelních scén a spolupracoval s osobnostmi jako T. Stoppard, H. Pinter či A. Miller. V roce 1990, deset let po napsání a dvou exilových vydáních ve švédštině a v angličtině, vyšla i u nás kniha K. a I. Kynclových Po jaru přišla zima aneb Zamyšlení nad vlastní knížkou o Chartě 77, dnes již prakticky nedostupná. Po dalších sedmnácti letech je Ivan Kyncl představen v Praze fotovýstavou na stejné téma. Jde o jeho vůbec první přehlídku v rodné zemi – bohužel se jí ani on, ani jeho otec nedožili. Komorní galerie Josefa Sudka (Maiselova 2, Praha 1), do **8. 4.**

televize

Život jednoho chlapce

V padesátých letech minulého století dospívající Toby, který žil pouze s matkou, procestoval skrz Ameriku. Caroline pro něj hledala otce a pro sebe manžela. A skutečně jej našla, jmenoval se Dwight Hansen. Avšak ten, kdo se zprvu zdál jako životní štěstí, se proměnil v alkoholika a tyрана. Konflikty mezi ním a Tobym se začínají stupňovat... Spisovatel a univerzitní profesor Tobias Wolff zachytil období

svého dospívání v autobiografickém románu, který se v roce 1993 stal předlohou pro celovečerní snímek režiséra Michaela Caton-Jonese (např. Memphiská kráska, Rob Roy, Střelba na psy). Režijní práce se zcela soustředí na pečlivé vedení hereckých představitelů. Do role Tobyho nevlastního otce byl obsazen Robert De Niro, nicméně zásadním se ukázalo účinkování devatenáctiletého začínajícího herce Leonarda DiCapria, který se v témže roce proslavil rolí ve snímku Lasse Hallströma Co žere Gilberta Grapea. Díky jeho Tobymu (a silné literární předloze) patří Caton-Jonesův film mezi přední tituly zabývající se problematikou dospívání a zrání. Snímek uvede v cyklu filmového klubu Prokleté mládí ČT 2 ve čtvrtek **22. 2.** v 21.45.

–lg–

rozhlas

To nejlepší z world music

Radio Akropolis je ryze internetová stanice, provozovaná mladými lidmi a orientovaná především na studenty. Každý pátek odpoledne můžete na stránkách rádia sledovat pořad o world music s Jiřím Moravčíkem. Tentokrát bude řeč o pozoruhodném znalci hudby Nicku Goldovi. Ten již 20 let provozuje důležitý label World Circuit a zakládá si na přátelství i celoživotní spolupráci s různými významnými tvůrci. Mezi jeho objevy patří i kubánská kapela Buena Vista Social Club, již proslavil svým dokumentem filmový režisér

Wim Wenders. Goldův World Circuit nedávno vydal reprezentativní kompaktní dvojdisk, na němž vytvořil poutavý průřez historií world music. Poslech ukázek bude samozřejmě součástí Moravčíkova pořadu. Radio Akropolis, v pátek **23. 2.** v 15.00.

Půlnoční experimenty

PremEdice Radioatelieru je pozoruhodný podnik Michala Rataje, jenž kromě rozhlasu působí i na Hudební fakultě AMU. Každý měsíc vznikne jeho péčí dvacetiminutový experiment nějakého mladého umělce (autor těchto řádků doznává, že patří mezi ně). Ratajova PremEdice má dosti široký záběr: od ambientní elektronické hudby po stylizovaný dokument či hudebně zpracovanou současnou poezii. Pojítkem autorů a směrů je novátorská práce se zvukem a zvukovým prostorem. Tentokrát zazní kompozice Dear Kitty, v níž se brněnský experimentátor Tomáš Šenkyřík osobně vyrovnává s Deníkem Anny Frankové. Škoda, že je pořad odsouzený k tomu nejméně atraktivnímu vysílacímu času vůbec: pět minut po půlnoci z pátku na sobotu. To je doba, kterou předpokládání posluchači tráví spíše na baru či taneční party než u rozhlasového přijímače. Starší opusy si naštěstí můžete poslechnout na www.rozhlas.cz/ radiocustica. Už se jich tam shromáždilo několik desítek. Český rozhlas 3 – Vltava, v sobotu **24. 2.** v 0.05.

Balabán v rozhlase

Zajímavá může být premiéra nové hry Posedlí Jana Balabána – už kvůli

autorovi textu či mladým hercům, úspěšně působícím nejen na divadelních prknech (Filip Čapka, Viktor Dvořák). Má to být „skoro komedie o sviních a lidech“. Pětačtyřicetiletý Balabán patří mezi nejpozoruhodnější české autory. Jeho tři roky stará kniha povídek Možná že odcházíme byla v anketě Lidových novin vyhlášena Knihou roku a získala Magnesii Literu. Český rozhlas 3 – Vltava, v úterý **27. 2.** v 21.30.

Svoboda v Americe a Amerika v Evropě

Před dvěma týdny jsem zde upozorňoval na Zátíší, hodinový diskusní pořad Rádia 1. Tentokrát je předem známo i jméno očekávaného hosta: Jeroným Janíček přivítá u mikrofonu Michaela G. Hahna, radu pro tiskové a kulturní záležitosti Velvyslanectví USA v Praze. Řeč prý bude o svobodě slova. Ta je v Americe chráněna dokonce dodatkem v ústavě. A přesto pod vlivem současných událostí a celospolečenského pocitu ohrožení může docházet k jejímu nenápadnému potlačování. Jedná se zde o nepodstatné maličkosti, nebo o zásadní nebezpečí? Dalším, obzvláště pikantním tématem by měl být evropský antiamerikanismus: jeho stoupenci se od Mistra Hahna pravděpodobně nedočkají přílišného pochopení. Radio 1, ve středu **28. 2.** v 21.00.

–ja–

ah – Anna Hejmová / **as** – Aleš Stuchlý / **ja** – Jiří Adámek / **jp** – Jakub Pech / **kv** – Kateřina Veselovská / **lg** – Lukáš Gregor / **mak** – Martina Křížková / **mk** – Matěj Kratochvíl / **ml** – Marta Ljubková / **pa** – Petr Andreas / **vb** – Věra Becková / **vmk** – Veronika Musilová-Kyriánová

INZERCE

Ponorka – Hospoda U Musea Olomouc v pátek 2. března 2007 od 19 hodin

Uvedení překladu románu
Rekreace aneb Slavnosti Vzkříšeného Ducha
ukrajinského spisovatele Jurije Andruchovyče
(česká knižní premiéra)
a autorův první a jediný rockový koncert v ČR

Jurij Andruchovyč
& **Karbido** (UA, PL)

Samogon

L LISTY
dokumentální
pro politickou kulturu
a občanský dialog

www.listy.cz

BURIAN
+ TICHÁK

MUZEUM UMĚNÍ OLMOUC – MUZEUM MODERNÍHO UMĚNÍ

JINDŘICH ŠTREIT
fotografie 1965–2005
1. 3. – 13. 5. 2007

Vladimír Havlík SOFT SPIRIT
akce | vizuální poezie | autorské knihy | objekty | kresby | obrazy (1977–2007)
18. 1. – 25. 3. 2007

Muzeum moderního umění
Denisova 47, 771 11 Olomouc
info@olmuart.cz | www.olmuart.cz

Moderní umění
Olomouc

DNES A2 kulturní týdeník

ČESKÝ ROZHLAS
OLMOUC

INFO

EPAVA

SEMINÁŘ
mongolských
A JAPONSKÝCH
FILMŮ

Organizátor: MKS a FK Veselí nad Moravou
Pořadatelé: Jihomoravský kraj, AČFK, ASFK,
Slovenský filmový ústav Bratislava, japonské
a mongolské velvyslanectví, Klub přátel Asie, Manga.cz
Společnost přátel Mongolska, Japonský akademický klub
www.kinomorava.xf.cz

9. - 11. BŘEZNA 2007
KINO MORAVA - VESELÍ NAD MORAVOU

Duch odboje

Au revoir, Monsieur Vernant

Příběh nedávno zesnulého francouzského filosofa, odbojáře a vědce, který měl blízko k české občanské společnosti, ukazuje, že angažovat se je normální.

MICHEL PEROTTINO

V rozmezí několika dnů zemřeli nedávno dva významní Francouzi. Abbého Pierra (pravým jménem Henriho Grouèse, A2 č. 5/2007), kněze, zakladatele Emauzské společnosti, ochránce chudých a lidí bez domovů, občas vnímaného jako svědomí francouzské společnosti, zná širší veřejnost včetně české. Češi však měli možnost dobře poznat i myslitele a aktivistu Jeana-Pierra Vernanta. Byl překládán do češtiny, v Praze pobýval hned několikrát a pokaždé dokázal obecenstvo uchvátit. Jeho zásluhou také v roce 1981 vznikla francouzská Association Jan Hus. Sdružení, jež existuje dodnes, mělo původně za cíl podporovat československý dissent se zaměřením na filosofii a společenské vědy. Vernant (1914–2007), člen mnoha významných francouzských vědeckých a akademických institucí a držitel čestného doktorátu Masarykovy univerzity, byl však spíš než významný vědec ztělesněním jevu, kterému se říká francouzsky „duch odboje“.

Plukovník Berthier bádá

Už Vernantův otec, vydavatel novin v Provins, byl nepřehlédnutelný občan. Mohli bychom ho charakterizovat jako republikána, to znamená, že mimo jiné hájil na konci 19. století Dreyfusse a republiku proti monarchistům a klerikálním aktivistům. Z jeho syna (který se narodil v roce 1914, necelý rok předtím, než otec padl) vyrostl filosof, antropolog, historik, ale především člověk angažovaný v životě polis, nejen v mezích národních či státních hranic. Jean-Pierre Vernant o sobě dal poprvé vědět ještě před válkou, kdy dva roky po svém bratru Jacquesovi dokázal získat „agrégation“ z filosofie (snad jediný známý případ takového rodinného úspěchu). Už tehdy se účastnil politiky, nejdříve v mládežnické organizaci komunistické strany a od roku 1937 jako člen PCF (Parti Communiste Français – ze strany vystoupil celkem třikrát, naposledy v roce 1970). Před válkou stihl hodně cestovat, do Řecka, do Sovětského svazu (odkud pocházela jeho žena a kam se

Jean-Pierre Vernant. Foto Louis Monier

spolu vraceli zejména v šedesátých letech). Pak už nastala mobilizace, válka, demobilizace a nutnost postavit se okupaci. Jean-Pierre Vernant se postupně, nakonec pod pseudonymem plukovník Berthier, dostal do čela malé odbojové armády, spadající původně do organizace Libération, vedené mimo jiné Lucii a Raymondem Aubrakovými. Skupina dokázala osvobodit jihovýchodní francouzské město Toulouse a celý tamní region, kde byl Vernant posléze jmenován vojenským velitelem.

Po válce se vrátil k filosofii, v roce 1948 vstoupil do CNRS (Centre National de la Recherche Scientifique) jako vědec a začal se svérázným způsobem zajímat o témata poměrně známá, ale svým způsobem opomíjená: například o řeckou filosofii. Pod vlivem Louise Gerneta a Ignace Meyersona přemýšlel o tom, co znamenalo být Řekem během antiky, co tehdy znamenalo být sám sebou, vidět, věřit, jaký

byl vztah k druhému, k bohům atd. Snažil se pochopit a vysvětlit přechod k racionálnímu myšlení, který byl u zrodu naší současné kultury. Jeho díla jsou základním přínosem k pochopení světa Řeků a funkce mýtů ve společnosti. Ve své době byly Vernantovy myšlenky ještě značně atypické, měl problémy je prosadit – první krátké dílo *Les origines de la pensée grecque* vyšlo z podnětu filologa Georgese Dumézila v roce 1962 u etablovaných Presses Universitaires de France, ale další kniha byla vydána až v roce 1965, a to u levicového Françoise Maspera. Sám filosof by se asi neoznačil za učitele, ale mnozí jeho žáci jsou dnes předními intelektuály.

Dejme dějinám svobodu!

Zkušenost s odbojem, tajnou, o to důležitější pospolitostí, byla patrně pro Vernanta nejen závažným a nutným momentem v životě, ale i součástí jeho filosofie. Pospolitost, bratrství vzniklé během let okupace ho doprovázely pořád. Bylo to slyšet a vidět, když přednášel i hovořil soukromě, všechny teoretické poznatky spojoval s životem; životem posuzoval, měřil. Bylo na něm znát, že staré boje pokračují, že je důležité angažovat se neustále.

Bývalý plukovník Berthier v poválečném období bojoval proti radikální pravici, proti kolonizaci, proti válkám (v Indočíně, alžírské, vietnamské, v Iráku). Se svým přítelem a Pierrem Vidal-Naquetem, který zemřel před půl rokem, vydal několik knih a mnoho výzev. Poslední podepsaný manifest, v roce 2005, hájil „svobodu pro dějiny“: brojil proti snahám uzákonit oficiální dějiny (v tomto případě uznat „pozitivní úlohu kolonizace“). Vernant byl intelektuál, který se cítil být součástí společnosti, o sobě však hovořil málo a se značnými rozpaky. Dlouho se zdráhal mluvit například o své účasti v odboji. Až předloni napsal nejen vzpomínkovou knížku *La Traversée des frontières*, Přecházení hranic. Nedlouho poté svou poslední hranici přešel sám.

Autor působí ve Francouzském ústavu pro výzkum ve společenských vědách v Praze (CEFRES).

zkrátka

Vítězem 12. ročníku Ceny Vladimíra Boudníka se stal grafik Lubomír Příbyl. Cena bude předána 26. 2. na vernisáži celostátní přehlídky Grafika roku v Clam-Gallasově paláci v Praze. / Jednota tlumočnicků a překladatelů vyhlásila Slovníkem roku 2007 publikaci Petra Voita Encyklopedie knihy – Knihtisk a příbuzné obory v 15. až 19. století (Libri). Ceny poroty za další kategorie slovníků: a) překladový: Česko-lotyšský slovník (S. Nikulceva; Leda), b) výkladový: Slovník nespisovné češtiny (J. Hugo; Maxdorf), c) biografický: Velký erbovník (M. Mysliveček; Fraus), d) elektronický: Labyrint literatury (D. Karpatský; Albatros). / Ceny BAFTA (British Academy of Film and Television Arts) získal snímek Královna a herečka Helen Mirrenová. Nejlepším režisérem je Paul Greengrass (se snímkem Let číslo 93), nejlepším neanglicky mluveným filmem Panův labyrint Guillerma del Tora a nejlepším hercem Forest Whitaker (Poslední skotský král, A2 č. 7/2007). / Ministr kultury Václav Jehlička navštívil Přerov, kde se snažil pomoci při záchraně spolkového domu Komuna. Nepomohlo to. / Pařížské divadlo La Huchette hraje hru Eugèna Ioneska Plešatá zpěvač-

ka nepřetržitě už padesát let. / Letošní 32. ročník knižního veletrhu v Kalkatě se zatím musí obejít bez knih, pořadatelé totiž zapoměli postavit výstavní stánky. / Na literární cenu spisovatelů z Commonwealthu jsou nominováni Ngugi wa Thiong'o (s románem Wizard of the Crow) za Afriku, David Mitchell (Black Swan Green) za Evropu a Jižní Asii, Peter Carey (Theft) za Jihovýchodní Asii a Jižní Pacifik a J. M. Ledgard (Giraffe) za Evropu a Jižní Asii v kategorii nejlepší prvotina. / Ve Francii vyšla kniha Dominik Tatarka, un écrivain en dissidence. Jde o několik statí o Tatarkovi a překlady jeho textů. / Režisér Roman Polanski připravuje velkorozpočtovou filmovou adaptaci románu Roberta Harrise Pompeje. / Občanské sdružení Žába na prameni vyhlásilo dramatickou soutěž Zlatá divadelní žába, do níž mohou původní divadelní hru na téma „Rovné příležitosti žen a mužů v životě, v práci, ve škole, doma...“ přihlásit česky nebo slovensky píšící autoři či autorky. / Film režiséra Jiřího Menzela Obsluhoval jsem anglického krále (A2 č. 3/2007) získal na filmovém festivalu Berlinale cenu Mezinárodního svazu federace filmových kritiků (FIPRESCI). / Zemřel americký básník a performer Emmett Williams. –jgr–, –lb–

Staroanglická hádanka

Jsem podivný tvor:	k potěše ženám,
k užitku bližním.	Bolest nečiním
nikomu krom té,	která mě hubí.
Odsпода vzpínám se,	tyčím se v loži;
dole jsem zarostlý.	Marnivá dívka,
nějaká sličná	selská dcera,
mě občas, rudého,	odvážně popadne,
chvatně mě oloupí	o moji hlavičku,
uzamkne v žaláři.	Brzy pak ucítí,
že jsme se setkali,	žena kučeravá,
která mě zajala:	zvlhne jí oko.

(Dvojsmysl. Druhým řešením je „cibule“.)

Přeložil Daniel Soukup

Přehledný výbor úvah o jazyce a literatuře

Herder česky

Jana Bohutínská

Nakladatelství Oikoymenh vydalo v loňském roce spis *Uměním k lidskosti* s podtitulem *Úvahy o jazyce a literatuře*, výbor z díla Johanna Gottfrieda Herdera (1744–1803). Přestože Herder (rozkročený mezi osvícenstvím a nastupujícím hnutím Sturm und Drang) patří ke klíčovým postavám dějin filosofie, estetiky, jazykovědy, historie či teologie, mnoho českých knižních překladů jeho díla k dispozici nemáme. A na slovenský překlad *Kalligony* (1987, přeložil Milan Zemko), Herderova estetického pojednání, se tvoří v knihovnách pořadníci.

Stávající výbor uspořádal a přeložil Jan Binder. Rozčlenil ho do dvou částí. Část I. *O jazyce* obsahuje pouze text *O původu řeči*, část II. *O literatuře* zahrnuje studie *William Shakespeare*, *O obraze*, *básnictví a bajce*, *Pohádky a romány*, *Drama*, *Co vedlo u různých národů k úpadku kdysi vytríbeného vkusu*, *O vlivu básnictví na mravy národů ve starověku a novověku*, *Co vyplývá ze srovnání básnictví rozmanitých národů starého a nového věku* a nakonec *O vlivu krásných věd na vědy vyšší*. Tematické rozpětí druhého oddílu je mnohem širší, než napovídá jeho název a vlastně i podtitul celé knihy. Svazek tedy nabízí logicky uspořádaný přehled Herderova uměnovědného myšlení, počínaje vznikem řeči, která samotnému umění nutně předchází. K orientaci v celé knize pomáhá podrobný obsah a jmenný rejstřík, při tematickém vyhledávání jsem postrádala rejstřík věcný.

Původ řeči sleduje Herder od počátku, kdy byl člověk ve stadiu zvířete. „Už jako zvíře má člověk řeč“ (s. 11), zahajuje své pojednání. Vývoj řeči nastiňuje od řeči pocitů společné člověku a zvířatům přes prvotní divošské řeči až po vynález lidské řeči díky působení vědomí u člověka, tj. díky reflexi. Řeč je pro člověka přirozená a nutná, jako je člověk člověkem. Ve vztahu k řeči formuluje Herder čtyři přírodní zákony, „základní zákony jeho [člověka] přirozenosti a pokolení“ (s. 67). Herder se samozřejmě také vyrovnává s názory svých současníků, ať už je to Jean-Jacques Rousseau nebo Denis Diderot.

William Shakespeara nazývá Herder „básníkem cyklu světového“ s odkazem na Řeky, „básníky hellénského hrdinského cyklu“ (s. 101). Shakespeara interpretuje prizmatem antické-

ho dramatu a Aristotelovy Poetiky. K Shakespeareovi se opakovaně vrací, třeba ve studii o úpadku vkusu v souvislosti se vztahem vkusu a génia. Připomeňme, že Herder ve své době stál mezi odpůrci aristotelské poetiky (jímž byl např. Friedrich Schiller), kteří prosazovali v teorii básnictví privilegovanost génia, a jejími obhájci (např. Gottholt Ephraim Lessing) a snažil se do jisté míry smířit obě stanoviska. Tak například konstatuje: „Pravý vkus působí skrze génie a ušlechtilý génius je jako hvězda v temnotách.“ (s. 205)

Ve studii *O obraze*, *básnictví a bajce* najdeme na úvod obhajobu užití termínu estetika ve smyslu filosofie krásna (estetiku jako vědu o smyslovém poznání založil v polovině 18. století Alexander Gottlieb Baumgarten). Po Herderově průzkumu bajky, pohádky, románu a dramatu se ve výboru dostáváme k obecnějším otázkám vkusu, génia a vlivu básnictví na mravy („Básnictví je nejpůsobivější, představuje-li skutečné mravy, živou přírodu; jsou-li mravy dobré, když je živá příroda vede za dobrým účelem, může básnictví také napomáhat dobrým mravům a dlouho je zachovávat.“). Herderův myšlenkový pochod sledujeme až k závěrečnému pojednání o vlivu krásných věd, tedy těch, které „tříbí takzvané nižší duševní schopnosti, smyslové poznání, důvtip, obrazotvornost, smyslové pudy, rozkoš, vášně a sklony“ (s. 266), na vědy vyšší. Nejvyšší věda je umění žít. V humanistickém závěru studie i celého výboru pak Herder popisuje ideálního učitele lidskosti, který bude skrze krásné vědy vzbuzovat u svých žáků „lásku k lidskosti a chuť pracovat pro dobro lidstva“ (s. 274) a tím ukazovat cestu k vyšším vědám a k umění žít. Pro nás je to řečeno snad příliš pateticky, myšlenka sama je však stále aktuální. Po dočtení se v kruhu vracíme k výstižnému titulu celého svazku: *Uměním k lidskosti*.

Vzhledem k tomu, že je *Uměním k lidskosti* výjimečným knižním uvedením Herdera u nás a navíc se jedná o výbor, je škoda, že kniha vychází bez předmluvy nebo studie, která by nastínila Herderovo dílo, jeho klíčová témata a jeho postavení v rámci jednotlivých oborů, do kterých svými texty významně zasáhl (podobně třeba najdeme ve zmíněném vydání ze čtyřicátých let dosud aktuální studie *Herder a Češi* od Alberta Pražáka a *J. G. Herder a jeho filosofie humanity* Jana Patočky). Svazek předpokládá připraveného čtenáře se základními znalostmi kontextu a rozhodně jej nelze doporučit jako úvod do Herderova myšlení. Pro hlubší studium filosofie, jazykovědy či estetiky 18. století je však zcela nezbytný.

Autorka je doktorandka na katedře estetiky FF UK.

J. G. Herder: uměním k lidskosti. Přeložil Jan Binder. Oikoymenh, Praha 2006, 282 stran.

Bludným mořem básnické hlušiny

Pozdní debut s otazníky

Michala Lysoňková

„Verš lososí a pstruží/ němě objímá básnická čtení,/ která pramení z jednoduchosti,/ čirosti a trpělivého pozorování“ (s. 12), básní bezmála padesátiletá debutantka Yveta Shanfeldová; a zní to jako autorské krédo. „Proto smysl vládne/ vlnám zpěvů o nevšedním/ pohledu na to každodenní...“ (s. 12) Ve sbírce *Noční krční hřidel* však může čtenář namísto čirých obrazů každodenna, namísto jednoduše ztvárněné všednosti, již by zakoušel jako neobyčejnou, nanejvýš trpělivě pozorovat, jak se banalita vrší na banalitu. Tam, kde se autorka snaží vyslovit tíhu světa, chvíle, existence, se rozlézá tvůrčí prázdnota a plytkost.

Mnohdy se uchyluje k přímé, explicitní výpovědi. Sebeobnažování lyrického subjektu však sdělení nedělá intenzivnějším ani působivějším, žádný strhující prožitek, nýbrž jen hluše vyznívající konstatování. Sem tam se mihne reflexe hodná básnického common sense třetího až čtvrtého řádu. Básniřka se poněkud zakoktává: „Život, náš dar; je/ bez prášků nesnesitelný./ Skoro každý, koho znám,/ je bere,/ aby ho snesl,/ aby mohl unést/ ten vzácný dar,/ to jediné, co máme./ Vzácný dar – na něj injekce,/ prášky a mastičky,/ sirupy a lék.“ (s. 19) Máme snad toto (umělecké) klopytání pokládat za chůzi po ostré hraně života?

Tiha a neradostnost je přítomna také v básních s milostnou tematikou, jímž dominuje neporozumění, nenaplnění, samota, a to i navzdory přítomnosti druhého. Tyto texty neoplývají hloubkou, alespoň se ale neutápějí v křiklavé emocionalitě. V otevřeném, „nahém“ erotičnu autorka větší zálibu naštěstí nenašla: báseň *Mail* je téměř juvenilní.

Svým názvem kniha poukazuje k hrdlu, odtud pak k řeči, a tedy i ke slovu. V náznaku zde dokonce nalezneme tematizaci vztahu literatury a života. Literatura jako prostor neúplné, náhražkovité existence: k této triviální představě má básniřka nejbliže. Prvotní problém jejích textů však netkví ve významu, nýbrž v úrovni a způsobu zbásnění. V mámivě fantaskní básni *Usínání*, v níž se patrně subjekt proměňuje v řeč a řeč v subjekt, na hranici zdání a skutečnosti „klopýtá me o slabiky ve strouze/ slov a všude něco

teče z nás/ a protéká námi a slovy vln/ až je z nás moře“... (s. 12).

Shanfeldová se pokusila zbásnit každodennost, svět jejích textů se skládá z výseků všedního prostoru, dějů a situací. Tomu přízpůsobila i jazyk: převaha epitet constans, mnoho nenápadných (často genitivních) metafor a obrazů. Statičnost fikčního světa, již se chvílemi snaží dynamizovat jazykovou hrou či kontrastem, se může dát do pohybu (směrem k absurdnu) i jaksi mimochodem: „Terapeutka říká, že v dětství/ se do mozku vryjí brázdy, stopy/ toho, jak se dítě naučilo přežívat./ V dospělosti je ty brázdy stále slyšet,/ protože se ozývají v srdci./ Často vyzvánějí, třeba i němě,/ a jen občas usnou za horkého/ odpoledne někde v poli,/ kde není stín.“ (s. 14)

V knize se objevují jak sevřené, tak uvolněné (někdy rozvolněné a rozvláčné) texty. Autorka trouse rýmy, místy vypadne (nikoliv vystoupí) z rytmu. Opakuje-li výrazy, vypadá to jako nechtěná zamotanost v kruhu, a ne jako záměrná aktualizace, modifikace či posouvání významu. Její tíhnutí k neslovesnému vyjadřování a výtčům místy natolik dominuje, až to působí jako nouzové řešení. I když se ve sbírce nalézá několik evokativních textů, spíše než evokaci si autorka oblíbila popis. Někdy jako by byl metodou, již se má docílit autentičnosti. „Skutečnost“ působí sama o sobě, stačí ji pouze popsat. Tehdy se deskripce stává záměrným způsobem stylizace, autentizační strategií. Takto lze účinu možná dosáhnout; u tvůrkyně kvalit Shanfeldové se však i zamýšlená deskripce zvrhává v nemotornou popisnost. Pozoruhodné je rovněž autorčino umění pointy. Gradu je v básni s incipitem *Pětapadesátiletá Drora leží v nemocnici...* Tento poměrně dlouhý text (35 veršů) – „syrový“ výčet tragických událostí a neblahých skutečností – je zakončen jednoverším „A já se trápím na tvůj dopis čekám“ (s. 59). Výsledkem bohužel není (sebe)ironie, ale pouhá směšnost; Shanfeldová zde předvedla ryzí začátečnický kontrast a způsob pointování.

Noční krční hřidel je vůbec pěkně zakončen: „Tam, kde se nenachází nic,/ se nachází všechno.“ (s. 62) Skutečnost je však mnohem prostší: tam, kde není nic, se opravdu nic nenachází. I to málo básnických střípků se rozpouští v moři podprůměrného veršování. Prvotina Yvety Shanfeldové náleží do kategorie básnické hlušiny. Spatřuje snad nakladatelství Host svůj raison d'être v jejím rozhojňování?

Autorka je bohemistka.

Yveta Shanfeldová: Noční krční hřidel. Host, Brno 2006, 68 stran.

Ferdinand Hodler: Den, 1900

Příběh ze sebe vykloněný

Nová próza Jan Balabána

Některé knihy se neubrání tomu, aby byly srovnávány s předchozími díly svého autora, zvláště když následují za tituly, jež se zdařile zabydly jak ve světě čtenářském, tak ve světě metatextů. Přesně takové je nové dílo ostravského spisovatele.

VLADIMÍR TRPKA

Monika Abbottová: Přátelé, 1986

Předposlední opus Jana Balabána (1961) *Možná že odcházíme* (2004) sklídl velký kritický ohlas. Autorův nový prozaický soubor vychází pod názvem *Jsme tady* s podtitulem *Příběh v deseti povídkách*. Čtenářskému očekávání vycházejí vstříc nejenom některé postavy z předchozího souboru (Emil, Hans, Vladek), ale obdobná zůstává i poetika a tematické zaměření povídek. Zdá se tedy, jako bychom se vraceli k již důvěrně poznánému. Tentokrát však nejde jen o prosté pojmenování: postavám je dáno „pochopit, že všechny zmatené pohyby dávají smysl, že je všechno v pořádku“ (s. 47). Minulé se protne s přítomným a přináší u Balabána dříve chybějící smíření, které je spojeno s příslibem do budoucnosti. Jakkoli je tato budoucnost neurčitá a možná zoufalá, cítíme v ní hledanou naději. „Ale tvůj život ještě není celý. Ještě tu jsi,“ říká Patricia Emilovi a její slova knihu uzavírají (s. 194).

Epická minulost a dějiny

Na rozdíl od předchozího souboru se však v nové Balabánově knize více vypráví. I když totiž vypravěč nepřestává směřovat svou promluvu k jedné konkrétní události, zdaleka není už tak lyrický jako dříve. Osudy jednotlivých postav už nelze udržet v jedné situaci, nelze je sevřít v jednu událost, vystupují tedy z přítomnosti a chtějí být vyprávěny jako příběhy. Zřejmě je to už z úvodní povídky s názvem *Vděčná smrt*.

lu jejich konkrétní příběhy odkazují mimo sebe, do prostoru, kde pozbývají svou jedinečnou platnost a stávají se jen v textu vždy znovu individualizovaným typem. Spíše než k vyprávění konkrétních osudů se tak povídky obracejí k téže existenciální situaci, s níž se nakonec postavy dokážou vyrovnat.

Existenciální model versus Alexandra

Vystávají však pochybnosti, zda ono smíření není snad přece jen dosazeno poněkud zvenčí, uvážíme-li, že postavy obývají prostor, kde je „celý svět svinutý v klubko mroucích lidí“ (s. 55). Nadějná vykročení by zde totiž mohla působit tezevitě, zvláště když se takřka ve všech povídkách vrací jako dominantní téma smrt a umírání nebo jsme alespoň smrti stále nablízku. Balabánovi se nicméně podařilo tezevitosti úspěšně vyhnout, až na jednu výjimku. Je jí povídka s názvem *Oblak*, v níž se setkáváme s umírající bývalou komunistickou herečkou a silnou kuřáčkou Sašou. Ani po revoluci se nevzdala svého přesvědčení, ale nyní, téměř tváří v tvář smrti, čte *Doznání* Arthura Londona a v pochybnostech se jí přitíží natolik, že se dostává na nemocniční lůžko, které pro ni bude patrně smrtelné. Tam také nakonec ve svém prozření spatří zlatavý obraz života věčného. Povídka tedy jako by selhávala přesně na tom místě, kde se měl setkat velký příběh dějin a lidský osud s Balabánovým viděním světa. V tomto případě do sebe existenciální model nedokázal vtěsnat patos prozření umírající komunistky.

Příběh v deseti povídkách

Podtitul souboru však slibuje ještě jiný příběh než jen ty z jednotlivých povídek. Postavy se setkávají nebo se od sebe vzdalují, prostupují mezi texty a v tom posledním se jejich příběhy definitivně prolínou. Jenže i tak se zdá, že odhalení jejich vzájemných vztahů nakonec nepřineslo nic než tyto vztahy. Všude jen „tolik bolesti, tolik deprese a skoro žádný děj. Jako by pro příběhy nebyl prostor,“ říká v poslední povídce Patricia (s. 193).

Nečekejme tedy závěrem nic nepředvídatelného, nehledejme žádnou událost, která by příběh všech postav doplnila ostrou pointou. Po příběhu z podtitulu bychom se měli ptát spíše v prostoru mimo zobrazený svět, tak jak je to pro Balabánovu prózu – smíme-li tvrdit – typické. Příběh, který bychom měli hledat, je *ze sebe vykloněn*, nahlíží do míst, kde vztahy postav ztrácejí svou jedinečnou textovou reprezentaci: jsou to ta místa, kde se i jednotlivé postavy stávají jedním typem v jedné existenciální situaci. Ovšem ani tento příběh se nám nevydává zcela jednoznačně. Je dáno Balabánovým postavám skutečně cosi poznat, pochopit a s něčím se smířit, nebo se pouze chtějí smířit, chtějí poznat a chtějí cítit? „Věci k nám nemají žádný vztah, jen my k nim můžeme něco cítit, ale nemusíme. Nemusíme cítit nic“ (s. 18).

Balabánovi hrdinové se sice vyrovnávají s dosavadním trýzněním a nacházejí svou naději, ale v příběhu, který společně sdílí, je hodnota tohoto usmíření se s životem znovu prověřována, a tím jsou jeho skutečné obrysy opět rozostřeny. *Jsme tady* je tak soubor, nad jehož jednotlivými povídkami snad až zamrazí, ale tam, kde se povídky prolínají a spojují, zůstane slíbený příběh vykloněn někde, kam čtenář přes veškeré nalezené smíření přece jen nedohlédne.

Autor je student bohemistiky na PF UJEP v Ústí nad Labem.

Jan Balabán: Jsme tady. Příběh v deseti povídkách. Host, Brno 2006, 196 stran.

INZERCE

Milíčova 13, Praha 3
www.argo.cz, argo@argo.cz
distribuce www.kosmas.cz

DANIIL CHARMS

Čtyřnohá vrána a nové taškařice

Přeložil Ondřej Mrázek, 279 Kč
Tato kniha seznamuje čtenáře s životem a dílem petrohradského básníka, spisovatele, divadelníka, svérázného filozofa, experimentátora a podivína, jehož texty a myšlenky stále vyvolávají v Rusku i v Evropě mimořádný ohlas. Základem připravované knihy je reedice úspěšného vydání Charmsových povídek, dramatických textů, dopisů a deníkových zápisů pod titulem Čtyřnohá vrána. Text je však navíc obohacen o nová díla a dílka, z nichž mnohá budou v češtině publikována vůbec poprvé. Některá z nich objevil básník, novinář a překladatel Ondřej Mrázek přímo v archivu Daniila Charmse v Knihovně Saltykova-Ščedrina v Petrohradě.

Ještě jednou Klimtova Judita

Jen měsíc trvala v ostravské Galerii výtvarného umění výstava jednoho jediného obrazu, a přesto přilákala do tamního Domu umění množství lidí a přinesla stejný zisk jako posledních pět výstavních sezon dohromady.

MARTIN MIKOLÁŠEK

O jakou výstavu šlo? Veřejnosti byla prezentována Judita, obraz namalovaný v letech 1904–05 vůdčí osobností vídeňské secese Gustavem Klimtem. Chtělo by se říct, že není nic překvapivého na tom, když se na bezesporu vynikající a výjimečné dílo, jež bylo šťastně a náhodně objeveno nebo nově rozpoznáno, přihlíme řada senzacechtivých zvědavců. V některých elektronických médiích byla v souvislosti s tímto výstavním podnikem podobná „legenda“ prezentována. Že se jedná o příběh svrchovaně nesmyslný a lživý, se dá jednoduše dokázat odkazem na řadu publikací vydaných Galerií výtvarného umění v Ostravě v posledních pěti desítkách let. Judita je v nich vždy uváděna jako jeden z nejceněnějších kusů obrazové sbírky, po určitý čas dokonce zapůjčený do stálé expozice pražské Národní galerie. Nemá už asi smysl pátrat po tom, proč právě taková „story“ musela korunovat i tak už značně monstrózní reklamní kampaň. Jisté je, že i zpráva o „zázračném“ objevení přispěla k tomu, že si mnozí z obyvatel Ostravy a okolí uvědomili, že ve středu města existuje dům, jehož poslání není ani obchodní, ani administrativní, ale kulturní, což vzhledem k právě končícímu 80. výročí jeho otevření určité není málo. Na celé akci je podle mého názoru nejpozoruhodnější, jak reklama a vhodná kombinace dalších marketingových nástrojů dokážou zadavatelem označený produkt vkusně zabalit a vytvořit nebo zdůraznit jeho exkluzivitu. Prodat nebo i vnutit ho těm, kteří by si ho v jiných souvislostech ani nevšimli, už potom není takový problém.

Množství plakátů, billboardů, reklam v celostátním i regionálním tisku, spoty v televizích a rádiích – to vše dohromady vykonalo své a zmasírovalo potenciální návštěvníky tak dokonale, že byli ochotni přijít a dokonce za zhlédnutí jednoho jediného díla zaplatit (na ostravské poměry) ne zrovna nízkou částku. Kdo by také nezaplatil, když má možnost podívat se na artefakt, jehož odhadní cena se pohybuje kdesi nad jednou miliardou českých korun? Aby případný návštěvník nebyl zklamán nepřilíš monumentálním formátem plátna nebo tím, že kromě obrazu ukrytého za speciálně k tomuto účelu dovezeným antireflexním pancéřovým sklem nemá k vidění (krom reprodukcí a knih) vlastně nic dalšího, dostalo se mu náležité efektního divadelního aranžování, včetně pódia, sedadel a řady reflektorů. To vše bylo podtrženo potměnou, poněkud funerálně vyhlížející barevností paneláže a koberců. Výsledný dojem jakéhosi ponurého sakrálního prostoru, kterému věvodila secesní ikona, jen podtrhoval myšlenku, že se ve výstavním prostoru odehrává cosi mimořádného a tajemného, ačkoliv nikdo neví, co by to přesně mělo být.

Iniciátorem celého úspěšného podniku ovšem nebyl nikdo z krajské galerie, ale majitel a generální ředitel vítkovického hutního a strojírenského gigantu Jan Světlík. Právě jeho napadlo, že bude dobré využít mediálního humbuku kolem spekulativně vyšroubované ceny jiného Klimtova díla – zlatého portréту Adély Bloch-Bauerové –, za něj americký podnikatel Ronald Lauder loni v červnu zaplatil neuvěřitelných 135 milionů dolarů. Dlužno dodat, že celá reklamní kampaň mohla vzniknout právě jen díky penězům a zkušenostem Vítkovic. Soudě podle výsledku, Světlíkovi se jeho záměr povedl. Prospěl tím Vítkovicím, sobě, galerii a snad i výtvarnému umění obecně.

Gustav Klimt: Judita, 1904–05

Velká kulturní centra si na podobný výstavní servis a reklamní kampaň již dávno zvykla a považují ho za nutný standard. Ostravská zkušenost je poučením, že dobře připravená a dostatečně důsledně vedená kampaň může do galerií dostat možná téměř každého, že tedy nejde vůbec o to, jestli jsou tyto instituce v centru nebo v regionech. Doufejme, že se ostravská a jí podobné galerie poučí a že se z podobného reklamního servisu budou u nás jednou těšit třeba i výstavy současného umění.

Autor je kurátor výstav.

Vynikající amatér Drahomír Josef Růžička

V nevelké Galerii Josefa Sudka v Praze je k vidění další z klasických hodnot fotografie. Tentokrát nejen české. Lékař D. J. Růžička (1870–1960) pocházel z Trhové Kamenice a v encyklopediích si vydobyl místo reprezentanta amerického piktorialismu, čili konfese první třetiny minulého století.

JOSEF MOUCHA

Drahomír Josef Růžička byl náročný fotoamatér. V dobách, kdy začínal působit, si netroufl na drahého koníčka každý. Běžná fotografie na památku sice pronikala do širších středních vrstev díky láci technologie rychle, a to obzvláště v USA, jenže Růžičkovy ambice byly vyšší. Proměnu nedělního fotografa ve vášnivce pronásledujícího múzy ve zkratce vystihuje úvod instalace. Devětačtyřicetiletý lékař píše pod příležitostný žánrový záběr poznámku *Silver Lake s Burianovými* (1919). O deset let staršímu snímku však přisoudil (možná až dodatečně) vzletnější titul: *Letní den... Před dávným, dávným časem; Prospect Park* (1909). Oběma fotografiemi znázornil relaxaci na jezerním pobřeží. Shodnou látku však stylizoval k rozličným cílům. *Silver Lake s Burianovými* je ostře vykreslenou upomínkou na konkrétní situaci, zatímco *Letní den...* navozuje měk-

kou kresbou náladu rozmarnosti. Že má žánr z prvního roku vážně míněné fotografické praxe vyznít obecněji, signalizuje i název. Růžička jím neoslovuje výhradně své blízké, ale řadí se k autorům usilujícím o širší publikum.

Komorní výstava čítá necelých třicet exponátů. Část předmětů instaloval kurátor Jan Mlčoch do vitríny: Růžičkův portrét, dvě monografie a dobové časopisecké publikace. Vlastních prací D. J. Růžičky je přes dvacet. Dokládají tvůrčí rozpětí čtyřiceti let (1909–49). Jedenáct formátů přibližně 40 x 26 centimetrů doplňuje trojice ukázek zhruba polovičních zvětšenin a sedm půvabných miniatur velikosti pohlednic. Prohlídku by si neměl nechat ujít nikdo ze zájemců o historii fotografování. I proto, že zámořské reálie probouzejí exotickou nostalgii. Ačkoli jsou americké motivy s antikvárním puncem pro dnešní oči pastvou, ještě důležitější je, že se jedná o příklady pozitivní amerikanizace české kultury: 37. výstava programu Uměleckoprůmyslového musea v bývalém Sudkově hradčanském bytě tedy přináší sondu osvětlující pozoruhodný rys naší historie.

Je to paradox. D. J. Růžička přijíždí do Prahy a na zlomu listopadu a prosince 1921 pořádá improvizovanou prezentaci dvou tuctů exponátů v Českém klubu fotografů amatérů. Ti, kdo chodívali na fotovýstavy v Americe, mívali obdobný vkus jako on: hlavně si příliš nepripouštět běsy první světové války. Jedenapadesátiletý Růžička však kupodivu o adventu 1921 fascinoval i mladé muže hrůzami války dotčené. Nejspíš proto, že se nechtěli vracet k líbivosti přetisků fotografií, neboli k secesnímu piktorialismu. Zároveň však tehdy Amerika znamenala oslnivější námět než dnes – vždyť byla dostupná pouze dlouhou plavbou. Nevidané městské motivy působily snad až přeludně: „Tak třeba nám se tehdy líbily ty mrakodrapy,“ vzpomínal osmdesátiletý Sudek v polovině sedmdesátých let. „Dneska jsou mi tak srdečně lhostejný, ale tenkrát jsem si říkal: Sakra, to bych dělal taky.“

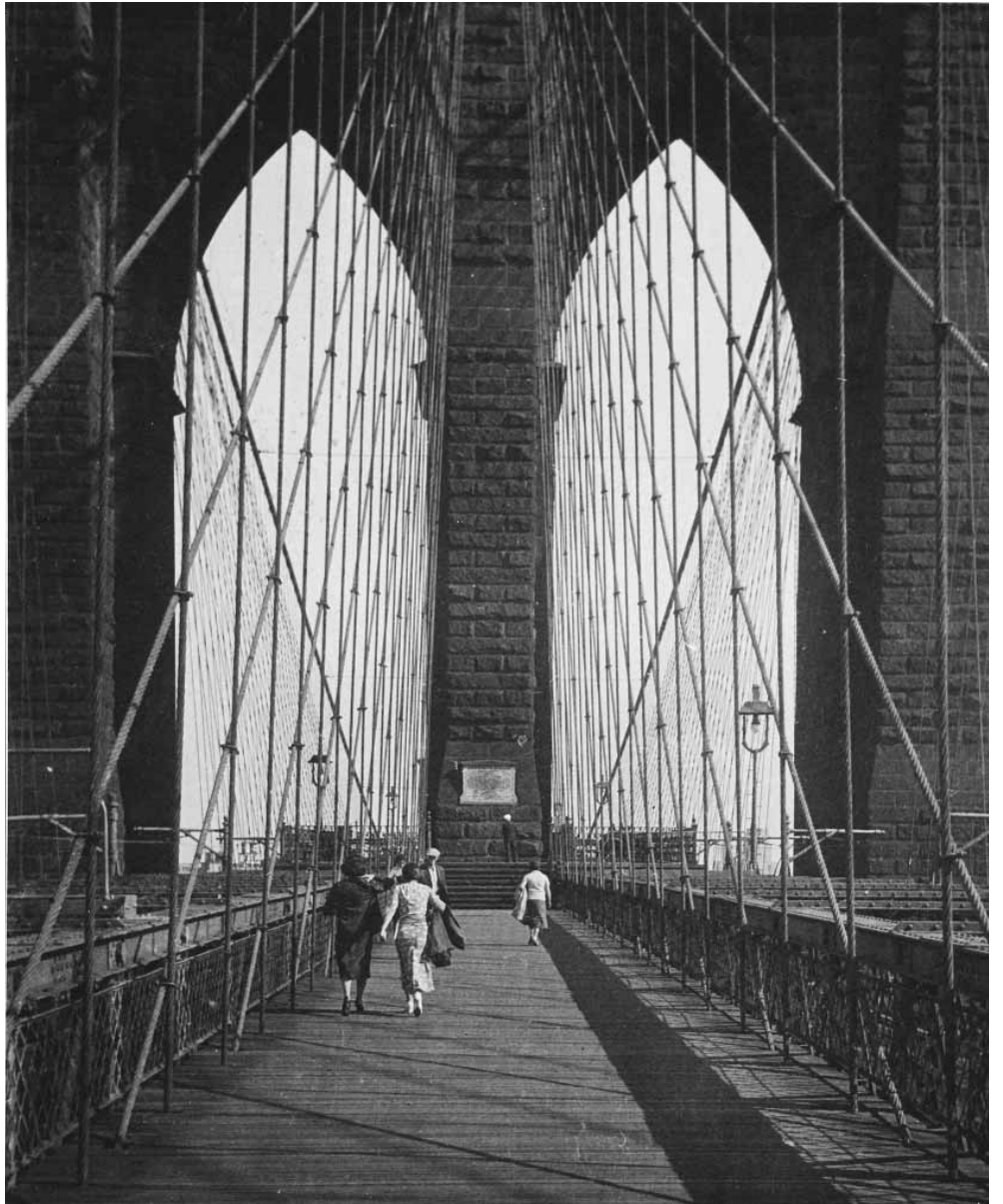
Trvalejším vzorem se mělo stát růžičkovské vypracování zvětšenin. Americký model fotografického exponátu pozůstával z mechanické

kého průmětu negativního obrazu na světlocitlivou vrstvu ušlechtilého papíru. To znamenalo, že odpadlo malebné manuální dotváření pozitivu. Nicméně kultivace zvětšenin mohla i nadále spočívat v projekci přes speciální rastr japonského papíru, jímž Růžička dodal ozvláštňující grafickou zrnitost i některým do výstavy zařazeným dílům. Tuto finesu definitivně opustil teprve před polovinou třicátých let. I potom ale tónoval základní černobílou škálu obrazu: zimní motivy přikrášloval do modra, babí léta do zlatova... Na diváckém dojmu si ostatně dával záležet, ještě když v nadcházející osmdesátce vyrazil do oblíbeného Central Parku za velkoměstskou přírodou – viz *Vánoční květy* (1949).

Druhým velkým paradoxem Růžičkovy rezonance v českém prostředí je první monografie. Kurátor Mlčoch při zahájení vtipně vypíchl, že před koncem roku 1959 vyšla díky šéfredaktorovi Janu Řezáčovi v SNKLHU knížka plná staromilství, americké ikonografie a oslav světa, ježž toho času odsuzoval český denní tisk k zániku. Předmluvu k albu napsal jeden z Růžičkových obdivovatelů, kolega z amatérských kruhů Jiří Jeníček. Podle něj ovlivnil Růžička zdejší fotografickou scénu více než výrazně: zejména pro Sudkovu generaci, debutující po první světové válce, měl být přímo duchovním otcem. I v důsledku bezmyšlenkovitého opisování tohoto nekritického posudku se stal D. J. Růžička slavnější v rodné zemi než za oceánem. Ani Američané však nezapomněli na jednoho ze zakladatelů společnosti *Pictorial Photographers of America* (1916). Jednak přišli s druhou Růžičkovou monografií, jednak fotografa zařadili do přehlídky *The American Century* (1999). Našich krajanů naturalizovaných v USA se v olbrímí bilanci newyorského Whitney Museum of American Art uplatnilo vedle Růžičky jen pár: filmař Alexander Hammid a videoexperimentátor Woody Vasulka.

Autor je redaktor časopisu Fotograf.

Drahomír Josef Růžička: Amerika. Kurátor Jan Mlčoch. Galerie Josefa Sudka (Úvoz 24, Praha 1), 25. 1. – 22. 4. 2007.

Drahomír Josef Růžička: Brooklynský most, 1930

Biograf myslí

Kolekce Flick a časová média

Přibližně 29 hodin by divák musel věnovat videoprojekcím a filmům v berlínské galerii Hamburger Bahnhof, kdyby chtěl poctivě zhlédnout vše, co výstava, jejíž základ tvoří díla z kolekce Friedricha Christiana Flicka, nabízí. Expozice artikuluje nesnadnou otázku – jak oddělit film, experimentální film a umělecké projekce?

KLÁRA VOMÁČKOVÁ

Sdíleným principem prezentovaných uměleckých médií je jejich pomíjivý charakter. Většina z nich pracuje s fenoménem času a prostoru. Jejich čas je již z podstaty cyklický – promítají se ve smyčkách – a nikoli lineární, a proto i úvaha o tom, zda někdo někdy viděl například čtyřiaadvacetihodinovou projekci *Psycho* Douglase Gordona „celou“, je vlastně irelevantní. Nemělo by jít o to, „jak dlouho“ se díváme, ale „jak se díváme“. Nicméně, pro umělce samotné je představa diváka, který deset hodin sleduje spící Brigitte Bardotovou, svůdná a provokativní. Proto neváhají a smyčkou ruší nejen filmový příběh, ale příběh jako takový, běh času a konečnost.

Projekce zbavují sterility prostředí galerie strohosti a přísnosti – promítáním na podlahy, stropy, dveře, okna a zdi se otevírají jiné možnosti prostorového uspořádání a vnímání. Prolínání obrazů, které se na zdech rytmicky setkávají a doplňují, umocňuje nevyzpytatelný charakter simulovaných kinosálů. A to zvláště v ponurých, ztemnělých halách bývalého nádraží, kde divák pozbývá orientace. Světelnými body, které vytvářejí zvláštní naváděcí obrazový systém, jsou videoinstalace a projekce samy. Určujícími okolnostmi tohoto druhu vizuálního umění tedy nejsou pouze čas a prostor, ale také světlo a tma. Jde o uchopení a přetvoření fyzického prostoru, což skrze zvláštní vizualitu vede k navození zcela jiného rozpoložení, než jaké lze zakoušet ve statických expozicích. Prodírat se tmou za světlem instalací, hledat směr, jež určují jednotlivé zvukové doprovody a samotný zvuk užitých technologií, je napínavé. Ztratit se potom v instalaci, stát se součástí projekce, strávit zde libovolně dlouhou dobu a zcela ve skrytu temnoty v podstatě svobodně reagovat na promítaný obraz vylučuje foucaultovské „být viděn“, tedy jistý společenský rozměr návštěvy galerie. Temné, blikající boxy, věnované 27 umělcům a jejich dílům, svým způsobem usnadňují soustředění, reflexi jednotlivých projekčních světů.

Většina zastoupených jsou uznávaní umělci. Flickovým oblíbencem je zejména Bruce Nauman, který od šedesátých let nepřestal produkovat víceméně existenciální práce, jež pravděpodobně souzní se sběratelovým životním předsevzetím. Flickův dědeček Friedrich zásoboval Třetí říši zbraněmi a využíval k tomu totálně nasazených. Kontroverzní situace Flickova vnuka tudíž vede k častým polemikám nad způsobem, jímž hospodáří s válečnými penězi. Flick sám touží očistit jméno rodiny mimo jiné prostřednictvím obrovské sbírky moderního umění. O svém favoritovi tvrdí, že „sotva existuje lepší komentář války, mučení a lidského utrpení než ten artikulovaný Naumanem“. V tom bychom mohli spatřovat jisté souznění sběra-

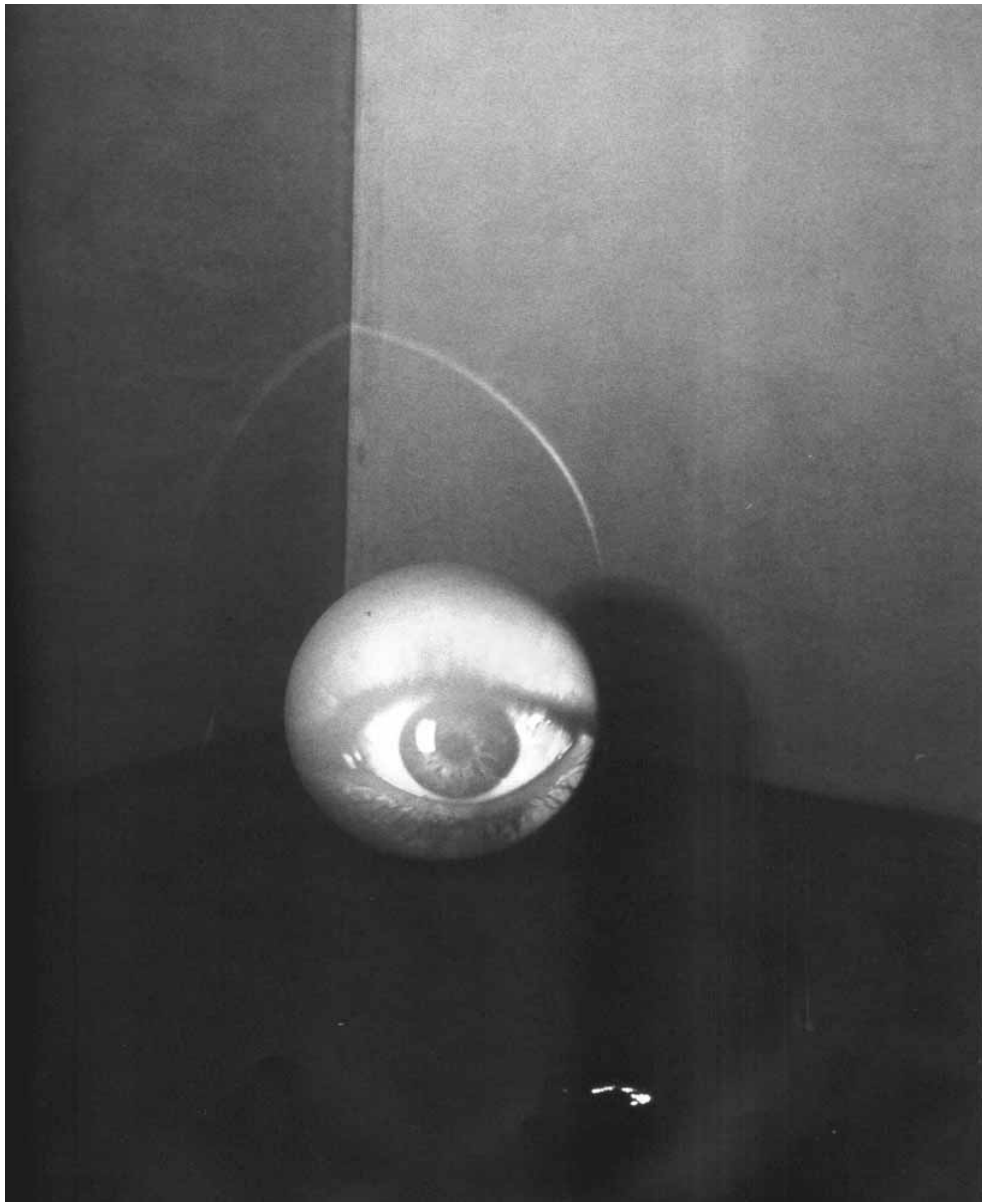
tele, který neustále čelí dědičné vině, a autora, který podobná traumata zhmožňuje. Ve videoinstalaci *Raw Material with Continuous Shift – MMMM* z roku 1991 propojuje Nauman zdánlivě nenáročné prvky, ale vyznění celé projekce je dramatické. Umělec je snímán vzhůru nohama, kterak sedí na točící se židli a se zavřenýma očima vydává nesnesitelně monotónní zvuk. Právě monotónnost implikuje pocit stísněnosti a demaskuje skrytou agresivitu celé projekce.

Do této „naléhavé kategorie“ výstavy, již kurátoři (Stan Douglas, Christopher Eamon, Joachim Jäger a Gabriele Knapsteinová) nazvali *The Liminal*, což volně přeloženo znamená „Prahový“, je zařazen také třiminutový film Paula Sharitse *Epileptic Seizure Comparison*. Intenzivní obsah, tj. záznam dvou pacientů, kteří prodělávají epileptický záchvat, je zdůrazněn formou. Rytmus černobílých obrázků proložených barevnými plochami doprovázejí dva soundtracky, založené na frekvenci mozkových vln zachycených elektroencefalogramem.

Slavná projekce Pipilotti Rist *Ever is over all* je možná paradoxně zařazena v kapitole *Body Double*, kterou sdílí s Danem Grahamem, Garym Hillem, Peterem Welzem a Barbarou Rubinovou. Pipilotti Rist vypráví příběh o ideálním a femininním světě, zatímco ostatní se v instalacích zabývají tělesností – vnímáním lidského těla, jeho možnostmi a nemožnostmi, jeho podobou, která může souviset s identitou a sebehodnocením. Kromě Barbary Rubinové, která v osmnácti letech vytvořila film *Christmas on Earth*, dva překrývající se záznamy inscenovaných sexuálních orgií, a Garyho Hilla, který si pohrává s voyeurismem, se umělci pokoušejí o objektivní analýzu pohybu a pohledu na lidské tělo.

Velmi subjektivní je naopak část výstavy s názvem *Persona*. Chybět nesmí průkopník videoartu Andy Warhol, který je zastoupen instalací *Outer and Inner Space* z roku 1965. Mladíčkou Edii Sedgwickovou snímá kamera, když se dívá do zrcadla a zároveň rozmlouvá s někým mimo naše zorné pole. Hra s hranicemi mezi vnitřním a vnějším je námětem i pro Valii Export. Doslova ověšená kamerami zkoumá okolní svět viděný skrze pohyby vlastního těla, které kromě toho slouží v podstatě jako stativ. S odrazem a sebereflexí pracuje také Peter Campus ve svém *Prototype for „Interface“* z roku 1972. Zapojený návštěvník vidí svůj obraz hned dvakrát – jednou obvykle stranově převráceně, podruhé stranově správně, tedy vlastně „skutečně“. Nastolena je opět otázka, co je skutečné a co nereálné. Velmi osobní a v důsledku i úsměvný je film Johna Masseyho *As the Hammer Strikes (A Partial Illustration)*, který pojednává o setkání dvou naprosto odlišných mužů – autora a stopaře, s nímž si při jízdě v autě třicet minut povídá o své práci, umění, a snaží se ji právě tomuto muži vysvětlit. Naráží pochopitelně na naprosté nepochopení, nikoli však na nesouhlas. Údiv spolujezdce neilustruje neochotu porozumět, ale spíše fakt, že porozumět někdy nelze, a to přesto, že se hovoří stejným jazykem.

Poetická instalace Davida Claerbouta *Rocking Chair* patří k těm novějším. Atmosféra bezčasí na prahu domu, kde v houpacím křesle odpočívá stará žena, připomíná márquezovské obrazy života fatálně poznamenaných hrdinů. Vstupujeme do intimního prostoru bytosti, které nevidíme do obličeje, můžeme ji však pozorovat nejen ze zápraží, ale i zevnitř domu. V *Consolation Service* vypráví Eija-Liisa Ahtila skrze dvě obrazovky

Tony Oursler: Criminal Eye, 1995

příběh o pomíjivosti lidských vztahů a života vůbec. Její působivý film sleduje rozchod mladého manželského páru a následnou smrt manžela pod krami jezera.

Do filmové škatulky s názvem *Repertory Cinema* kurátoři zařadili autory, kteří víceméně pracují přímo s filmovým záznamem. Stan Douglas nechává čtenáře Ztraceného času cestovat jedním z prvních amerických vlaků, Marcel Broadthaers, autor slavného *Séction cinéma*, se ve dvou instalacích vrací k počátkům filmu. *Séconde d'Eternité* (Vteřina věčnosti) je skutečným vteřinovým záznamem jeho podpisu. Ve *Voyage on the North Sea* kombinuje film, fotografii a obraz a ptá se – na co se vlastně díváte?

Nam June Paik je ve sklepeních nádraží přítomen s projekcí *One Candle (Candle Projection)*. Světlo svíčky se odráží ve třech základních barvách – modrá, zelená a červená – na zdech a reaguje na sebemenší pohyb. Opět jde o hru se skutečností, o otázku, co je reálnější – hmotný objekt, nebo jeho odraz? Do sekce *The Optic* také patří Anthony McCall a jeho něžná světelná show *Line Describing a Cone*, jež se „omezuje“ na projekci světla. Umělou mlhu v tmavé místnosti prořezává kužel světla, který se stává nejen viditelným, ale skoro hmatatelným.

Důraz na iluzi, fantaskní obraz a na vztah mezi přírodou a civilizací klade poslední z kategorií výstavy, *Phantasmagoria*. Rodney Graham se v *Edge of wood* pohybuje opravdu na hranici – vidíme les a silnici, cítíme vlhkost a strach z nebezpečí, které pou-

ze tušíme. Výhružný zvuk helikoptéry a světlo stroje, které klouže po naklánějících se stromech, evokuje napětí a očekávání.

Sedm projekcí Douga Aitkena *eraser* tvoří jeden rozmanitý celek. Umělec přešel pěšky karibský ostrov Montserrat, opuštěný po nedávné erupci sopky. Nachází prázdná místa po lidech, kteří museli utéct. Přízračnost celého filmu tkví právě v opuštěnosti prostoru, v tichém triumfu přírody nad civilizací. Podobně se k souboji příroda x civilizace vztahuje Diana Thaterová v instalaci *The best space is the deep space*. Krocení krásného bělouše, hrdého a statného koně, probíhá souběžně na třech monitorech. Alegorie moci, kdy se divoké stává domestikovaným, ukazuje, jak mylné může být přesvědčení, že ovládat je to správné řešení lidské situace.

Na začátku celé výstavy na návštěvníky pomrkává veselé oko Tonyho Ourslera. Trojrozměrná videoinstalace *Criminal Eye* připomíná *Nočního hlídače* Milana Caise, umístěného na střechu pražského Goethe-Institutu. Vědomí neustálé kontroly, dohledu a strachu, který v současnosti prohlubují hlavně média, souvisí právě s technologiemi užitými ve výstavě. Oko, které nervózně pomrkává, vyděšeně zírá a nemá chvíli pokoje, slovy katalogu sice „... vidí, ale ničemu nerozumí“.

Autorka je teoretička kultury.

Beyond Cinema: The Art of Projection. Films, Video and Installation from 1963 to 2005.

Hamburger Bahnhof, Museum für Gegenwart, Berlin, 29. 9. 2006 – 25. 2. 2007.

Mládí vpřed

Nový taneční projekt LaS

Kristýna Lhotáková a Ladislav Soukup ve svých projektech pracují s netanečníky různých věků. Tentokrát je nově inspirovalo radostné mládí.

KRISTINA DURCZAKOVÁ

Čtyři mladí lidé přešlapují uprostřed jeviště. Napůl nejistě a napůl odhodlaně se dívají do publika. Jsou tady; je to jejich chvíle. Celá skupinka se v poskocích rozbíhá dokola, běh vzápětí vystřídají detailní záběry jejich tváří na plátně. Dvě dívky a dva chlapci, jimž je kolem dvaceti let, jsou hlavními objekty divadelně-sociologického zkoumání choreografky a tanečnice Kristýny Lhotákové a jejího partnera Ladislava Soukupa (dohromady LaS Company) v nové inscenaci *O Jeníčkovi a Mařence* (Hanzel and Grettel).

Lhotáková a Soukup se ve své tvorbě již delší dobu věnují práci s netanečníky. Nechtějí vytvářet představení nabitá výkony profesionálních umělců, jde jim o přirozenost a autenticitu. Jejich interpreti, stojící mnohdy poprvé na jevišti, mají možnost vnést na divadelní jeviště pravdivost, okořeněnou hlavně rozličnými osudy skutečných lidí. V předchozích inscenacích autoři již pracovali s dámou ve velmi pokročilém věku či s trojicí mužů padesátníků. Zdá se tedy přirozeným zpětným vývojem, že v současné choreografii zkoumá její fenomén mládí.

Na pomoc si berou pohádku o Jeníčkovi a Mařence, kterou performeři střídavě vyprávějí v jednom z krátkých filmů Víta Klusáka, jenž je promítán v průběhu představení. Mladí lidé se sice dívají vpřed, jsou ale přitom stále jen krůček od doby, kdy jim rodiče vyprávěli pohádky. Mají je hluboko uložené, stejně jako v sobě nesou rysy svých rodičů. Nedožvíme se ale o nich nic konkrétního, jejich hlavním úkolem je právě být mladými, v životě i přímo na jevišti.

Věkový průměr účinkujících zvyšují Lhotáková a Soukup, kteří zde taktéž vystupují, a to jako komentátoři, průvodci i manipulátoři. Podivný pár pro naše Jeníčky a Mařenky představuje někdy vábivé nebezpečí (to když se dostaví se zakrvácenými vlčími zuby), někdy oporu v neumělém tanci či obraz rodičů (to když za jejich zády mladí zakoušejí první citová vzplanutí).

U takovýchto projektů zůstává otázkou, zda samotné bytí neherců či netanečníků na scéně stačí na to, aby promlouvalo k divákovi a zanechalo po sobě silnou výpověď. Čtveřice kromě fyzicky náročného dlouhého pobíhání a nekonečných pohledů do hlediště nemá moc práce a nemůže pomýšlet na to, že by takto sama unesla celek představení. Míra kýžené autenticity se paradoxně zvyšuje s přechodem aktérů na filmové plátno – tam přirozeně propukají v smích či v tanec se svými rodiči, zatímco živě na jevišti jsou nevýrazní a hlavně nejsou sami sebou. Ale vlastně ani sami za sebe: jen poslušně opakuji, co nacvičili pod dohledem Lhotákové a Soukupa, kteří si naopak svou performanci beze zbytku užívají.

V předchozích projektech LaS Company využili možnosti pracovat se životními zkušenostmi interpretů-amatérů, a sestavili tak barvitý obraz téměř dokumentárního charakteru. Mladí protagonistů inscenace *O Jeníčkovi a Mařence* to v takové míře neumožňuje, a i proto vzbuzuje tolik pochybností. Přesto tihle čtyři stateční místy přinášejí svěžest a špetku jisté urputnosti, která se jim určitě bude hodit, až budou někdy ztraceni v temném lese.

Autorka studuje taneční vědu.

LaS Company – Ladislav Soukup a Kristýna Lhotáková: *O Jeníčkovi a Mařence* (Hanzel and Grettel). Režie Ladislav Soukup, choreografie Kristýna Lhotáková, režie filmů Vít Klusák. Divadlo Archa, Praha, premiéra 30. a 31. ledna 2007.

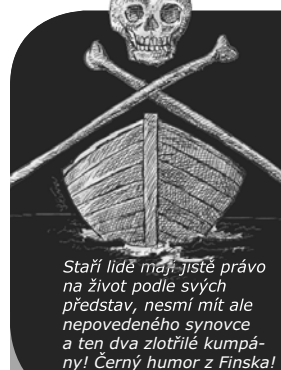

O Jeníčkovi a Mařence (Hanzel and Grettel). Foto Michal Selinger

INZERCE

březzen 2007 ...prožijte knihu více smysly

LiStOVáNí.cz
cyklus scénických čtení

Starší lidé mají jistě právo na život podle svých představ, nesmí mít ale nepovoleného synovce a ten dva zlotřilé kumpány! Černý humor z Finska!

Arto Passillina:
Stará dáma vaří jed

6. 3.	Brno, Skleněná louka, Kounicova 23	20:00
7. 3.	Bratislava, Štúdio12, Jakubovo námestie 12	20:00
	vstup volný	
20. 3.	Havlíčkův Brod, Kavárna U Notáře, Sázavská 430	19:00
22. 3.	Praha, Obratník, Jindřicha Plachty 28	19:00

www.listovani.cz

Podnikněte s námi VÝLETY MEZI STRÁNKY!

naši partneri:

Ministerstvo kultury
České republiky

PRAHA
PRAHA
PRAHA

magistrát
města Prahy

LITERÁRNÍ
NOVINY

kult.

A2 kulturní týdeník

REVUE
LABYRINT

Styl
PLANOGRÁFIE

Česká
Budišovice

HOST

ČESKÉ CENTRUM

Hella

Pojem, který nabývá významu

Michal Štůsek

Až do loňského roku byla kapela Hella dvoučlenným projektem kytaristy Spencera Seima a bubeníka Zacha Hilla, které kromě této spolupráce spojuje ještě hudební talent a workoholismus. Zach se podílel na nahrávání alb s kapelami jako Crime In Choir, Nervous Cop (zde hraje na harfu Joanna Newsom), Zach Hill And The Holy Smokes a mnoha dalšími. Zároveň je stálým členem ambientně-rockového projektu Team Sleep, který vede Chino Moreno z Deftones. Spencer Seim má na první pohled mnohem menší záběr, ale zdání klame. Hraje na bicí v The Advantage, což je spolek několika nadšenců nintendoových her, kteří se z nich rozhodli přehrávat různé tematické melodie. Po všech těchto činnostech a začátečních problémech s obsazením

Materiál, který na ně byl vybrán, pochází ze dvou období. Kromě – v pořadí druhé – skladby *Let Your Heavies Out* má prvních pět svůj základ vymyšlený v období prvopočátků Helly, kapela pouze dopilovala drobnosti: dosadila hlasovou linku a na některých místech provedla pár instrumentačních úprav. Tato část silně asociuje tvorbu mexických konceptuálních psychedeliků Mars Volta. Důvodů je několik: Aaron Ross a frontman Mars Volta Cedric Blixter mají podobně specificky zabarvený hlas, kapely znějí zvukově téměř identicky a obě se pohybují v oblasti rockové progrese, čerpající inspiraci z celého světa. Hella v tomto srovnání vyniká především bubenickou rychlostí a rytmikou samouka Zacha Hilla. Zbytek alba je pak materiálem z posledního období, kde je slyšet Aaronův vliv na kompozici, často ve prospěch jeho partů. Skladby získávají odlišnou atmosféru a oplývají výraznější variabilitou. Spencer si zde více užívá experimentů s kytarovými efekty a poznamenanost nintendoovým zvukem se místy

Undergroundoví dělníci Bílého světla

Dvě alba labelu Guerilla

Petr Ferenc

Vydavatelství, které se mimo jiné soustavně zabývá mapováním undergroundových umělců známých dnes již především z legend, připravilo koncem loňského roku milovníkům „androše“ dva obzvláště tučné úlovky. Bílé světlo (White Light) byla početná humpolecko-pražsko-kostelecká skupina, soustředěná kolem někdejšího bubeníka Plastic People a téměř výhradního autora repertoáru Pavla „Emana“ Zemana a flétnisty Jiřího „Picka“ Fryce (později Umělá hmota). Působila v letech 1973–1977 a svým zvukem navazovala na období, kdy Zeman opustil Plastic People, kteří tehdy stáli na hranici své rané psychedelické podoby a nové, civilnější tváře (typické ostínatý bas-

mi ráje: „Mlasta Zmek po neúspěšném lovu na jezevce uvařil ‚bukový lívance‘! Tyto byly zapíjeny octem a vodou se saponem. K tomu se šlukoval Dymogan. Újma na zdraví žádná!“ Zvuková kvalita alba sice pochopitelně není ideální, nicméně ten, kdo chce peripetie českého hudebního undergroundu sledovat detailně, získá cenný přírůstek do sbírky.

Což platí i o dvojdisku *Do lesička na čekanou*, záznamu koncertu Plastic People 1. 12. 1973 ve Veleni. Koncert proslul vystoupením Pavla Zajíčka skandujícího své slavné *Anti*, Plastyky svačícími na pódiu za bujarého zpěvu *Do lesička na čekanou* a divokou těreminovou improvizací *Kohoutkova kometa*, během níž publikem procházel Ivo Pospíšil (později DG 307, Garáž) s kometou připevněnou na tyči a Mejla Hlavsa kokrhal. To vše na kompletní nahrávce koncertu uslyšíme. Pokud jde o skladby samotné, dočkáme se plastikovských klasik (*Francovka*, *Podivuhodný mandarin*) i polozapomenutých kusů (např. soundtracku *Ballerina* či devítiminutové verze skladby *Má milá je jako jabko*) – úskalím

Hella: Ve vesmíru žádný Antikrist není

použili Zach a Spencer skupinu Hella jako prostor pro vlastní expresi. Jejich epileptický math rock („matematický rock“, hudba často pulsující v krkolomném sedmiosminovém i třináctiosminovém taktu) jedněm asocioval muzikantské koketování s genialitou, druhí muzikanty označovali za případy vhodné pro hudební inkvizici. S vydáním novinky *There's no 666 in Outer Space* je tu Hella ve změněném složení: potřebný impuls přišel s přijetím zpěváka Aarona Rosse.

„Používání nových postupů a forem pro nás bylo dříve něčím dosud neznámým,“ říká o současném působení kapely Spencer Seim a poukazuje tak na Hellinu organizační progresi. Dříve telepatická souhra kytary a bicích se začíná transformovat do složitějšího obrazce, v němž se objevují dosud neozkoušené vlivy, zvuky a principy. *There's no 666 in Outer Space* je chronologicky čtvrtým albem, ale vzhledem k rozšíření (či jakémusi znovusestavení) kapely se spíše hodí označení album debutové.

prodírá na povrch (či alespoň pod pokožku) písní. Obecně se zde Hella nebojí více experimentovat – použije nečekané noise, zvukově naprosto odlišný kytarový riff do úvodu *Anarchists Just Wanna Have Fun*, ve *2012 and Countless* pouze kolovrátkově opakuje po dobu celé skladby jeden motiv.

Pokud tedy v první části všichni členové působí dojmem, že od začátku vědí, co mají hrát, druhá část je extravagantnější. Heroin nahrazuje kokain nebo jiné urychlovaadlo, přichází dojem nervozity, nevypočitatelnosti a dědičné hyperaktivity. Jak sdělil jejich současný zaštititel, proslulý label Ipecac avantgardisty Johna Zorna, rok 2007 bude rokem Helly. Proč by ne, druhé Mars Volta přece nikdo nechce a Hella na své desce jasně přesvědčuje o potenciálu, který se začíná měnit v jedinečnost.

Autor je hudební publicista.

Hella: There's no 666 in Outer Space. Ipecac; 2007.

kytary, které se pro undergroundové hudebníky staly povinností). Bílé světlo disponovalo početnou dechovou sekcí překřikujících se klarinetů, saxofonu, trombónu a flétny, v osmičlenné sestavě vystoupilo a sklídilo úspěch i na Druhém festivalu druhé kultury v Bojanovicích. Album nazvané podle nejznámější skladby skupiny obsahuje pět pečlivě aranžovaných opusů s texty popisujícími realitu undergroundového života v normalizaci utopickým (titulní píseň) i sarkastickým způsobem (*Umělec*). V hudbě i textech se objeví i něco sakrálních motivů, jimiž Bílé světlo lehce předeslalo pozdější směřování nejdůležitějších undergroundových ikon (plastikový opus magnum *Co znamená vésti koně*). Nahrávky zkoušek skupiny jsou doplněny živým záznamem tří písní z Bojanovic, nemnoho dochovaných materiálů tedy nakonec vydá na hodinový disk. V bookletu alba najdeme kromě textů písní i Frycem sepsanou Kroniku Bílého světla, jejíž některé pasáže si v ničem nezadají s Pelcovými Dě-

alba je, že lepší kousky z velešského koncertu již vyzobal Jaroslav Riedel (který se podepsal i na tomto dvojdisku) pro svou jedenáctidiskovou kolekci toho nejlepšího z PPU. Dosud nevydaný materiál je buďto okrajové povahy nebo se jedná o ne zcela vyvedené verze jinde lépe nahranych kusů. Album je tedy nutno vnímat jako celek a snažit se přes všechny zvukové (zlobící mikrofon, občas jen tušené housle), hráčské a aranžérské nedokonalosti

zachytit specifickou atmosféru, kterou Plastic People dokázali vytvářet. Není to nemožné, jak ukazuje například skvělá verze skladby *Růže a mrtví* s textem Jiřího Koláře. Plastic People v sobě ještě stále nesli dědictví psychedelického a velvetovského okouzlení (*Angel's Hair* se sólem na dětský zvonící mlýnek, který Jiří Kabeš postupně zlikvidoval) a místy přeháněli stopáže svých instrumentálek: poměrně plochá *NF 811* je hrána i v druhé, ještě nežádůvěhodnější verzi coby *NF 812*. Úderný a tolik typický styl PPU byl v prosinci 1973 již na světě, ještě ale překonával novorozenecké choroby. Přes všechny výtky považuji vydání kompletního koncertu za cenný dokument a doufám, že dojde i na další úplné záznamy vystoupení kdysi tak živé skupiny – například koncert v závodním klubu ČKD Polovodiče.

Autor je zástupce šéfredaktora časopisu HIS Voice.

Bílé světlo: Dělníci Bílého světla.

Guerilla Records; 2006.

The Plastic People Of The Universe: Do lesička na čekanou. Guerilla Records; 2006.

Dni európskeho filmu

Dve tváre rozmanitosti

14. dny evropského filmu se po Praze na nejbližší týden (5.–13. 2.) přestěhovaly do Brna. I tento ročník festivalu nabídl pestrost, kterou se evropská kultura tak ráda pyšní.

RADOSLAV PASSIA

Rumunský film podľa českého scénára – Ryna režisérky Ruxandry Zenideové

Emblematická rozmanitosť prehliadky sa neprejavuje len v témach a žánroch, ale do istej miery aj v hodnotovej nevyrovnanosti jednotlivých filmov. Príčiny kvalitatívnej rozkolísanosti DEF spočívajú azda aj v tom, že kdesi v myšlienkovom pozadí zakladateľov nebol ani tak umelecký názor, ale skôr politický či ideologický projekt európskej integrácie, resp. jej „podpory“ prostredníctvom kinematografie. Táto „pomocná“ funkcia podujatia sa prejavuje aj v jeho podtitule, kde sa uvádza, že ide o festival filmov „zo súčasných a budúcich členských krajín Európskej únie“. Na európskom nebi má každá krajina svoju vlastnú hviezdičku a implicitne sa s podobnou politicky korektnou rovnosťou pracuje pri výbere filmov na DEF. Festivalovým výsledkom je potom skôr prostý súčet filmov „delegovaných“ podľa rozličných kritérií jednotlivými diplomatickými zastúpeniami a kultúrnymi inštitútmi, menej sa už k slovu dostane autonómna a premyslená dramaturgia organizátorov podujatia.

Ariadnine nite a Achillove päty

Stále aktuálnymi a príťažlivými zostávajú pre filmárov (najmä stredo- a východoeurópskych) témy rozdelenej Európy a totalitnej minulosti našej časti kontinentu. Opakované návraty k nim sa stali niťou voľne spájajúcou jednotlivé ročníky DEF-u. Napríklad pred rokom ponúkli snímky tematicky zamerané na vyrovnávanie sa so svojou sovietskou minulosťou všetky tri pobaltské krajiny. Estónsky film *Revolúcia sviň* sa vrátil do roku 1986, keď počas jednej letnej brigády mladí ľudia zorganizovali naivno-krásnu lokálnu revolúciu v štýle oneskoreného Woodstocku. Reálnym „sovietskym“ výkričníkom na pozadí týchto udalostí je hrozba, že viacerí zo vzbúrených stredoškôľakov čoskoro skončia v nezmyselnom vojnovom konflikte v Afganistane. Obrovská masa jatočných sviň v družstevnej ošipárni za brigádnickým táborom tak zrazu nadobúda výraznú symbolickú hodnotu. Litovský film *Úplne sám* sa odohráva v druhej polovici 40. rokov 20. storočia. Beznádejný litovský partizánsky boj proti bezohľadnej sovietskej okupácii mal svojich hrdinov, ktorí vstúpili do národnej mytológie. Čiernebiely snímok o jednom z nich si napriek historicky citlivej téme udržiava nepatetický, stroho dokumentárny ráz. Téma moci sa v inej podobe sa vlani na DEF-e objavila aj v lotyšskom filme *Krajta* z prostredia občajnej post-sovietskej školy.

Tento rok sa citlivé otázky minulosti stali dominantnými predovšetkým v rumunskom filme *12:08 Na východ od Bukurešti* (A fost sau n-a fost, 2006, rež. Corneliu Porumboiu), ocenenom vlani Zlatou kamerou na MFF v Cannes, a tiež v poľsko-nemeckom snímku *Žabie lamento* (Wróżby kumaka, 2005, rež. Robert Gliński). Práve *Žabie lamento* je podľa mňa príkladom diela, v ktorom by menšie ambície tvorcov priniesli lepší výsledok. Film vznikol ako adaptácia prózy Güntera Grassa. Kvalitná predloha môže byť pre náročnejšieho diváka istým lákadlom. Navyše, ak ide o námet, v ktorom vďaka nedávne spisovateľovmu mediálnemu „sebaodhaleniu“ objavujeme aj autobiografické momenty: hlavnej postave filmu, nemeckému vdovcovi a historikovi umenia sa počas prechádzok ulicami poľského Gdaňska vybavujú spomienky na vlastné detstvo, v ktorom sa nevyhol členstvu v hitlerovskej mládežníckej organizácii. Snímok sa pokúša na osudoch nemeckých vysídencov z tohto mesta zachytiť očami oboch zainteresovaných strán komplikované nemecko-poľské spolužitie, poznačené nacistickou a komunistickou minulosťou. Bohužiaľ, polytematickosť prózy, jej symbolická nasýtenosť a komplikovanosť, ako aj introspektívne reminiscencie hlavných postáv sú na filmové plátno prenesené pomerne ťažkopádne, tematická rôznorodosť a komplikovanosť kompozície sa tu prejavuje skôr ako tvorivá nerozhodnosť. Film chce byť tak trochu o všetkom: psychologickou sondou do ľúbostného vzťahu dvoch starších ľudí, do ktorého sa navyše čiastočne premietajú aj tradičné nemecko-poľské animozity, historickým dokumentom o prelomovom roku 1989, lyrizujúcou spomienkou na časy detstva, aj sociálnou analýzou spoločnosti, v ktorej revolučné idealistické predstavy rýchlo strieda pragmatizmus prichádzajúceho kapitalizmu. Sympatická odvaha tvorcov hľadajúcich príčiny neporozumenia a mechanizmy myšlienkových stereotypov nemôže zásadne zmierniť rozpaky a pochybnosti diváka.

Berlín a dunajská delta

Z civilnejších, námetovo zo súčasnosti čerpajúcich filmov ma upútali dva, ktoré napriek svojej rozdielnosti stoja v niektorých momentoch dosť blízko pri sebe. Dve priateľky Nike a Katrin z filmu *Leto v Berlíne* (Sommer Vorm Balkon, 2005, rež. Andreas

Dresen) len s prižmúrením oboch očí možno nazvať „hrdinkami“. Obklopené šedivou priemernosťou žijú životy plné „obyčajných“ túžob a skromných radostí. Stereotyp a banalitu pracovného dňa striedajú večerné posedenia a spoločné popíjanie na letnom balkóne pocitované ako vrchol dňa, ako drobná, ale radostná slávnosť. Režisér dokázal z tejto zdanlivo nedramatickej látky vyťažiť mnoho vnútornej konfliktnosti a s prehľadom sa vyhol aj hroziacej „komunálnosti“ a lacnej sociálnosti. Navonok voľne zameniteľné ženské existencie dostávajú po tom, ako do deja vstupuje „mužský enzým“ – vodič kamióna Ronald, vlastné tváre. Z tragikomického pôdorysu filmu sa postupne vynára voči postavám empatická, aj keď nevelmi optimistická autorská koncepcia životného šťastia ako fiktívnej osi, okolo ktorej sa v podobe planétok pohybujeme po rozlične načrtnutých elipsách, pričom prílišný úspech jedného z nás nevyhnutne znamená narušenie citlivej rovnováhy...

S iným druhom stereotypu sa potýka šestnásťročná *Ryna*, protagonistka rovnomenného rumunského filmu (2005) mladej režisérky Ruxandry Zenide. Univerzálny príbeh českého scenáristu Mareka Epsteina o postupnom sebaopoznávaní mladého človeka a hľadaní vlastnej životnej cesty režisérka vizuálne zasadila do sugestívneho prostredia dunajskej delty. Neustále plynúci premenlivý tok Dunaja upozorňuje, že aj zmeny na brehu sa čoskoro stanú nevyhnutnými. Stará benzínová pumpa už rodinu neuživí a ani Rynu prahnúcu po nových podnetoch dlhšie nemožno udržať doma. Dorothea Petre suverénne stváraňuje pochybnosti a neistoty, ale aj prirodzenú múdrosť a dychtivé hľadačstvo mladosti. Jej herectvo vytvára z mlčanlivej Ryny postavu, ktorá k nám prehovára každým gestom, pohybom, pritom ide o herečkin filmový debut.

Kým v *Lete v Berlíne* postavy absolvujú tragikomickú špirálovitú cestu vlastnými slabosťami, *Rynu* môžeme prečítať aj ako príbeh o vzbure proti cyklickej každodennosti. Životaschopná Ryna po svojom znásilnení z rodnej delty definitívne odchádza. Kruh je rozfatý. Zostáva tragický pocit, že jestvujú veci, ktoré už skutočne nemožno vrátiť späť, že sú ľudia, ktorí tú svoju deltu vždy ponessú so sebou, kdekoľvek by sa pohli. *Ryna* je aj o tom, akí by sme chceli byť – v tomto chcení spočíva nostalgický optimizmus tohto vydareného filmu.

Autor je kulturný publicista a literárny kritik.

Solothurnské dny

Kinematografie ze švýcarské perspektivy

Národní filmová přehlídka, která se letos konala od 22. do 28. ledna v Solothurnu, znovu dokázala, že téma provincie, překonávání uzavřenosti, „vlastního sebeuspokojení“ a hledání cesty k realitě je typicky švýcarským rozporem i tématem. Potíže jedné malé západní kultury si vynucují srovnání s těmi českými.

MICHAL PROCHÁZKA

Jeden ze zajištěných důkazů loupeže (foto z dokumentu *Zlodějna je taky umění* Pierra-Andrého Thiébauda)

Friedrich Dürrenmatt měl k rodnému Švýcarsku vztah značně ambivalentní. Miloval horskou krajinu s její krásou i klidem a přitom hořce glosoval úzkoprsost Švýcarů, jejich provinčnost a politickou kulturu, která se vyznačovala neutralitou, uzavřeností i nezodpovědností. Byrokracií toho malého, do sebe zahleděného státu popsal ve hře *Herkules a Augiášův chlév* a je autorem poznámky, že „švýcarské podnebí je klaustrofobické“. Žít v něm je jako ocitnout se v jeskyni, kde se nalézá umělý ráj – je tam tak krásně, až je to k nevydržení.

Filmový festival v Solothurnu každoročně představuje tvorbu tamní kinematografie, která má v malebném barokním městečku svůj výroční svátek. Jak je tu vidět, švýcarský film stojí dávno za pozornost nejenom tím, že finančně přispívá do mezinárodních koprodukcí. A zběžný pozorovatel si už nevystačí s poznámkou, že odtud pocházejí jen dva herci, bez nichž si nelze představit dějiny filmu: Bruno Ganz, známý jako Wendersův anděl Damiel, a diva Ursula Andresová, kterou novináři kdysi přejmenovali na „Undressed“, když se ve filmu *Dr. No* (1962) stala prototypem tzv. Bondovy holky. Vedle děl režisérských nestorů, někdejšího člena Skupiny pěti z roku 1968 Alaina Tannera nebo Daniela Schmidta, se v zemi helvétského kříže každoročně objeví pár nevšedních, především dokumentárních filmů.

Odznáčky, vlajky a provincie

Stejně jako na ulici nelze přehlédnout, jak zdejší lidé nosí hrdě odznáčky svého města nebo kantonu a vyvěšují si jejich symboly na praporech či taxících, cítíte ve švýcarských filmech zahleděnost do téhle krásné země. Přitom švýcarská kultura je rozdrobená do tří jazykových okruhů (francouzský, německý, rétorománský) a žije pod vlivem sousedů: frankofonní filmy jsou natolik závislé na francouzské kinematografii, že Švýcaři přebírají nejen herce, pracovníky štábu a režiséry, ale i poetiku a témata. V trojjazyčné zemi nedominuje ani tak národnostní vidění, natož nacionalismus, jako silné regionální a provinční vidění světa. Témata integrity a autenticity kultury se tu nabízejí ve všech ambivalentních podobách.

Snadným příkladem traumatu provinčnosti, která nadutě a alibisticky spojuje cizí vzory s národním kořením, byl zahajovací snímek

festivalu *Marmorera*. Marcus Fischer, režisér filmových detektivek, natočil příběh mrtvé nevěsty, která se vrací z hlubiny alpského jezera nedaleko Curychu, aby se pomstila za dávnou chamtivost obyvatelům vesnice Marmorera a žádala si ztracenou lásku – curyšského psychiatra. Série absurdně krutých vražd směšuje žánry hororu, psychologického filmu nebo grotesky a připomene japonskou hororovou poetiku i komiksy. Vražednými pomůckami mstícího se ženského fantoma je vodní živel i potažmo švýcarská přírodní mystika. Na rozdíl od zahraničních vzorů nicméně filmu chybějí věrohodně rozepsané postavy, obrazivost populární kultury a elegantněji řešený konec.

Liberálové a dokumenty

Před několika lety měl festival v Solothurnu pověst „srazu hlučné mládeže a podvrtných levičáků, kteří se snaží zničit společnost“, zaznělo také na slavnostním zahájení přehlídky. A to dokonce z úst Samuela Schmidta, jednoho z členů nejvyšší politické instituce Federální rady. Letos si politici v Solothurnu podávali dveře a při projevech na scéně připomínali spíše televizní baviče, kteří se snažili zviditelnit i pod světlem ramp.

V konzervativním prostředí dodnes zaznamenáte „pravěké“ a měšťácké názory na modernitu i kinematografii, vedle toho zde ale nelze přehlédnout, s jakou snahou umělci a liberální kruhy proti takovému prostředí rebelují. Dosahuje to až komické podoby, když se parta mladých socialistických poslanců vydá na kole napříč Rumunskem, aby poznala východní zemi a diskutovala s Rumuny o demokracii. Svědčí to o skrytém napětí takové společnosti; problémy se ovšem řeší v rukavičkách, na plátně nebo na kole. V této neutrální konfederaci se živě natáčejí politické a polemické dokumenty, díla nejlepších úmyslů, která mapují krizové oblasti z celého světa. Zdejší publikum až nekriticky a zdvořile přijímá všechny filmy, které se dotýkají třeba menšin. Takovým přeceňovaným příkladem bylo letos kupř. téma palestinského hledání identity v hudebním snímku *Vyprávějící struny* (Telling strings) Švýcarky Anne-Marie Hallerové.

Naopak nejvýraznější dokument loňského roku *Krátký život José Antonia Gutierrez* (Das kurze Leben des José Antonio Gutierrez) otevírá překvapivý a strhující pohled na

poslední americkou invazi v Iráku. Filmařka Heidi Specognová rekonstruuje z vyprávění známých a přátel osud prvního amerického vojáka, který byl v druhé válce v Perském zálivu zabit. Shodou okolností šlo o guatemalského chlapce z ulice, který utekl za lepším životem do Spojených států. Ve zpětném pohledu na tragický konec jeho putování se zrcadlí paralela nejasné a pochybné války se ztroskotáním velkého klukovského a bláhového snu.

Mimořádný švýcarský dokument *Zlodějna je taky umění* (Voler est un art) Pierra-Andrého Thiébauda se v několika rovinách vrací k historii známé loupeže z roku 1990, při níž si čtyři zloději odnesli ze ženevské pobočky banky UBS 31 milionů švýcarských franků, aniž by za to byli kdy odsouzeni. Snímek odhaluje všechny komické i absurdní peripetie případu a svědčí o tom, jak křehké může být bezpečí a spravedlnost uvnitř společnosti, která přitom byla postavena na umění zvládnání a řešení rizik! A také o tom, jak jsou tamní instituce zkosnatělé, nepružné a nedovedou zvládnout moderní metody organizovaného zločinu.

Hádanka malých kultur

Citlivým problémem, s nímž se Švýcarsko bolestně i zdráhavě v devadesátých letech minulého století vyrovnávalo, byl příliv emigrantů. V této zemi úřady například před časem ustanovily zvýšenou sazbu povinného ručení, která byla určena řidičům pocházejícím z bývalé Jugoslávie, protože na rozdíl od rodilých Švýcarů „jezdí rychle a nezodpovědně“. Solothurnská přehlídka naproti tomu dokumentuje, jak švýcarská kinematografie těží z obohacování cizokrajnými vlivy i emigrantskými příběhy. Loňským úspěšným filmem, který vyhrál Zlatého leoparda na MFF v Locarnu, je exilové drama *Slečna* (Das Fräulein) Andrey Stakové. Mirjana Karanovićová (Srbská herečka z filmu *Grbavica*) si zde zahrála spořádanou curyšskou imigrantku z Bělehradu, jejíž klidný chod života nečekaně naruší příjezd živelné dívky z Bosny. Ta převrátí její dosavadní život naruby a navíc jí připomíná všechno to, čeho se vzdala, aby vplula do nové společnosti. V tomto jinak brilantně napsaném, ale ne zrovna šťastně inscenovaném dramatu se otevírají otázky emigrantské identity i otevřenosti společnosti. Ve zdejším kontextu ovšem promlouvá i poněkud infantilní fascinace Švýcarů obrazem divokých i zatracovaných nátur z Východu, hlavně jejich nespoutaného a sebedestruktivního temperamentu.

Cesty švýcarského filmu jsou někdy složité, nesnadné, ačkoliv dlážděné štědrými finančními možnostmi a státní podporou. Tématem zákulisních debat letošního festivalu bylo zavedení štědře dotované (motivační) ceny pro scenáristy a také praxe takzvaného Audiovizuálního paktu, který upravuje podmínky účasti státní televize na výrobě filmů: ve Švýcarsku jej otevřeně nazývají „pakt s ďáblem“. Ovšem pro českou kinematografii nabízí švýcarský příklad poučení i srovnání. Vždyť nakonec stojíme před podobnou hádankou malé kultury, která se lopotí s komplexy, provinčním sebeuspokojením i uzavřeností. Jak nebýt zahleděn do našeho dojemného a bolestného češství a na druhé straně nekopírovat recepty silných kinematografií?

Autor je redaktor deníku Právo.

Bludná představa

MARTINA KRÍŽKOVÁ

Pokračování ze str. 1

Suroviny jsou zejména v hraničních oblastech obou regionů, takže v mírové smlouvě byla otázka rozdělení zisků z ropného byznysu klíčová. Hned poté, co se obě strany dohodly na tomto bodě, začal spor o přesné vymezení hranic mezi oběma budoucími státy, které se rozhodně nechtějí vzdát potenciálních nalezišť. Obě strany teď proti sobě šermují různými zeměměřičskými protokoly britských královských geografů z minulého století. Situace se spíš zhoršuje s tím, jak Súdánci vidí, že například Čína jim za jejich ropu snáší modré z nebe. Tedy africké modré z nebe. To znamená v Chartúmu pár mrakodrapů a na Jihu třeba nepevnou silnici. Bohužel spor ohledně nalezišť, tedy hranic, je jednou z nejreálnějších hrozeb pro budoucnost dodržování mírové smlouvy.

Další chronický konflikt probíhá mezi centrální vládou a kmenovými vůdci na západě Súdánu – v Dárfúru. Je v tomto případě nějaká naděje na mírové řešení?
Vývoj si příliš netroufám odhadovat. V poslední době se jedná zejména o mezinárodní prestiž vlády v Chartúmu, působí zde tak mnoho ošidných faktorů. V dlouhodobém horizontu ale nejsem úplně pesimistická. Dárfúr byl sice na Chartúmu historicky nezávislý, ale přece jen má kulturně k Chartúmu blíže a rozpad Súdánu na tři státy se mi zdá nereálný. Soužití s Chartúmem ale bude určitě vyžadovat nějakou formu autonomie. A hodně času.

Trvalé napětí mezi Severem a Jihem jistě situaci v Dárfúru příliš neusnadňuje.
Kmenoví vůdci v Dárfúru mezi sebou vždy soupeřili o vodu a pastviny, v posledních pár desítkách let ale ve svých sporech mohli hrát i na kartu podpory Chartúmu či podpory Jihu. Takže původní lokální bitky nomádů někde u čadských hranic přerostly v politikum. Fakt, že konflikt znovu eskaloval přesně v době, kdy se severo-jihní válka chýlila ke konci, není úplně náhodný. Chartúm chtěl takto mimo jiné odvést pozornost od svých selhání na Jihu, do Dárfúru se také z jižních bojišť přesunuly různé frakce, které

se nechtěly vzdát válečného způsobu života. Za vyostřováním konfliktu stojí navíc kromě čistě politických faktorů i to, že v posledních dvaceti letech dochází prokazatelně k dezertifikaci celé oblasti v důsledku klimatických změn, místní obyvatelstvo více než dřív soupeří o přírodní zdroje, což vede k dalšímu a dalšímu násilí.

Kromě konfliktu v Dárfúru má Súdán problémy i na hranici se svým jižním sousedem – s Ugandou.

V tomto případě nejde o přímý konflikt, ale o přítomnost ugandských vojenských složek v jižním Súdánu, která je s vzrůstající stabilitou země čím dál víc na obtíž. V chaotickém válečném prostředí jižního Súdánu si zde totiž zvykla operovat ugandská LRA (Lord's Resistance Army), což je ozbrojená organizace povstalců proti ugandskému režimu prezidenta Museweniho. Tito partyzáni se kromě své hlavní činnosti, což je odboj proti vládě, potřebují i nějak žít, tak loupí, kradou, vraždí a vypalují vesnice. V tom se jim snaží zabránit regulérní ugandská armáda, která ovšem také nepoužívá vůči civilistům zrov-

na vybrané metody. Měla by to být vnitřní záležitost Ugandy, ale díky předchozímu mocenskému vakuu v Súdánu se obě armády pohybují plynule mezi severem Ugandy a jihem Súdánu, aniž by v tom viděly problém.

Jak na to reaguje Súdán?

Od loňského podzimu zprostředkovává vláda Jižního Súdánu mírové jednání mezi LRA a ugandskou vládou, což vedlo alespoň ke stažení ugandské armády ze Súdánu a k omezení násilí ze strany LRA. Vyjednávání neprobíhá zatím příliš hladce – a po novoroční přestávce se obě strany zatím odmítají vrátit ke společnému stolu.

Po podepsání mírové smlouvy mezi Severem a Jihem začaly v Súdánu působit různé složky Organizace spojených národů – kromě modrých přileb (UNMIS) i Úřad vysokého komisaře pro uprchlíky (UNHCR), kde jako dobrovolnice nyní pracujete. V pětatřicetimilionovém Súdánu se během posledních

konfliktů stali ze čtyř milionů lidí uprchlíci, v jaké jsou nyní situaci?

Za hranicemi je nyní zhruba 400 000 registrovaných súdánských uprchlíků, ale měly by se k tomu připočíst i více než tři miliony vnitřně přesídlených osob (IDP), které v důsledku války uprchly na jiná místa v Súdánu. Po dvou letech míru je ale stále počet lidí, kteří žijí v uprchlických táborech v sousedních zemích, dost vysoký. Může za to jednak nedůvěra v klid zbraní, čemuž se v Africe nelze divit, a jednak infrastruktura na jihu Súdánu. Na území o rozloze čtvrt Evropy nejsou žádné asfaltové silnice, elektrická síť, fungují zde jen 3000 základních škol, kde vyučování často probíhá pod stromem.

Chtějí se lidé vůbec vracet?

To je další velký problém, který není specifický jen pro Súdán. UNHCR i další organizace, které pracují s uprchlíky všude po světě, se s ním setkávají velmi často. Lidem se samozřejmě nechce opouštět tábory, ve kterých strávili třeba dvacet let a kde mají sice velmi nízký, ale zaručený životní standard, a vracet se domů do nejistoty. Nejde o to, že by nějak vědomě chtěli zneužívat štědrost UNHCR a dalších organizací, ale o celkem pochopitelný psychologický projev jejich adaptace na prostředí táborů.

UNHCR v zemích sousedících se Súdánem má na starosti vedení uprchlických táborů. Čím přesně se zabývá v Súdánu?

Zčásti také vedením táborů pro uprchlíky z těchto zemí, ve kterých přebývají uprchlíci Sudánci, což je obvyklý africký paradox. Hlavní náplní práce, nepočítáme-li Dárfúr, je ale asistence Súdáncům navracějícím se zpět domů, a to jak ze zahraničí, tak z jiných částí země. Koneckonců z Chartúmu, kde žije něco mezi jedním a dvěma miliony přesídlených osob, je to na jih Súdánu přes tisíc kilometrů. A není to stejných tisíc kilometrů jako například z Prahy do Paříže, ale třeba měsíc lodí po Nilu nebo deset dnů nákladákem víceméně po polních cestách.

Je to vlastně taková logistická firma, že?

Ale funguje ve zcela nestandardních podmínkách. Jen v případě Jižního Súdánu je při návratu uprchlíků ve hře nejméně pět sousedních zemí a jejich vlád, vláda národní jednoty

S Evou Burgetovou o Súdánu

Eva Burgetová

v Chartúmu, vláda Jižního Súdánu, ugandští partyzáni a jiné ozbrojené jednotky, několik byrokratických stupňů UNHCR, meziagenturní řevnivost v OSN, a v neposlední řadě sami uprchlíci. A i kdyby neexistoval lidský faktor, který jako vždy všechno komplikuje, tak už jen rozsáhlost celého území, naprostý nedostatek silnic, které jsou nota bene sjízdné jen v období sucha, a obecně nulová infrastruktura stačí k těžkým snům.

Vy sama působíte v Jubě, sídlo jihosúdánské administrativy, co je náplní vaší práce?

Pracuji jako asistentka šéfa operací UNHCR v Jižním Súdánu, takže všechny uvedené problémy se mi zhmotňují v kanceláři.

Vím, že se po městě z bezpečnostních důvodů nesmíte projít ani pěšky, spíte v jednom stanu se čtyřmi dalšími lidmi, prodělala jste malárii a chodíte do práce i o víkendu. Co vás na tom láká? Rozhodně jsem do Afriky cílevědomě nemířila zachránit lidstvo. Ale je fakt, že se mi postupně nechtělo dělat spoustu zaměstnání, kde si člověk s jistotou zhoršuje karmu.

V Jubě si ji zlepšujete?

Zas takový idealista nejsem, za své dobrovolnictví dostávám přijatelné peníze a osobně mě baví, že se můžu dozvědět něco o tom, jak funguje svět v Africe a v OSN.

Dostanete se vůbec do kontaktu se Súdánci?

Nejvíc se asi paradoxně stýkám s Keňany a Ugandany. Tvoří totiž značnou část zaměstnanců mezinárodních organizací a s mnoha z nich sdílím stanový tábor. Je jasné, že při diskusi u piva se člověk dostane k řešení daleko zásadnějších problémů než v kanceláři. Se Súdánci samozřejmě také přijdu často do styku, ale spíš pracovní – jednak tvoří část zaměstnanců UNHCR a dále jsou to různí úředníci, dodavatelé, zaměstnanci místních neziskovek, případně uprchlíci.

Sledujete politické dění v Česku?

Za jeden z kladů svého pobytu v Africe považuji to, že momentálně mě česká politika zajímá asi tak stejně jako ta etiopská. S kolegy celkem demokraticky probíráme politiku podle toho, kdo si chce zrovna stěžovat. Nejméně si stěžuje kolega z Norska, takže když

je nálada pochmurná, vypráví všem o přínosech angažovanosti na komunální úrovni. Záležitosti planetárního dosahu, jako třeba americká zahraniční politika, sem doléhají taky a je docela osvěžující vybočit z diskursu českých médií. Nevím, jestli by se G. W. Bush cítil zrovna svěží, ale možná by mu někdo měl zprostředkovat, že chaos ve třetím světě, způsobený zásahy jeho administrativy, je větší, než se zdá z tepla washingtonské kanceláře. Nebo z pražské hospody.

Súdán není jediná země Afriky, která je ohrožována dlouhodobými válečnými konflikty, ekonomickou globalizací a změnou klimatu, může a mělo by mezinárodní společenství Afriky pomáhat?

Jela jsem do Súdánu, do kterého mezinárodní společenství sype spoustu peněz, s tím, že si trochu ujasním názory. Hlavně o tom, zda se má pokračovat v sypání, nebo jestli je celé OSN politická bláhovost a rozvojová pomoc bludná představa evropských levicových intelektuálů, která v důsledku boří struktury tradiční společnosti v třetím světě. Po pěti měsících nemám o moc víc jasno, než když

jsem přijela. Ale na škále mezi oběma krajnostmi jsem se posunula spíše dále směrem od varianty úplné bláhovosti.

Proč?

Myslím, že je opravdu slušnost neužívat si na Západě tak nehorázně na úkor jiných, takže to, že donorské státy sypou peníze do kolosu OSN nebo do efektivnějších forem rozvojové pomoci přes různé organizace, ve výsledku spíše něčemu pomáhá. Vůbec ale nepopírám všechny ty vedlejší škody, neefektivnost, korupci, strukturální závady a kdeco. Svět sám o sobě je ale dost nejednoznačné místo, takže po mně těžko můžete chtít jasnější odpověď.

Eva Burgetová (1977) před třemi lety absolvovala magisterské studium na pražské PF UK a FSV UK (Institut meziteritoriálních studií). Po studiích působila v několika nevládních organizacích, mimo jiné i v Multikulturním centru Praha a Konzorciu nevládních organizací pracujících s uprchlíky. Od října 2006 pracuje jako dobrovolnice při misi UNHCR v súdánské Jubě.

Básnicky bydlí člověk

V eseji inspirovaném Heideggerovou statí se mimo jiné dokazuje, jak je deformován náš vztah k řeči a jakou roli v našem přebývání ve světě hraje poezie. Jako důkaz míjejících se řečí uvádíme na stranách 26–27 ukázkou z díla prozaika Ilji Trojanowa.

IRENA VAŇKOVÁ

Markéta Korečková: Komix, 1999–2001

V zrcadlové, německo-české úpravě, v edici oproti prvnímu vydání revidované, opět ve třech samostatných, ale samostatně neprodejných svazcích vycházejí pozdní texty Martina Heideggera. Úvod do metafyziky a Konec filosofie a úkol myšlení doplňuje do trojice nejrozsáhlejší svazek s názvem slavné statí inspirované Hölderlinovou básní *Bás-*

nicky bydlí člověk (Oikoymenh 2006, přeložil Ivan Chvatík). Tento i další texty, které zde můžeme číst, mají pro evropskou duchovní kulturu neobyčejný význam. Byly vytvořeny v průběhu padesátých let, u nás se četly v sedmdesátých letech zejména mezi žáky Jana Patočky; různé verze jejich překladů pak kolovaly v samizdatové podobě, oficiál-

ně byly vydány v roce 1993 v edici Oikúmené. Už název knihy nás přivádí k otázkám, jež se při četbě ještě zmnoží a nabudou na konkrétnosti a naléhavosti. Zůstaňme pro tuto chvíli jen u některých. Co zde znamená „bydlet“, a co je „bydlet básnický“? Jaký je vztah bytí a bydlení? A co má s tím vším společného básník? Jaký vztah k bytí a bydlení má řeč? Co to je věc, a jak se má k sobě věc a slovo? A hlavně: proč, jak „básnický bydlí člověk“?

Být a bydlet

Život lidí je životem bydlícím, říká Heidegger s Hölderlinem. Člověk žije na zemi lidsky, to znamená tak, že bydlí. Bydlet (*wohnen*) má u Heideggera velmi zásadní význam. Bydlet může jen člověk – a neznamená to jen mít přístřeší, vlastnit či obývat byt. Bydlení je specifická, lidsky založená existence. Člověk jest jinak než kámen nebo strom, píše se už v Heideggerově základním díle *Bytí a čas* (1927). Jest jinak, neboť o jeho bytí jemu samému jde, má na něm zájem, vztahuje se k němu. „B y t í (...) je vždy pro každého „moje“, musím se o ně každodenně starat a rozhodovat o něm: každý „musí být své bytí“. Toto bytí, velmi konkrétně prostоровě a tělesně zakořeněné, tady a teď se dějící a neustále se – v modu každodenního obstarávání a spolubytí s druhými – nucené projektovat do budoucna, je u Heideggera označeno jako „pobyt“ (*Da-sein*). Bytí pobytu je bytím „vždy už“ ve světě. Další jeho zásadní charakteristikou je fakt, že se odehrává v čase a pobyt je musí sám rozvrhovat do budoucnosti, musí brát v úvahu časovost a dějinnost včetně své vlastní konečnosti; „putuje“ časem k smrti – ta tvoří vztahný bod.

Současně s tímto putováním a v jeho souřadnicích však člověk „na zemi a pod nebesy“ zároveň také *bydlí: přebývá, zdržuje se, mešká, zůstává, zabývá se, prodlévá, setrvává,*

Markéta Korečková: Komix, 1999–2001

Na okraj českého výboru statí Martina Heideggera

žije. Říkáme běžně *usadit se někde, mít nebo nemít kam složit hlavu* (nebo také *kosti*), *zapustit někde kořeny, zakotvit někde, najít přístav*. Tato česká vyjádření, jemně se lišící stylovými charakteristikami i odstíny věcného významu, poukazují k aspektu trvalosti a stálosti bydlení a k dlouhodobé perspektivě domova; některá z nich ovšem navíc zároveň implikují předchozí stav pohybu, bloudění v neznámém či přímo hledání vhodného místa k spočinutí nebo cesty k němu. Výrazy *meškat* nebo *přebývat, pobývat, zdržovat se* poukazují naopak k dočasnosti a přechodnosti pobytu. V jazyce úředního styku se mluví o bydlišti *trvalém*, anebo *přechodném*. Ve filosofickém pojmu bydlení je však paradoxně zahrnut obojí význam najednou, setrvávání i moment dočasnosti; zejména v souvislosti s pojetím života jako cesty, s putováním k smrti, a tedy s perspektivou konečného života.

Slovesa *zabydlet se* nebo *zdomácnět* (a také například frazeologické přirovnání *být někde jako doma*) vyjadřují i v přeneseném významu potřebu a možnost proměnit anonymní, cizí prostor v prostor svůj, důvěrně známý a bezpečný. Je to prostor maximálně srozumitelný, kde si můžeme zvyknout, kde jsme rádi, a navíc za něj cítíme (spolu)zodpovědnost.

Jedním z aspektů bydlení je u Heideggera i „budování“: jde o „pečování a pěstění“ (*colare, cultura*), ale i o „stavění“ a o „všechno dílo lidských rukou a člověka vůbec“. Bydlení se však budováním nevyčerpává ani na něm není založeno (takové pojetí, spojované třeba se „zařizováním se“ by mohlo v souvislosti s Heideggerem zavádět). Jde o hlubší dimenzi budování, z níž plyne vztah ke světu jakožto domovu, k „domu světa“: jeho základem je odpovědnost za svět jako náš vlastní dům a domov. V pojmu bydlení má být tedy koncentrována specifická modifikace bytí, „bydlet“ je modus bytí vázaný výhradně na člověka.

Bydlet v řeči

„Nejde vůbec o to přednést nějaký nový názor na řeč. Všechno záleží na tom, zda se naučíme bydlet v mluvení řeči.“ Podle Heideggera člověk na Zemi a pod nebesy obývá dům světa; a děje se tak v oblasti (a díky oblasti, a též: prostřednictvím oblasti), kterou otevírá a v otevřenosti udržuje právě řeč. Primárně v řeči a řečovosti se totiž zjevuje *rozumění a smysl* (jako kategorie výhradně lidské). Řeč tak proměřuje šíři volného prostranství mezi zemí a nebem, v řeči se v tomto smyslu konstituuje i sama naše (lidská) možnost bydlení. Řeč jako existenciál představuje velké, mnohoaspektové téma. Právě ona se s domovem a bydlením zcela zásadně propojuje. „Něco je jen tam, kde vhodné, a tedy patřičné slovo něco pojmenovává jako jsoucí, a tak toto jsoucnost jako takové zakládá. Jazyk je domovem bytí.“ Jak tomu rozumět?

Můžeme se domnívat, že možnost bydlení souvisí s několikaúrovňovým založením řeči; za prvé s tím, že řeč vychází z tělesnosti a že „spojuje hlubinu naprosté smyslovosti s výšinami nejpronikavějšího ducha“, a za druhé s jejím „bytostným sebezapomněním“, s její „univerzálností“ a „nepřipoutaností k já“ (jak to formuluje Gadamer), s tím, že představuje paralelní, neustále se dějící, sebe sama reflektující a sebe sama interpretující lidský svět: tedy svět, jak se člověku zjevuje

ve svém usebraném, „bydlícím“, lidsky pochoopeném bytí.

V jedné své rozhlasové promluvě řekl Jiří Voskovec: „Domov není nutně místo; domov je taky myšlení a paměť a zlost a radost a láska a hněv, vůbec všechno, co v nás je. (...) Náš jazyk je domov. Ta řeč se dá rozhodit po celém světě jako síť (...). Tam jsme chyceni, ať jsme, kde jsme.“ Mluví-li se o řeči, mluví se vždy o řeči mateřské. „Člověk mluví na základě té řeči, již bylo přičteno jeho bytování. Tuto řeč nazýváme jeho mateřštinou.“ Jde o řeč *dějinně vyrůstající*; kumulují se v ní zkušenosti generací, a ovšem i prožitky naše vlastní, individuální. V těsné souvislosti s ní a jejím prostřednictvím se odehrává naše dětství i dospívání, celý náš život, jsou jí určeny naše vzpomínky.

Domov je tedy vnitřní prostor vázaný na mateřský jazyk. Domov v tomto ohledu nelze nikomu materiálně „vzít“, neboť má zcela specifickou formu existence; právě proto však může být odňat či odnímán daleko rafinovaněji než vyhoštěním z rodné země a otázka bydlení (i bydlení v řeči) ve filosofickém pojetí dostává možná konkrétnější dimenze na příkladu emigrantů a jejich vztahu k mateřskému jazyku.

„Jestliže člověk bydlí, je umístěn v prostoru a zároveň vystaven určitému charakteru prostředí. Ony dvě psychické funkce, jež jsou do tohoto procesu zapojeny, můžeme označit jako „orientaci“ a „identifikaci“, píše norský fenomenolog architektury Christian Norberg-Schulz. Právě k orientaci a identifikaci člověku pomáhají věci a místa specifického charakteru. K tomu, aby trefil do svého domu a cítil se v relativním bezpečí, zjednodušeně řečeno, potřebuje určité výrazné ohniskové body. Pouze „trefit domů“ však nestačí. Člověk potřebuje cítit určitý prostor

jako svůj, potřebuje se s ním identifikovat, chápat ho jako významuplný. Patřit k místu a prožívat je jako domov.

Předmětem identifikace s prostorem jsou nám velmi konkrétní věci – a právě jejich prostřednictvím se vytváří náš vztah k místu už v dětství, právě v dětství. Tehdy v nás vznikají určitá percepční schémata, která pak předurčují všechny naše další zážitky. Vzpomínáme-li na dětství a domov, tanou nám na mysli věci, s nimž jsme se kdysi denně setkávali. A naopak – dláždění chodníku, cukřenka po babičce, vzor na látce, stará hračka nebo květina, jakou jsme mívali doma na zahrádce, živě evokuje dobu dětství, zpřítomní dávný domov a dá nám ho pocítit i v perspektivě jiných životních souřadnic.

Podobné je to se slovy. Zaslechne-li slovo z dialektu důvěrně známého z dětství, dochází najednou k reflexi dávné identifikace, jak bychom mohli formulovat na základě výše uvedené opozice o orientaci a identifikaci. U Heideggera čteme: „Jmenování volá. Volání přibližuje to, co je voláno. (...) Tím přibližuje přítomnost toho, co předtím voláno nebylo...“

Jak píše František Halas (v souvislosti s vlastním křestním jménem): „ladičkou toho jména/ dávné se vrátilo...“. Prostřednictvím slov lze evokovat dávnou uplynulou okamžiky, životní období, lidi, místa.

Básník a ryze vyřčené

„To, co obvykle ze světa, z lidských a božských věcí vidíme, přetavuje se v básnické promluvě ve skvost překypující tajemstvím. Tohoto přetavujícího zušlechtění se dosahuje jistým vystupňováním řeči. Je to však stupňování, které vede k jednoduchosti. Stupňovat řeč k jednoduchosti znamená: proměňovat vše v mírnou záři klidné znějícího slova.“ Hlavní poslání básníka je však opět spjata s meta-

forou bydlení jako výsostně lidského způsobu existence. Právě básník je totiž jakýmsi jeho garantem, tím, kdo bydlení umožňuje, kdo nás uvádí do „domu světa“ jako do domova. Je-li disponován k tak výjimečnému zacházení s řečí, se slovem (a tudíž k utváření tak podstatného vztahu ke světu, k věcem, k bytí), je to jeho výsostný úkol a nejvyšší odpovědnost.

„Bloudíme dnes domem světa...“ Ano, nebydlíme, nýbrž bloudíme, a o možných důvodech tohoto stavu se zde dočítáme na mnoha stránkách: je to utilitárnost a účelovost moderní civilizace, adorace výkonu, techniky, bezmyšlenkovitost a překotnost lidského počínání, ctižádost ovládat a nedbat na zákony... To, co vede třeba ke zrušení opozice blízkosti a dálky (i jiných základních souřadnic, které dávaly lidskému životu a světu původní rozměry srozumitelného domova). Deformován je také náš vztah k řeči: „domníváme se totiž, že řeč (...) je pouhým nástrojem dorozumívání a přenosu informací. Tato představa řeči je nám dnes tak běžná, že si sotva všimneme její cizí, nepřátelské moci.“ Bloudíme také proto, že nám schází „domácí přítel“: básník. Ve statí o J. P. Hebelovi Heidegger ukazuje básníka jako někoho, kdo „nechává přijít ke slovu dům světa, aby v něm lidé mohli bydlet“. Ono „nechat přijít ke slovu“ (*zur Sprache bringen*) tu znamená: „vyslovit dosud nevyslovené, umožnit, aby se ve slově zjevilo něco, co bylo dosud skryté“. Znovu jsme u toho: „v řeči je ukryt poklad všeho bytostného“. Básník umí věci vyslovovat „ryze“, a tím vždy znovu poukazovat k jejich specifickému věcnění. To znamená též k celku světa, k bytí světa. K tomu, jak spoluutvářejí lidskou možnost bytí jako bydlení.

Autorka působí v Ústavu českého jazyka a komunikace na FF UK.

Markéta Korečková: Komix, 1999–2001

Další stejné rádio

Smutný příběh Rádia Student

Jakub Macek

Nedávno se prý před domem, v němž sídlí studio brněnského Rádia Student, objevily květina a svíčka a nápis *Zůstaneš navždy v našich uších*. Ten vtip byl vydařený – a ve své ironii velmi přesný. V té době se totiž ze dne na den, přesněji z neděle na pondělí, měnila dramaturgie této poměrně nestandardní rozhlasové stanice a ona kondolence byla reakcí na skutečnost, že Rádio Student coby pokus o chytré a rozumně alternativní médium vlastně velmi nepěkně zdechlo.

O studentském rádiu se v Brně snilo, mluvilo a vyjednávalo od v poloviny devadesátých let, kdy svorníkem pokusu o mediální akci byl tehdy již vážně nemocný divadelní režisér a pedagog JAMU Petr Scherhauser. Z řady důvodů se ovšem to neobvyklé mediální dítě, které nakonec ani nestačilo dospět a vyzrát, narodilo až na jaře roku 2005 – a i když jeho porod byl porodem od pohledu předčasným a nové médium se rozdýchávalo jen pomalu a lehce rozpačitě, bylo záhy jasné, že růst Rádia Student bude stát za to sledovat.

Ambiciózní záměr vytvořit svébytnou, neblbou, hudebně i komunikačně ostentativně „jinou“ komunikační platformu (kteroužto vizi rádio stvrzovalo sloganem „Prostě jinak...“ a dost neortodoxními jingly) jako by měl v praxi naplnit teze amerického mediálního teoretika a aktivisty Boba McChesneyho a jeho volání po malých, místních, z lokálních a nereklamních zdrojů živých médií. Takových médií, která spojují místní komunity a specifické posluchačské subkultury a jež se ve své snaze o „mediální zodpovědnost“ logicky podřizují jiným pravidlům než „velká“ elektronická média.

Jenže nášlapná mina dobře myšleného, leč v realitě ne lehce uskutečnitelného „multizdrojování“ se ukázala mít na život projektu větší vliv než relativně solidní, barvitá a nemainstreamová hudební i publicistická dramaturgie. Ukázalo se zkrátka, že v polovině první dekády se nám tu zopaku-

Ilustrace Filomena Borecká

je cosi, co už tolikrát proběhlo o desetiletí dříve, v době „standardizace“ malých regionálních stanic. Standardizace charakteristické vyklešťováním jakékoli ekonomicky nadbytečné kreativity a podřizováním čehokoli imperativu nejširšího společného posluchačského jmenovatele.

Jinými slovy – nadšením své posádky sice živene, ale finančně churavé Rádio Student bylo nuceno přizvat investora z branže. A ten – provozovatel klasicky vystavěného Rádia Krokodýl – do projektu vstoupil a po nějaké době začal Rádio Student pochopitelně ozdravovat tím nejlepším (a jediným) způsobem, který zná. Obroušením všech hran, mainstreamizací vysílané hudby, utišením intelektuální jina-

kosti. (To potvrzuje odchod prakticky všech moderátorů včetně Váni alias Ivana Hory, jednoho z nejzajímavějších českých moderátorů posledních let, a příznačná změna sloganu, který nyní zní „Nejžhavější v Brně!“.)

Je to škoda, stokrát škoda. Normalizační (ve smyslu posunu k durkheimovskému „normálnímu“, ne ve smyslu husákovského úkladu života do šedi panelových dnů) komercializací se Rádio Student mění jen v další stejné rádio – a odsuzuje se k smrti v monotónnosti a bezsmyslnosti stylu. Služba mnohatisícové brněnské komunitě, kterou si Rádio Student vytkló za svůj cíl, se tímto způsobem jednoduše nedá naplnit.

Autor je sociolog médií.

timentální výpovědi jeho manželky úspěšně vzdorují hrozbě patetického ladění, které často ční z takto komponovaných dokumentů. Jediné zakolísání celého cyklu vidím v mírně sentimentálních dovětcích, umístěných na konci jednotlivých dílů.

První díl je exkursem do 60. a 70. let, ve kterých vznikl pod vedením vzpomínaného pořad pro lovce zvuků, tedy pro fonomatéry – Halali. Ojedinělost tohoto dnes takřka zapomenutého projektu je nedocenitelná v několika směrech. Především v samotné aktivitě profesionála, dobrovolně se podřizujícího nepevně amatérské základně ve snaze zpřístupnit amatérům vysílací čas a poskytnout jim erudované poučení o zvuku. Význam tohoto projektu dokládají autoři cyklu použitím dobových akustických skic, které se tematicky pohybují od přírodopisných záznamů přes rodinné momentky až k politickým komentářům.

Vybočení druhého dílu z celistvé kompozice cyklu spočívá v tematickém a formálním zjednodušení. Autoři zde pracují výhradně s dialogy, které vedla Gábina Albrechtová-Palyová se spolupracovníky a nejbližšími lidmi nedávno zemřelého dokumentaristy. Přestože tento díl působí v kontextu celého cyklu poněkud nesourodě, jeho kvalita je právě v onom zřetelném zaujetí pozice vůči tématu a stanovení formálních mantinelů. Dokumentárnímu působení Zdeňka Boučka je věnován třetí díl cyklu. Z mnohoznačných a často pokorně rozpačitých výpovědí se od jeho spolupracovníků dozvídáme několik zásad featuru. Dají se velmi obecně popsat jako respektování tématu, opomíjení expresivních výrazových prostředků nabízejících se k ilustraci dokumentovaných skutečností, používání kontinálního zvukového záznamu, snaha sdělit skutečnosti přes konkrétní lidský příběh.

V cyklu *Dokumentarista* se autorům podařilo oscilovat okolo jedné osoby a jejího díla a tím zpřítomnili úvahu o funkci veřejnoprávních kulturních institucí a způsobech, jakými vnímají a přistupují k „těm venku“ – osluhačům, amatérům. Z dokumentu Michala Lázněvského a Gábiny Albrechtové-Palyové je zřejmé, že Zdeněk Bouček svým nepředpojatým přístupem k médiu a instituci rozhlasu prověřoval a posouval jejich hranice a činil tak s vědomím, že neustálá interakce s okolím je jedinou záchranou před zkameněním názorů, potažmo institucí.

Autorka je studentka FAMU.

přešlap

O neúplném mediálním portfoliu

Noviny z pátku 9. února 2007 jsem nevyhodil, stále je někam přesouvám a postrkuji, protože míra pokleslosti titulků mě ohromila. Vydáním z toho dne vévodí brněnská *Rovnost* s otevírákem „Prodej sochy: ‚prasárna Židů‘“. Právo na stejném místě sděluje čtenářům: „Premiér se bavil: ‚Ve sněmovně je bordel!‘“, A na prestižní třetí, zpravodajské straně: „Nový Zéland chtěl zavést ‚daň z prdu‘“. Lidové noviny oznamují: „Pedofilové se vyhnou trestu“ a Mladá fronta Dnes má „Odhalení: listerie je i v rybách“. A to byl den, kdy klesla v Česku nezaměstnanost, takže je nejnižší od roku 1998; kdy druhý muž ČT František Lambert přiznal, že byl v Lidových milicích, a ministr vnitra oznámil, že zamezí nárůstu odposlechů.

Ve stejnou dobu došlo v Mekce ke smíření Palestinců, Írán začal dominovat v Iráku a je označován za budoucího vítěze tamějšího konfliktu a EU navrhla vězení za ničení přírody.

Všechny níže vyjmenované zprávy mají vyšší hodnotu, neboť se ve výsledku dotýkají většího počtu populace, ale chybí jim emocionální přitažlivost, proto jsou zasuté až někde uvnitř listu a nemají šanci se dostat na titulní stránku (nemluvě už o významových posunech v titulcích: za prodej sochy nemohou židovští majitelé, ale selhání našeho úředníka, který sochu nezanese do seznamu národních památek, atd.). Důvod posunu v hierarchii zpráv je zřejmý a už dávno na něj poukazoval frankfurtský sociolog Habermas: jakmile se média přestanou chovat jako neutrální prostředí, v němž má docházet k výměně informací, a přestanou být „samoúčelem“, tedy přestanou odmítat sloužit politickým stranám, ideologiím či vydělávání peněz, promění se informace ve zboží a začne podléhat partajní logice či v tomto případě tržním zákonům. Na přední místa se dostanou nutně jen aktuality, jejichž „pravidelná dávka emocí“ je tak velká, že osloví co nejvíce konzumentů. Až sem je to pochopitelné. Zarážející ovšem je, že se u nás tak málo lidí a médií zabývá tím, co tento posun dělá s úrovní komunikace ve veřejném prostoru, jak zpětně ovlivňuje veřejný dialog a politiku (estetika médií určuje etiku ve společnosti), a že se tu tak lehce věří lživému konstatování, že takhle je tomu všude. Pravda je ale jiná: všude dochází k posunům, ale prakticky všude v našem civilizačním okruhu se udrželo ještě několik médií, která se těmito posunům brání, reflektují je a upozorňují na nebezpečí, která z toho pro společnost vyplývají; udržují povědomí o řádných měřítkách. U nás taková média neexistují. Máme s výjimkou několika měsíčníků, týdeníků a Hospodářských novin jen popnoviny a bulvár. A to bohužel platí i o většině veřejnoprávních elektronických médií, která soutěží s komerčními médii, ač jejich úkol by měl být jiný. Ohrožuje nás neúplné mediální portfolio: zabraňuje nám účastnit se velkých evropských diskusí a vytlačuje nás z Evropy, která se vždy definovala jako území, na němž kolují stejné myšlenky. Karel Hvizďala

Kilometry zvukových záznamů

S rozhlasem za Zdeňkem Boučkem

Hana Valentová

V posledních měsících minulého roku mohli posluchači ČRo 3 – Vltava zaslechnout akustickou hmotu složenou z autentických zvukových záznamů, šumů mnohokrát přehraných magnetofonových pásek, komentářů rozhlasových dokumentaristů a poznámek pro fonomatéry. V takto vrstevnaté zvukové ploše vykreslili Michal Lázněvský a Gábina Albrechtová-Palyová osobnost rozhlasového dokumentaristy Zdeňka Boučka, který působil v Českém rozhlase od roku 1963 do roku 2006.

Třídilný rozhlasový cyklus byl uveden pod prostým názvem *Dokumentarista*. Zvolený název odkazuje za prvé k tematické šíři Boučkovy práce, za druhé k jeho uvažování o zvukovém záznamu a rádiu jako médiu různých podob a příležitostí. Posloupnost jednotlivých dílů chronologicky mapuje Boučkovu práci. Cyklus je komponován z jeho zvukových dokumentů a skic, rozšířených o komentáře spolupracovníků.

V úvodu cyklu pojmenovává Michal Lázněvský osobitým způsobem snahu o vytvoření retrospektivního portrétní dokumentaristy, který nečekaně zemřel v lednu 2006. Rozhodné režijní pojetí, nenásilný optimismus zvukových skic Zdeňka Boučka a nesen-

Všichni dobří komunisté

Kateřina Konečná (KSČM) slíbila, že bude mluvit pomalu, aby jí rozuměl i Karel Schwarzenberg. Dočetla se prý v týdeníku Economist, že ministr zahraničí mluví předválečnou lahodnou češtinou. „Neumím jinak než plebejským jazykem z podzámčí.“ Schwarzenberg se usmívá.

(on-line reportáž na iHned)

BŘETISLAV RYCHLÍK

Kateřina Konečná. Foto ISIFA/Lidové noviny

Salonní proletářka Kateřina Konečná proslula v politice zatím jako pouhá boží prostota. Když poprvé před pěti lety kandidovala do parlamentu, tázali se jí, proč kandiduje v mladém věku za komunisty, kteří přes čtyřicet let vraždili, loupili a utiskovali tuto zemi a dodnes nenašli odvahu k výrazné a jasné vyřčené omluvě za teror na vlastním národě. Slečna Konečná opáčila, že lidovci se také dosud neomluvili za upálení Mistra Jana Husa. Doslova takto! Strana oficiálně založená ve dvacátém století (roku 1919) se neomluvila za upálení českého kněze za hradbami města Kostnice ve století pat-

náctém (6. července 1415). Nezná-li slečna Konečná látku základní školy, nemůžeme od ní očekávat znalost Husova odkazu. Komunisti se rádi Husem zaklínají, znají však jeho pravidla, jak žít ve světě a prospět své duši? Třeba toto: „Ten, kdo pro své hříchy poctivě prolije jedinou slzu, ten více Pánaboha uctí a své duši prospěje, než kdyby po smrti tak naříkal, že by mu z očí dvě řeky tekly.“

Nuže, bratři a sestry ze strany lidové, je to na vás. Představa, jak u řečnického pulstu v parlamentu po tvářích předsedy komunistů Vojtěcha Filipa a jeho soudruhů stéká jediná slza za zavražděnými, mučenými, poníženými, vyhnanými, je tolik lákavá!

Další pokus o historický exkurs slečny Konečné do jazykovědy a jazykové vybavenosti ministra zahraničí Karla Schwarzenberga už v sobě obsahuje jiné nízkosti, které nejsou zcela doménou této mladé dámy. Pomiňme její pokrytectví, když se vydává za plebejku z podzámčí a za peníze daňových poplatníků lítá do práce letadlem. Nechtějme ani zcela prostinkou a školní znalost díla komunisty Vladislava Vančury, proslulého obcováním s archaismy. Nepidme se, prosím, ani po jejich vědomostech z díla „chabého tvůrce postav, artisty rozměrů kromobyčejných a opravdu účtyhodných, soustavně těžcího z archaismů“ (Pavel Eisner: Chrám i tvrz), komunisty oblibovaného Aloise Jiráska. Mluvme rovnou o drzosti a nevychovanosti, které vůči Karlu Schwarzenbergovi projevil člověk o mnoho let mladší. Ovšem, při absenci jakéhokoliv názoru na svět a vědomí sebezmenších souvislostí slečnu Konečnou omluvme.

Zarážející je totiž něco jiného. Ani prokázané zveřejnění estébácké minulosti předsedy komunistů, agenta Falmera, nevyvolalo v českém politickém rybníce takovou vlnu rozhořčení a otřásání se hnusem jako pouhé vyslovení jména Karla Schwarzenberga.

Když agent Falmer navrhoval mezi vánočními svátky sesbírat čtyřicet podpisů poslanců a odvolat premiéra Topolánka, uváděl opět jako jeden z důvodů nominaci Karla Schwarzenberga na post ministra zahraničí. Zcela v souladu s předsudky a vrozeným sprostáctvím jiných politiků zleva doprava.

„Nemám dostatek informací o minulosti pana Vojtěcha Filipa,“ tak zní nejčastější odpověď zpozdlých komunistobijců a demokratů v našem parlamentu, když se jich novináři dotazují, jak je možné, že místopředsedou parlamentu je nejnižší druh udavače. Stačí se podívat na internet, zvedne se vám žaludek. Místopředseda parlamentu, symbolizujícího jeden z pilířů demokracie, byl naverbován za turistický salám v hodnotě 50 korun, nechával se ubožácky kupovat za pohoštění v hodnotě 8 korun v mléčné jídelně a ještě v prosinci 1989 přebíral pět set korun od řídicích důstojníků. Ale kdo by se hrabal v minulosti. Vojtěch Filip je jedním z nás, je součástí obchodů a intrik proti občanům, v což se dnes zcela bez skrupulí proměnila politika. Politici k nám nemluví jen mizernou, agresivní češtinou, ale ubohostí svých činů. Vybíjejí se raději na nízkostech vůči Schwarzenbergovi, neboť svému Falmerovi rozumějí. Většina z nich má máslo na hlavě z dob komunismu a ví, že udavačem se mohl stát každý, komu to nabídlí. Šlechticem ducha a demokratem jako Karel Schwarzenberg však být nemohou. Vážení poslanci, měli byste si najít chvíli na prostudování spisu Vojtěcha Filipa! Čekal bych pak, že při každém jeho vystoupení se demokraté mezi vámi zvednou a opustí sál.

Chesterton říká: „Není svobody bez autory. Ztratíme-li právo na svobodu, ztratíme i svobodu. Máme-li však práva, musí existovat i autorita, na kterou se můžeme obrátit.“

Autor je filmový dokumentarista.

veřejné osvětlení

Čunkův paradox

Petr Fischer

Místopředseda vlády a šéf lidovců Jiří Čunek byl vydán Senátem k trestnímu stíhání s obrovskými pochybnostmi, zda policie v tomto případě jedná správně a nikoli účelově politicky. Jeden z pilířů státu, zákonodárná moc, tu veřejně pochybuje o nezaopatosti pilíře jiného, justičního, aniž by mu pořádně dala možnost, aby jakkoli jednal. A to jenom proto, že obviněn je politik, jinému občanovi by se takového „zastání“ v trestním řízení nedostalo, protože by na něj senátoři ani nedohlédli. Z Jiřího Čunka se tak nenápadně stává občan jiné, vyšší kategorie, jehož případ, na rozdíl od jiných, je nutné posuzovat ze všech možných úhlů, přičemž podstata trestního sporu – podezření z úplatku –, zdá se, není tím hlavním.

Je to paradox, který by měl ze všech nejvíce udivovat právě obviněného ministra, vicepremiéra, předsedu KDU-ČSL, občana Jiřího Čunka, který odmítl třeba jen na čas odstoupit z vládních funkcí, odvolává se přitom na rovnost s ostatními občany a princip presumpce nevin, o nějž se opírá český právní řád.

„Dokud pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu není vina vyslovena, nelze na toho,

proti němuž se vede trestní řízení, hledět, jako by byl vinen,“ říká zákon o soudním řízení. „Každý, proti němuž je vedeno trestní řízení, je považován za nevinného, pokud pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu nebyla jeho vina vyslovena,“ slibuje článek 40, odstavec 2 Základní listiny lidských práv a svobod, která je součástí české ústavy. Kvantifikátor „každý“ je tu naprosto jasný, není tedy pochyb, že presumpce nevin se vztahuje i na Jiřího Čunka, a tu mu musejí všichni, někteří možná i neradi, ze zákona přiznat. A tedy: běda těm, kteří by po lidoveckém politikovi žádali, aby kvůli podezření a trestnímu řízení odstoupil z vládních funkcí!

Politik, který je svými senátními kolegy vystrkován nad běžné občany, s nimiž sdílí právo na presumpci nevin, najednou žádá, aby s ním bylo nakládáno jako s každým jiným, ačkoli to veřejné zastání mnoha významných a vysoce postavených politiků prakticky zapovídá (to, že to dělá i senátor Štětina, bojovník za rovnost práv všech, je opravdu velmi překvapující). Sami politici tvrdí, že Čunek je jako špičkový politik jiný případ, zároveň ale žádají, aby byl posuzován jako obviněný popelář, učitel nebo obráběč kovů. Všichni jsme přece občané!

Rozpor mezi proklamovanou výjimečností politika a jeho současnou rovností s ostatními občany je důležitou rovinou paradoxu,

který si dovolíme nazvat Čunkův, ačkoli má kvůli evidentní příkladnosti mnohem širší platnost. Je-li politik výjimečný v tom, že má na starosti výkon moci a správu země – a to nepochybně je –, pak by s ním opravdu mělo být nakládáno jinak, ovšem nikoli v rovině *trestní*, tam je naopak rovnost vysoce žádoucí, nýbrž v rovině *morální*! O tu také v případě Jiřího Čunka běží především, presumpce nevin či viny s tím nemá nic společného. Je udivující, ba skandální, že to nikdo z politiků, kteří se k případu vicepremiéra Čunka vyjadřovali, nepochopil. Je to s podivem zvláště proto, že české politické prostředí má v tomto smyslu obrovský precedent ve sporech kolem bytu premiéra Grosse. Stanislav Gross neodešel proto, že by byl v trestním řízení obviněn a později usvědčen, nýbrž kvůli morální neúnosnosti vytáček a kliček (jak podobné Čunkovu případu!) při dokládání peněz, z nichž si zaplatil svůj byt. Ostatně kritizovaná policie přece jeho případ odložila – projeví i tentokrát moudrý senátoři svůj podiv, nebo naopak budou žádat, aby se morální a očištěný vítěz Stanislav Gross vrátil do vysoké politiky?

Z hlediska práva zůstal expremiér Gross nevinný, z hlediska morálního bude už navždy zkorumpovaným politikem, který nemá právo rozhodovat o směřování státu. Čunkův paradox vyrostá ze snahy obě tyto roviny spojit. Vytvořit dojem, že právní vyvině-

ní je totéž co morální satisfakce. Ale není a nikdy nebude! Dokud politik bude v pozici (vy)voleného zástupce obce, který dostává na starost její správu, směřování i tvorbu řádu, nemůže právní odpovědnost (řešitelná v rámci trestního řízení, v němž se ctí presumpce nevin) suplovat odpovědnost morální, kterou nikdy nelze úplně vměstnat do paragrafů a právních postupů. K funkci vicepremiéra se Jiří Čunek dostal díky důvěře voličů, a ta rozhodně nevzniká v žádném právním procesu.

Čunkův paradox, jednání vicepremiéra a jeho politických obhájců, je dalším svědectvím o vytěšňování morálky z politiky, která je právě teď vládním stranám na obtíž, zatímco v případě Stanislava Grosse se pod jejím praporem likvidovala celá vláda. Sociální demokracie, pravda, byla tenkrát na Grossově straně, přehlížejíc morální rozměr kauzy úplně stejně, jako to dnes dělá ODS či KDU-ČSL. Lidovci tehdy naopak moralizovali velice silně, zatímco dnes považují svého předsedu za presumptivně nevinného ve všech směrech. O pravdě a mravnosti v politice, jak už se ve *Veřejném osvětlení* psalo, zkrátka pořád rozhoduje jen a jen vůle k moci. Málokdy se člověku dostane tak pádného důkazu, že jeho předchozí úvahy byly správné. Otázkou je, zda z toho autor může mít radost.

Autor vede kulturní rubriku Hospodářských novin.

Hledá se prezident

Prezidenta máme, mezi lidmi je vcelku populární, a má tedy velmi reálnou šanci, že bude zvolen i podruhé. V redakci A2 ale převládá názor, že je nejvyšší čas poohlédnout se po někom jiném. A to nejlépe ještě v době, kdy se očekávatelná kampaň za znovuzvolení současného prezidenta teprve blíží. Dokud je čas. Dva komentáře, v nichž autoři analyzují dosavadní politickou kariéru Václava Klause, uvádějí sérii prezidentských tipů od nejrůznějších osobností, která bude pokračovat i v příštích číslech. Po ukončení ankety se můžete těšit na vyhlášení výsledků, a vlastně i na prezidenta, vybraného na stránkách A2 kulturního týdeníku. Otázku, kdo by měl být příštím prezidentem, jsme položili i Václavu Klausovi; ten si však na odpověď zatím nenašel čas.

Svět bez Klause

Martin Hekrdla

Není takřka pochyb: napřesrok se Václav Klaus vzepne k pokusu o své znovuzvolení prezidentem republiky. Už loni na podzim ohlásil, že nevidí žádný důvod odejít do ústraní a jako důchodce „pěstovat kytičky nebo na zahrádce zeleninu“. A po volbách 2006 snažil se z Hradu tahat za nitky tak, aby ODS spřáhl s ČSSD ve velké koalici – asi nejpevnější záruce svého druhého a posledního panování v Česku. Ale i bez velké koalice mu rozložení sil přeje.

Čtyři dosavadní roky Klausovy prezidentské éry ukazují dobře, co nás v případě druhé úspěšné volby čeká. Tím spíš, že nikdo se příliš nezmyšlil, když v únoru 2003 odhadoval z předchozí klausovské éry premiérské budoucí podobu hradní politiky. Balance tedy nezaškodí.

Často jsou komentovány prostocviky Václava Klause s ústavou. Ale ona sama má podobu pružné trampolíny, kterou svižný skokan dokáže využít – a Klaus jím je. Natahování premiérů na skřípec prezidentských úvah o poslanecké podpoře vlády, drahoty se jmenováním ministrů, hradní výlov rybníka zahraniční politiky, přezíravost k soudcovským talárům atd. – to vše je podpíráno svatozáří panovnické moci, která soustavně polemizuje s podstatou parlamentní, spíše „kancléřské“ republiky. To bude pokračovat, pokud Klaus podrží otěže.

Bylo vše, co dosud činil, hodno odsouzení? Jistěže pro velkou část veřejnosti nikoli; tento prezident – na rozdíl od Václava Havla – vztahy s Čínou zcela nevyměnil za vztahy s dalajlamou a Putinovo Rusko nepovažoval za Sovětský svaz v rukách dalšího generálního tajemníka. Nebyla od věci jeho ostraha česko-německých vztahů před radikalismem sudetské provenience a tuzemským sebe-mrškačstvím českých dějin. Vatikánským rotám katolické církve nesalutoval. A v březnu 2003 popíchl USA brilantním zpochybněním Bushovy prolhané války: „Demokracii lze podporovat i inspirovat, ale nelze ji nadiktovat, tím méně vojenskou silou. Pokud se tento model vývozu demokracie má stát normou, kdo bude jejím dalším objektem? A kdo bude seznam zemí vytvářet? A kde to všechno skončí?“

Tohle už zřejmě ani s Klausem pokračovat nebude. Rusko hranatí, Čína bobtná a radar v Brdech je už i z Hradu přijatelný. A občasný kritik „primitivního amerikanismu a primitivního antirusismu“ nakonec vždycky tvrdil, že naše ideály jsou *převážně* americké...

Tak jak je chápe Klaus, daly by se shrnout do říkanky, s níž se pan prezident vytasil na ekonomickém fóru v saúdskoarabské Džiddě: „Více svobody, půjdou obchody.“ Svatou trojicí tohoto sektářského procesí je Deregulace, Liberalizace a Privatizace.

Na tuzemském plácku převáděl Klaus ochranu vznešeného privátu do přízemní praxe. Vládu kritizoval už za pouhý úmysl zavést majetková priznání. Vetoval zákon o vyvlastnění ve veřejném zájmu, protože je prý v rozporu s Listinou práv a svobod – to je ta, o níž v dobách premiérování prohlásil, že „zapleveluje ústavu“. A bůhví, co je to vůbec „veřejný zájem“? Klaus si dokonce myslí, že „potřeby společnosti“ jsou jenom „prázdná floskule, prázdná fráze“ (a globální oteplování

lidmi spoluzaviněné pro změnu „pustá fráze“). Vetoval zákaz nočního výkupu a prodeje v bazarech, který měl postihnout zloděje a překupníky ukradených věcí. Copak i „více Kožených“ by mělo pokračovat?

V kontinentální rovině leží tyto vznešené ideje v základu Klausova tažení proti evropské integraci – a ne především jeho obavy ze „supranacionálního superstátu“, který přičítá euroústavě, potažmo „plíživému sjednocování“. Zamotal evropskou kauzu tak dokonale, že se v ní už nevyzná ani Zaorálek. A tak když Klaus tleská francouzskému a nizozemskému *ne*, sociální demokraté mají automaticky za to, že musí ještě hlasitěji volat *ano*. A ani je nenapadne, že to jsou právě západní odmítači euroústavy, kdož „stále žijí ve světě snů veřejné sociální péče, dlouhých dovolených, zaručených vysokých penzí a celoživotního sociálního zabezpečení“ (Klaus). A že jen v obou referendech bránili sociální model, kterého by se podle Klause měla Evropa už konečně *zbavit*.

Kromě dokonalého zmatení pojmů a obsahů hrozí i v příštím funkčním období oblíbeného prezidenta jeho monstrózní slovník, jež používá proti „nepřátelům svobody“ a vůbec k popisu současného světa. Internacionalismus a evropeismus jsou prý zákeřnější než komunismus. „Hranice mezi státy jsou klíčovou zárukou svobody lidstva,“ tvrdí náš odpůrce protekcionismu a zastávce volného trhu. A také: „humanrightismus“ (úsilí o lidská práva), „NGOismus“ (nevládní organizace) i „multikulturalismus“ (snahy o zachování a rozvoj různých kulturních totožností), zkrátka veškerá tahle „postdemokracie“ je „velmi nebezpečný trend“. Může vůbec průměrná psychika ještě další takovou prezidentskou pětiletku vydržet?

Jak se to vezme. Největší problém spočívá v tom, že Václav Klaus bazíruje na tématech, v nichž vězí skutečný problém, a která jsou přesto předkládána jednorozměrně anebo přímo tabuizována. Bruselská „vrstevnatá byrokracie“, demokratické procedury mimo národní stát, neprůhlednost mnoha nevládních organizací – představují „občanskou společnost“ i ty z nich, které jsou pouhými maňásky státu či miliardáře? Tu a tam kladě Klaus správné otázky. Jeho doktrinářské, arogantní a věcně vadné odpovědi však vyvolávají rozsáhlý, někdy až štitivý odpor, který vytlačuje z veřejných debat problémy samotné. Není pak *slušné* se jimi zabývat...

Svět bez Klause by byl nudný. Ať tedy žije! Ale politika by se snad už mohla obejít bez něho.

Autor je komentátor deníku Právo.

Bylo to krásné a bylo toho dost

Jan Keller

Důvodů, proč by Václav Klaus už napříště neměl kandidovat na českého prezidenta, je řada. Rozhodně ale mezi ně nepatří jeho neúspěšné působení na poli ekonomiky, které skončilo pověstnými ozdravnými balíčky a nutností předčasně ukončit činnost celé jeho vlády. Je totiž zřejmé, že v roli prezidenta nemůže prakticky nic pokazit na slibně se rozvíjející ekonomice země. Mnohem závaž-

nější jsou jeho chyby politické, a to jak ve vnitrostátním, tak v mezinárodním pohledu.

Dlouhé měsíce trvající povolební politická agónie byla z velké části právě jeho dílem. Měl na ni naslápnuto už svým nekonečným oddalováním jmenování první vlády. Na druhý pokus nejmenoval premiérem předsedu druhé nejsilnější strany, i když právě takové řešení dříve, když se to hodilo, sám požadoval. Celá fraška skončila teprve z dopuštění dvou hodně podivných přeběhlíků. To nelze zrovna považovat za potvrzení Klausových slov o tom, že on nikdy nebude jmenovat vládu založenou na přeběhlících. Už když to sliboval, musel přece vědět, že něco takového vůbec, ale vůbec nebude záležet na něm.

To všechno jsou ovšem jen drobnosti oproti škodám, které Václav Klaus působí naší zemi v evropském kontextu. Neměli bychom si namlouvat, že svými výroky, které zpochybňují na evropském projektu prakticky všechno, vnáší snad čerstvý vzduch do evropských polemik. Nikdo s ním totiž nepolemizuje, evropští státníci nemají v podstatě o čem. Jsou zvyklí na debaty s protějšky, kteří jsou schopni vnímat argumenty druhé strany. Václav Klaus nikdy ani náznakem neprozradil, že by něčeho takového schopen byl. Slyší jenom sebe a hlasy těch, které stvořil k obrazu svému, aby ho provázeli smutným údolím jeho opuštěnosti.

Kdyby stál někdo tak zarputile a nekompromisně sebestředný a samolibý v čele nějaké velmoci, šla by z toho hrůza. Když stojí v čele státu, který svým počtem obyvatel nedosahuje počtu obyvatel světových velkoměst, budí u svých sousedů něco úplně jiného než pocity hrůzy. Bylo by to úsměvné, pokud by se nejednalo o zemi, na které nám všem záleží a které bychom přáli účtu sousedů.

Je otázka, co je horší: zda budit strach, anebo pobavení. Tady se ovšem už dostáváme na pole ekologie, které je specialitou Václava Klause. Je autorem mnoha výroků, jež bodovaly na předních místech soutěže O zelenou perlu. Jde o soutěž, která byla takto přejmenována z původní soutěže o nejpitomější výrok v oblasti ekologie. K přejmenování došlo mimo jiné proto, aby se její pravidelný laureát každoročně neurážel.

Jen před několika dny v rozhovoru pro Hospodářské noviny Václav Klaus na otázku „Nevěříte, že si ničíme svoji planetu?“ reagoval slovy: „To může říkat snad jen pan Al Gore, normální člověk těžko. Žádné ničení planety nevidím, nikdy v životě jsem neviděl a nemyslím, že nějaký vážný a rozumný člověk by to mohl říci.“

Takto hovoří čelný politik naší země ve dnech, kdy francouzský prezident Jacques Chirac vyzývá ke společným akcím na zmírnění klimatických změn, ve dnech, kdy německá kancléřka Merkelová hovoří na stejné téma tónem ještě naléhavějším. Oba dva přední evropští státníci nepatří tedy, alespoň podle Václava Klause, k rozumným lidem a neměli bychom je brát vážně, protože snad ani nejsou normální, podobně jako bývalý kandidát na funkci amerického prezidenta. Jak si vysvětlit, že jediný normální politik je ten, o němž se po Evropě soudí, že nás vede do naprosté izolace? Abych byl upřímný, bojím se dne, kdy by právě tento člověk měl určovat, co je a co není zdravý rozum. Asi by to nebylo nijak zvlášť nebezpečné. Bylo by to však hodně ponižující.

Autor je sociolog.

Nominace

Petra Procházková, novinářka

Pokud mám vybírat z toho, co je tak říkající na trhu, pak bych si asi jako českého prezidenta přála Karla Schwarzenberga. Mám k tomu řadu důvodů. Nepatří mezi ně ten, že ho trochu osobně znám, ale rozhodně mezi ně patří tento důvod: jsem přesvědčena, že pan ministr je člověk čestný, pravdomluvný a poněkud se svou noblesou a nadhledem odlišující od zbytku dosti žalostně vyhlížející české politické scény. Nestydím se za něj, když vystupuje na veřejnosti, lépe rozumím jeho argumentům, nemám z něj pocit nadřazenosti, nafoukanosti a totální neomylnosti, což z ostatních českých mužů ve vysokých funkcích doslova číší. Nekřiví pusy v posměšku, když hovoří o svých konkurentech, není lakomý, nosí motýlka, není zamíchán do žádných korupčních afér a nevytahují na něj spolupráci se Státní bezpečnosti. Je rozhodně vzdělanější a sečtější než já, což tedy není velké umění, přesto mám pocit, že ostatní pánové v naší vládě, senátu a poslanecké sněmovně by potřebovali když ne doplnit základní vzdělání, tak základy slušného chování určitě. Za knížete Schwarzenberga bych se jako za reprezentanta země, jejíž znak mám na titulní straně pasu, určitě nestyděla. A v neposlední řadě umí jako jeden z milionu českých mužů galantně políbit ženě ruku a není při tom gestu vůbec trapný.

Erazim Kohák, filosof

Děkuji za optání – nový prezident by opravdu měl vzejít z dlouhodobého společenského rozvažování, ne z mediální popularity či mocenských manipulací. Neměl by to být namyšlený mluvka, který nás ztrapňuje dogmatickými výroky, že *občané jsou nebezpečím pro demokracii* či že *globální oteplování neexistuje*.

Určitě by to měl být člověk mladší generace, mezi padesáti a šedesáti, snad mladší, určitě ne starší. Měl by být čestný, bezúhonný a kultivovaný, s humanitním vzděláním, ne však přímo z univerzitního prostředí – potřebuje politickou praxi.

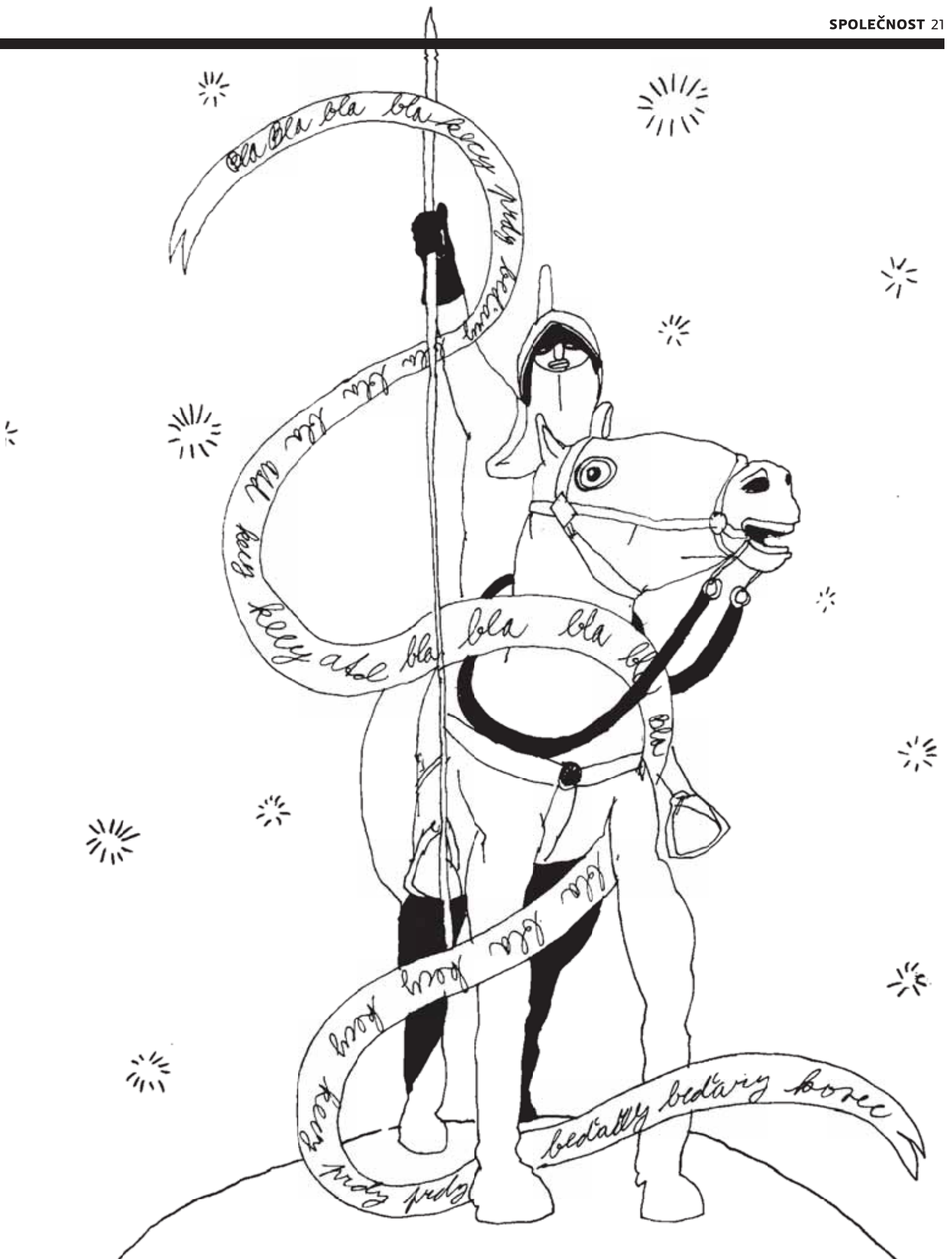
Potřebuje být člověkem evropské solidarity, ne fantasta připravený *svěřit osud národa do rukou* velkého ochránce, ať je to Německá říše, Ruská federace nebo Spojené státy.

V domácí politice by měl být člověkem otevřeného dialogu, ne mocenských manipulací. Měl by sdílet určitý národní konsensus o svobodě, o potřebě chránit lidská práva, o sociálním svědomí a o dlouhodobé péči o tuto zemi.

Takový by to měl být prezident. Jména se vynoří v dlouhodobém rozvažování. Ze tří, která mě napadají, uvedu Vladimíra Špidlu, historika s politickou zkušeností doma i v zahraničí, člověka dialogu a masarykovského konsensu. Leč hledejme nejprve typ, pak teprve jména.

Vladimír Just, teatrolog a publicista

Dřívější zásluhy Václava Klause zejména z počátku devadesátých let o jakkoli problematickou ekonomickou transformaci i transformaci společnosti ve standardní systém politických stran nikterak nezpochybňuji, ale přesto: jeho setrvání jako symbolické hlavy státu bylo by neblahé. Klamání rozhodčího by se opět stalo legitimní součástí hry a fráze způsobem myšlení. Prezident, který kvůli kariéře uzavřel handl s komunisty a přivedl je do Lán, prezident,

Ilustrace David Böhm

jehož programem je lichotit většině a stavět kariéru na populismu (od vztahů k Balkánu, Iráku, USA, Německu, Rusku, EU či NATO přes pavědecké popírání globálních změn až po nesplněné výroky o českých autech, ve kterých prý bude jezdit), byl by totiž dalším stvrzením institucionalizované nemravnosti a zastydlého národovectví. To může vést k naší izolaci v Evropě. Příštím prezidentem by tedy měl být někdo, kdo má (někdejší) Klausovu dynamiku, jazykovou vybavenost i schopnost reprezentovat, ale jinak sluje vlastnostmi přesně opačnými, především uměním naslouchat, „profesorsky“ nementovat zbytek světa a kriticky smýšlet i o vlastním národě. Snad Tomáš Halík, Jacques Rupnik či Martin Bursík, vítanou změnou by byla i žena (Jiřina Šiklová?).

Ivan Dejmal, ekolog

Nechci prezidenta, ale krále. Národ bez krále není národem. Za komunistů jsem trpěl

při pohledu na reprezentaci, na její nepovolnost, na hodnoty a principy, které ztělesňovala. Nevěděl jsem, zda se toho dožiji, ale těšil jsem se, že jednoho krásného dne ten ostudný stav skončí a po bolševické i republikánské excesi zavládne řád, že – slovy Tolstého – po éře místodržících konečně přijde král. Krásný den přišel, ale nestalo se tak. Byl tu však vzácný muž Václav Havel. S ním se na Hrad vrátilo velmi připravené vědomí odpovědnosti a úřadu, které jej jako téma zaměstnávalo již od šedesátých let. Přes individualistickou fragmentaci společnosti a všechn odpor vůči mravní autoritě trvala tato, pro naši zemi zcela výjimečná a ničím nezastoupená situace neuvěřitelných 13 let. Řešením otázky, kdo by měl po pěti letech vystřídat „civilního úředníka“, jak svoji roli označil před zvolením dnešní hradní pán, je pro mne nalezání osobnosti, která by se povolností a odpovědností vyrovnala alespoň Václavu Havlovi, když už nejsme hodni Boží milosti, z níž byl našim předkům dáván král. V kon-

krénosti si umím představit, že by se se vši důstojností úřadu prezidenta mohli ujmout emeritní profesori Milan Lukeš či Petr Vopěnka, nebo jejich mladší akademičtí kolegové Tomáš Halík a Petr Pithart. Patrně existuje více osobností jejich formátu, ale jmenované znám jako politické živočichy zblázla a troufám si za ně vložit ruku do ohně.

Rostislav Švácha, historik architektury

Přeji si mít prezidenta-Evropana, ať už muže nebo ženu. Pokládám totiž cestu za spolupracující Evropou za pozitivní proces a vidím nerad, jak se k němu dnes naše vládnoucí špičky stavějí. Jejich eurosukhralství nehrozí jen izolací našeho státu. Ono časem může otrávit i tahouny té lepší Evropy a ta se pak vrátí k tradici ničivých vnitřních konfliktů. V tuto chvíli žádný vhodný tip na prezidenta-Evropana nemám. Doufám nicméně, že se během roku nějaký vhodný kandidát vynoří, a to z jakékoliv strany. Václav Klaus mým favoritem není.

Tržní bolševici

Filipika proti stále stejným chybám

Kritika politiky Mezinárodního měnového fondu (MMF), Spojených států amerických a vyznavačů volného trhu není ničím neobvyklým. Bohužel, až příliš často bývá zestručněna do zploštělých až dogmatických tezí. Kniha nositele Nobelovy ceny, bývalého předsedy Výboru ekonomických poradců amerického prezidenta a šéfeconomu Světové banky Josepha Stiglitze *Jiná cesta k trhu ale tezovitostí rozhodně netrpí*.

FILIP TESAŘ

Základní myšlenky se v knize *Jiná cesta k trhu* pravidelně opakují, Joseph Stiglitz ale nikomu nic nevtlouká do hlavy. Píše hlavně o ekonomických krizích a přístupu Mezinárodního měnového fondu k nim – a protože přístup MMF ke krizím je jednotný, Stiglitz v různých kapitolách naráží postupně na tytéž problémy.

V úvodu autor krátce shrne historii MMF a Světové banky a upozorní na to, že problémem pro něj není samotná existence MMF, ale jeho nynější podoba. Tu mu vtiskli společnou rukou Ronald Reagan a Margaret Thatcherová v roce 1981, když do jeho vedení prosadili ideologické vyznavače maximálního uvolnění trhu, kteří přeměrovali politiku Fondu od původních cílů. Namísto aby se Fond snažil předcházet případné globální krizi tím, že by poskytoval nezbytné půjčky zemím ve fázi hospodářského poklesu, se v posledním čtvrtstoletí snaží nadiktovat světu svou ideologii volného trhu. Tuto ideologii prosazuje bez ohledu na dosavadní neúspěchy – ba dokonce na své největší nezdary ve východní Asii a v Rusku reagoval v roce 1999 voláním po rozšíření svých pravomocí.

Východoasijská finanční krize a reakce MMF na ni v letech 1997–1998 a postkomunistická ekonomická krize v Rusku (především její vyvrcholení v roce 1998) jsou ústředními tématy Stiglitzovy knihy. Autor tvrdí, že Fond nejenže nepřispěl k jejich odvrácení, ale že svým krátkozrakým přístupem (hlavně trváním na rychlé a úplné liberalizaci kapitálového trhu) vlastně napomohl k jejich prohloubení a rozšíření.

Bohatství jen pro někoho

Přístup vedení MMF k řešení ekonomických problémů je podle Stiglitze prostý. Ordinuje stabilizaci, privatizaci a liberalizaci. Stabilizace se týká měny a v praxi znamená zejména obsedantní soustředění na co nejnižší inflaci, liberalizace zase hlavně maximální uvolnění kapitálového trhu. Tento recept má podle Fondu zajistit hospodářský růst. Stiglitz na mnoha případech dokládá, že se předpovědi o růstu v zemích, které se řídily receptem MMF (zmiňuje mimo jiné také Česko), nepotvrdily, ukazuje však navíc i to, že růst zaznamenaly právě ty země, které se návody MMF neřídily (oproti Česku poukazuje například na Polsko). Totéž

dokumentuje i na průběhu finanční krize ve východní Asii. Thajsko, které se řídilo pokyny Fondu k odvrácení hrozící krize, zaznamenalo nejhorší propad a krize doznávala nejdéle, zatímco sousední Malajsie, která se jimi otevřeně řídit odmítla, vyšla z krize nejlépe.

Výtky, že ekonomický růst může přispívat pouze bohatým, odmítají představitelé Fondu s odvoláním na tezi, podle níž bohatství protéká společností shora dolů – bohatnou-li tedy bohatí, nakonec z toho budou mít prospěch i chudí. Praxe tuto tezi nepotvrzuje a naopak se často ukazuje, že opatření MMF nevedou k udržitelnému růstu, nýbrž hlavně k prohloubení rozdílu mezi bohatými a chudými. To ale podryvá hospodářskou sílu státu, a brání tedy růstu. Není divu, že Fond byl mnohokrát obviňován z toho, že záměrně hájí zájmy bohatých a také zájmy bohatých zemí, především USA, které mají z historických důvodů jako jediná země v MMF právo veta. Zvláště v rozvojových zemích, ale také v Rusku, které na spojenectví s MMF doplatilo velmi tvrdě, nebývá nijak výjimečné přesvědčení, že se MMF snažil záměrně vyvolat krize, aby někomu umožnil zbohatnout na úkor postižených. Stiglitz s podobnými konspiračními teoriemi nesouhlasí. Podle něho jsou představitelé Fondu přesvědčeni, že jejich politika přispívá k hospodářskému růstu (i že tento růst prospěje všem) – nestarají se však o to, aby si své představy ověřili v praxi.

Nedůsledný fundamentalista

Ačkoli tržní fundamentalisté rádi hovoří o nutných bolestech, které s sebou aplikace jejich receptu, přitažlivého pro svou přímočarost a jednoduchost, nese, zcela pomíjejí vše, čím tyto bolesti zasáhnou do společenského tkani – a co může ve svých důsledcích dlouhodobě poškodit i hospodářskou výkonnost. Stiglitz navíc trefně poukazuje na to, že tržní fundamentalisté v MMF ve skutečnosti nejsou důslední. Intervenují-li – ve všech případech neúspěšně – v ekonomické krizi ve prospěch udržení směnného kursu, chovají se navýsost netržně, nemluví o tom, že jejich postup je často provázen naivním přesvědčením, že dokážou například právě vývoj kursu odhadnout lépe než sám trh. Přitom zároveň odhalují své sepětí s finanční komunitou. Půjčky na záchranu měny neslouží pouze danému státu, ale jejich součástí jsou požadavky na ochranu zahraničních investic. Pomáhají tedy zachraňovat peníze investorů z vyspělých zemí (v nemalé míře amerických), kteří tak na rozdíl od jiných nemusí nést tržní riziko plynoucí z nesprávného odhadu situace.

Stiglitz svá tvrzení celkem přesvědčivě dokládá nejen analýzou konkrétních případů a odkazy na oficiální dokumenty MMF, ale také popisem fungování Fondu. Zatímco Světová banka ponechává značné rozhodovací pravomoci ředitelům sídlícím dlouhodobě v dané zemi (kterou musejí znát zblízka, ne pouze ze své rezidence v hlavním městě), Fond řeší problémy zásadně z centra, na rychlých služebních cestách jedná nanejvýš s ministry financí a guvernéry národních bank. Díky své funkci hlavního ekonomu Světové banky může Stiglitz popis praktik Fondu okořenit také občasnými historkami ze zákulisí, osobními zážitky či příhodami ze sporů mezi MMF a Světovou bankou.

Stiglitz vysvětluje i to, proč má vlastně MMF i přes svou zhoubnou politiku takový vliv. Je tomu tak jednak proto, že je často ochoten poskytnout půjčku – nemotivuje ho v první řadě

zisk, ale snaha prosadit svou ideologii. Peníze od MMF pak slouží jako důležitý signál, že je země schopna splácet úvěr. Díky úzké vazbě mezi MMF a finanční komunitou je tedy poskytnutí půjčky ze strany MMF pobídkou pro investory – a dá se tudíž chápat i jako nutné zlo. Na druhé straně se ten, kdo o peníze od MMF nepožádá, vystavuje riziku. Fond to totiž chápe jako snahu vymknout se kontrole a takovou zemi může očernit jako nedůvěryhodnou pro investice.

Návrh změny

Stiglitz se domýšlí, že MMF se jako každý úřad, který není pod dostatečnou kontrolou, snaží zvětšovat svou moc. Mnohé podmínky, na které Fond váže poskytnutí půjčky, podle Stiglitze vůbec nesouvisí s makroekonomickou stabilitou, ale slouží jen k ověření toho, zda je dotyčná země ochotna se podřídit. MMF je přitom úřad placený z daní občanů všech zemí světa a jim má podle svého mandátu také sloužit. Ve své nynější podobě ale nepřipouští diskusi o zvolených metodách. Stiglitz v samotném závěru navrhuje cesty, jimiž se MMF mohl stát institucí, která bude skutečně předcházet globálním krizím. Je podle něj nezbytné, aby postupy navrhované Fondem byly výsledkem širší rozpravy, a nikoli jen ideologického přesvědčení jedné úzké skupiny z vedení Fondu. Je prý třeba také změnit způsob volby zastoupení v MMF, v němž se dnes hlasy přepočítávají podle hospodářské síly zemí. A konečně je nutná větší průhlednost v rozhodování a také přímá zodpovědnost za chybná rozhodnutí. MMF by také měl ustoupit od mnoha dosud prosazovaných principů, které selhaly, a obrátit pozornost k takovým, které se osvědčily v praxi.

Titul Stiglitzovy knihy zvolený českým vydavatelem může v našich zeměpisných šířkách zaznít zvučněji (ale také ideologičtěji) než původní *Globalization and Its Discontents*, bohužel však může být také trochu zavádějící. Stiglitz totiž nepředkládá nějakou teoretickou koncepci cesty k trhu. Píše především o svých názorových střetech s vedením MMF a jeho ideovými souputníky, například americkým ministerstvem financí, k nimž došlo během devadesátých let minulého století. U českého vydání může čtenáře trochu zavádět i podoba knihy. „Špalkový“ formát a graficky velmi uměřený papírový přebal naznačují, že by mohlo jít o nějakou Stiglitzovu teoretickou práci nebo o výběr z odborných článků. Ve strážlivých deskách se ale ve skutečnosti skrývá filipika, během níž se autor od spojení „tržní fundamentalisté“ propracuje až k „tržním bolševikům“.

Kniha však není nějakým vyrovnáváním osobních účtů autora s bývalými kolegy či protihráči. Stiglitz je člověk, který má nepochybně velké sociální citění. Je ekonomem, který se věnuje převážně mikroekonomice, a autorem, který chce šířit osvětu. Popisuje-li dopady politiky MMF na rozvojové země i nezdary při řešení krizí, je zjevné, že to pro něj nejsou abstraktní témata, avšak pohlíží na ně především optikou toho, jak se dotkly chudých. Trh je pro něj především cestou k obecnému blahobytu, a teprve tento blahobyt je samotným cílem. Nejen v recenzované publikaci přitom brojí proti těm, kteří z prostředku – svobodného trhu – učinili cíl a jsou připraveni tento cíl prosazovat i dosti nečistými prostředky.

Autor působí v Ústavu mezinárodních vztahů.

Joseph E. Stiglitz. Jiná cesta k trhu.

Praha 2003, Prostor, 408 stran.

Výkonný ředitel MMF Rodrigo de Rato (vlevo) se loučí s odcházejícím prezidentem Světové banky Jamesem Wolfensohmem. Foto MMF

Aby to lidi byli schopni číst

Alexandr Vondra hovoří o možných podobách evropské ústavy a prioritách českého předsednictví v EU.

Aureliusz Marek Pędzioł

Dlouhou dobu vás většina lidí v České republice i zahraničí považovala za „pana Ameriku“, teď jste se stal ale „panem Evropa“... Já jsem se potřeboval zbavit image, kterou jsem měl u některých skupin lidí – že jsem agentem CIA. Tak jsem se stal panem Evropa.

Co považujete za největší priority vztahů České republiky vůči Evropské unii? Musíme připravit předsednictví v roce 2009 a zúčastnit se debaty o reformě Evropské unie. A to takovým způsobem, který bude ve shodě s našimi zájmy a ku prospěchu Evropy. Nacházíme se v těžkém momentě, protože jsou na stole některé návrhy, které pro řadu zemí nejsou přijatelné...

Mluvíte o ústavní smlouvě?

Samozřejmě. Také si moc přejeme dosáhnout co nejdříve naplnění čtyř svobod, kterými jsou trh práce, obchod se službami a Schengen. Aby skutečně byl volný pohyb osob, zboží, služeb a kapitálu v souladu s očekáváními stanovenými čtyřmi pilíři.

Bude ale také Česká republika ochotná rezignovat na některé své výjimky, jakou je například omezení prodeje půdy? Česká republika má těch výjimek nesrovnatelně méně. A stejně už dlouho trvat nebudou. Můžeme se o nich bavit. Stojí ale za to přesvědčovat o těchto věcech ostatní státy. Nejde jen o nás. Rumunům a Bulharům hrozí, že jejich volný přístup na evropské trhy bude omezen na velmi dlouhou dobu. Mottem našeho předsednictví by se mělo stát „Evropa bez bariér“.

Jaká bude další priorita?

Energetická bezpečnost. Myslím, že to je téma velmi důležité pro nás i například pro Poláky. Měli bychom v této věci hledat společné postupy. Máme nedostatek zdrojů a jsme přitom významní zákazníci nebo spotřebitelé. Společně bude silnější.

Za páté nás za tři, čtyři roky čeká závažná debata o budoucnosti společné evropské zemědělské politiky. I tady máme co říct.

A co to je?

V oblasti reformy zemědělské politiky by pro nás jakýkoliv krok k liberalizaci byl dobrým krokem.

Jaké bude české stanovisko k ústavní smlouvě? Měl by se vytvořit nový dokument, nebo je ten starý stále základem pro diskusi?

Existují tři možnosti. V ratifikaci stávajícího dokumentu pokračovat nelze, to by bylo přinejmenším neuctivé k Holandsku a Francii, kde projeví svůj názor. Výsledky referend jsou tam tak jednoznačné, že ukázaly, že ten dokument není dobrý.

Druhou metodou je práce s nůžkami. Nezdá se mi ale optimální vytrhávat věci z kontextu, z nějakého původního celku. Myslím, že by tedy bylo nejlepší přijít s nějakým transparentním jednoduchým novým textem, který by si lidé byli schopni přečíst, seznámit se s ním a zaujmout k němu nějaké stanovisko. Mohl by odstranit nedostatky, které má ten stávající dokument, to znamená například nejasné rozdělení kompetencí.

Alexandr Vondra. Foto NATO

Bývalý prezident Havel tvrdil, že ústava by měla být takovým dokumentem, který by se mohly učit děti ve škole... Samozřejmě. To, co je nyní na stole, je tak komplikovaný a obsáhlý dokument, že ho neznají ani ti, kdo za něj ve vládách bojují. Nedávno jsem kladl otázku některým německým diplomatům a také finským diplomatům v době jejich předsednictví a dozvěděl jsem se, že ani oni, i když dokument obhajují, ho ve skutečnosti nepřečetli celý.

Bude pro české prezidentství v Evropské unii důležitá otázka východní politiky? Určitě. Jsme příznivě nakloněni dalšímu rozšíření a chceme dotáhnout otázku Balkánu. Z balkánských zemí chceme začlenit Chorvatsko a v té delší perspektivě i ostatní země západního Balkánu. Neměly by podle našeho názoru zůstat mimo hlavní rámec.

A co Ukrajina?

Ukrajina je klíčová země. Podobně jako Turecko. Evropa by se k nim neměla stavět zády. Je ale otázkou, kdy ony budou schopny přistoupit k Unii. Nebude to zítra ani pozítří.

Alexandr Vondra (1961) je místopředseda vlády pro evropské záležitosti a senátor. V letech 1990–92 působil jako zahraničně-politický poradce prezidenta Václava Havla. V letech 1992–97 byl prvním náměstkem ministra zahraničních věcí. Od roku 1997 do roku 2001 byl českým velvyslancem ve Spojených státech a v letech 2001–2002 zmocněncem české vlády pro přípravu summitu NATO v Praze.

České nejasno o Evropě

Ambiciózní projekt spočívající v téměř zdvojnásobení počtu členských států Evropské unie a jejího zcela nového smluvního zakotvení se naplnil jen z poloviny. Ani druhý rok následující po neúspěšném francouzském a nizozemském referendu o tzv. euroústavě nevěští žádný posun. Také čeští politici přesně vědí, jak by ústava vypadat neměla, ale neříkají, co od ústavní smlouvy očekávají a jakou EU vlastně chtějí.

Václav Nekvapil

Programové prohlášení Paroubkovy vlády obsahovalo závazek spojit parlamentní volby 2006 s referendem o evropské ústavní smlouvě. To bylo také dosud poslední jasné vyjádření české vlády k tématu budoucnosti EU. Dva týdny nato propadla euroústava ve Francii a Nizozemsku, a i v Česku debata zcela utichla (nepočítáme-li irelevantní monology z Hradu). Blížící se české předsednictví je přitom příležitostí k tomu vyjasnit si, čeho chce Česká republika v Evropské unii dosáhnout nejen pro sebe (třeba ohledně evropských fondů), ale pro celé společenství, jemuž bude půl roku předsedat.

Dosavadní dvojkolejnost české zahraniční politiky (vláda vs. prezident) doplnila nová vláda ještě o kolej třetí. Názorové rozdíly mezi ODS a Stranou zelených vyústily v rozdělení zahraniční agendy mezi „zelené“ Ministerstvo zahraničních věcí a „modrý“ Úřad vlády místopředsedy Alexandra Vondry. Na příkladu jmenování zmocněnce pro euroústavu je vidět, jak neblahé důsledky tato situace má. Jan Zahradil je zmocněncem premiéra, nikoli vlády, a s poukazem na neslučitelnost s mandátem poslance Evropského parlamentu odmítá jakékoli vládní zadání. Může být zmocněnec bez zmocnění? A pokud by měl hájit nějakou pozici, má to být výhradně stanovisko premiéra? Ostatně Topolánkuv názor na euroústavu je již dva roky dobře znám...

Také přípravy na české předsednictví v Radě EU se dnes utápějí v chaosu. Devět dní Zdeňka Hrubého v úřadu vládního tajemníka pro předsednictví je nešťastnou epizodou svědčící o obrovském zpoždění příprav na výkon této funkce. Slovinci, kteří budou Unii předsedat rok před námi, se na své předsednictví připravují už od svého vstupu – mají zvláštní vládní agenturu, jednají o realistických prioritách, školí státní úředníky. Další v pořadí, Francouzi, si na rozdíl od nás mohou dovolit čekat na výsledek svých prezidentských voleb, který určí směr jejich evropské politiky, včetně priorit již dvanáctého francouzského předsednictví. Češi jsou bohužel v jiné situaci.

Škrtat a krátit

Nejasnou českou pozici dokládají dosavadní debaty o ústavě. Ministr Vondra řekl v rozhovoru pro LN: „Stávající text [euroústavy] má slabiny, měl by se předělat a něco se může vynechat. Ideálem by bylo udělat novou smlouvu – srozumitelnou, přehlednou, s jasně vymezenými kompetencemi. Ale v politice je to jinak, tam musíte hledat kompromis. A ten se jen málokdy řídí ideálem.“ Jinými slovy: v to, že vznikne úplně nový text, ministr nevěří, 27 členských států musí nalézt kompromis – a to lepší kompromis než ten, kterého těžce dosáhlo 15 zemí před třemi lety. Budiž. Předělat a seškrtat stávající text je tedy pro ODS realistickou variantou – přesně to je také cílem současné evropské debaty. Sdílnost politiků však končí, zeptáme-li se, co přesně předělat a kde vynechávat.

Česká republika by měla zaujmout čitelný postoj i k budoucímu institucionálnímu uspořádání EU. Politické síly by měly pokud možno neideologicky zhodnotit, které posuny v kompetencích a které institucionální změny jsou pro ni užitečné a zlepšují její manévrovací prostor a akceschopnost EU jako celku (jako posílení Společné zahraniční a bezpečnostní politiky, justiční a policejní spolupráce), které jsou spíše symbolické a ničemu neuškodí (Charta práv občana EU, ministr zahraničí EU), a které by naopak přímo ohrožovaly pozici ČR v rámci EU a globální ekonomiky (například daňová harmonizace).

Jen z elementární shody demokratických sil – nebo alespoň koaličních stran – může vyrůst srozumitelná vnější pozice. Realistickou volbu „malého množství“ vlastních cílů českého předsednictví předpokládá náměstek ministra zahraničí Tomáš Pojar (viz rozhovor v A2 č. 49/2006). Většinu předsednické agendy nemůžeme nikterak ovlivnit, ale budeme se s ní muset vypořádat.

Problémem hledání „nejmenšího společného jmenovatele“ v evropských otázkách na české politické scéně je fakt, že evropská politika není jen politikou zahraniční, ale úzce se dotýká domácích poměrů. Dokud čeští politici nebudou schopni oddělit vnitropolitické stranické soutěžení od základní shody na stabilní evropské strategii pro ČR (tak jako to udělali před dvaceti lety například Irové), nedokážeme využít potenciál, který nám Unie nabízí.

Autor je místopředseda Asociace pro mezinárodní otázky (AMO).

Desetiletí, které rozhodne

Co říká zpráva Mezivládního panelu pro změny klimatu

PAVEL KOVÁŘ

Nedlouho po zprávě ekonoma Nicholase Sterna, vzniklé na podzim loňského roku na objednávku britského premiéra Tonyho Blaira, informuje na začátku února vydaná tzv. 4. zpráva Mezinárodního panelu pro změny klimatu (IPCC) ještě podrobněji a komplexněji o hrozcích dopadech změn klimatu nejen na hospodářství naší civilizace, ale i na klíčové životadárné procesy na planetě. Oba dokumenty dávají lidstvu stejnou šanci: pouhých 10 let na změnu chování. Na vypracování první části zprávy IPCC, která má mít celkem 4 díly, se podílelo 800 přispěvatelů. Konečnou verzi však sestavilo „pouze“ 450 vůdčích vědeckých osobností ze 130 zemí. Je přitom výsledkem šestileté práce (od doby vydání tzv. 3. zprávy z roku 2001). Na pařížském kongresu o zprávě a problematice s ní související nyní diskutovadlo na 2500 vědců.

Ti se, spolu se zveřejněným 1. dílem zprávy s titulem *Fyzikální vědecká báze*, shodli na závěrech, které představují významný názorový posun. Planetární změny jsou nyní podle vědců s 90% pravděpodobností ovlivněny činností člověka. Právě tento nález prezentovala jako výstup svého bádání pracovní skupina I. mezivládního panelu, která se zabývá čistě vědeckými aspekty planetárního systému podnebí a klimatických změn.

Hned úvod zprávy poučuje zajímavým způsobem o vývoji v pozorování změn, o pokroku v porozumění energetickým bilancím, o progresu v klimatickém modelování a řeše-

ní dosavadních nejistot v bádání. Další blok elaborátu se týká složek atmosféry a faktorů ovlivňujících působení slunečního záření. Sem spadá i posuzování změn koncentrací skleníkových plynů, role aerosolů ve využití dopadajícího záření, dopadu změn ve způsobech exploatace zemského povrchu na distribuci energie ze slunce a dále vliv vzdušné dopravy na oblačnost v atmosféře. Hodnota dnešní atmosférické koncentrace CO₂, která vznikla během industriální éry, podle názoru vědců silně vybočuje z rozmezí koncentrací, kterých byla Země svědkem za předchozích 650 tisíc let. Je doloženo, že skok v koncentracích způsobilo primárně spalování fosilních paliv a změny ve využívání zemského povrchu. Ve zprávě najdeme dále pasáž o proměnlivosti solárního a vulkanického záření a metodicky zaměřenou stať o způsobech měření emisí a případných chybách v hodnocení.

Série kapitol se soustřeďuje na výsledky pozorování za období posledních několika let. Vědci rozebírají nejprve nápadné jevy, do nichž se promítá interakce zemského povrchu a atmosféry: změny v atmosférické cirkulaci a v celkovém uspořádání klimatu, odděleně pak sledují změny v podnebí tropů, subtropů a ostatních zón, změny ve výskytu a intenzitě extrémních epizod. Upoutá zde například zjištění, že 11 z posledních 12 let patří mezi celkově 12 nejteplejších let od počátků instrumentálních měření (od roku 1850). Další partie textu se snaží o posouzení kvality a konzis-

tentnosti získávaných dat. Navazuje kapitola o té části zemského povrchu, který je kryt ledovcem či sněhem nebo je promrzlý. Tání ledovců pak vede ke spojení klimatu s oceány a ke změnám ve výšce hladiny. Vědci ve zprávě dále posuzují změny v salinitě vody, v teplotě a vedení tepla, detekční využití biogeochemických stop, přesuny vodních mas, oceánickou cirkulaci a její vliv na podnebí regionů.

Revize výpovědní hodnoty nejrůznějších metodických přístupů k odhalování paleoekologického vývoje (od letokruhových analýz konzervovaných zbytků dřev po mikrochemické analýzy pohřbených ledovcových bublinek) dospívá k hodnocení různých paleoklimatických modelů. Vhled do dlouhodobě probíhajících změn v biogeochemických cyklech látek odhaluje četné zpětné vazby, které ovlivňují chování environmentálního systému Země. Ukazuje se, že oteplení zaznamenané v posledním půlstoletí nemá precedens za minulých 1300 let. Tepleji však samozřejmě na Zemi bylo předtím. V poslední době meziledové (přibližně před 125 000 lety) byla světová hladina oceánů pravděpodobně o 4 až 6 m výše než ve 20. století. Analýzy sond hlubinného ledu na polárních čepičkách indikují, že tehdy byly teploty na Zemi v průměru o 3–5 °C vyšší než dnes. Samotná metoda simulačního modelování složitých soustav, jako je pozemské klima (a jeho senzitivita vůči použití takového nástroje), je pak zevrubně probrána v další kapitole. Po ní následuje zhodnocení variantních odpovědí

Země na změny v různých atributech, které ovlivnil člověk.

Zprávu uzavírají dvě významné kapitoly odděleně věnované projekcím budoucích změn – v měřítku globálním a regionálním. Pohybujeme se tu na různých časových škálách, jimž odpovídají manifestace odlišných projevů, přičemž mezníkem je letopočet 2100 s hrubým výhledem dál. Zpráva vysvětluje, že se samozřejmě změny klimatu projeví jinak uprostřed kontinentu, jinak na malém kousku země obklopeného mořem v rozptýleném souostroví.

Souhrn editovaný pro tvůrce územních politik hovoří o tom, že změny v množství skleníkových plynů a aerosolů, v přísunu slunečního záření a ve vlastnostech zemského povrchu vychylují energetickou bilanci podnebného systému Země. Díky zdokonalování výzkumných metod se zlepšila přesnost odhadů podílů lidského a přirozeného faktoru na průběhu změn. IPCC nyní tvrdí, že se mu podaří v krátkém čase několika měsíců zveřejnit navazující díly zprávy, které připravují další jeho pracovní skupiny. Zůstává ovšem otázkou, zda jejich pravděpodobně obdobně alarmující výsledky a scénáře vývoje přimějí lidstvo měnit své dosavadní zvyklosti.

Autor přednáší ekosystémovou a krajinnou ekologii na PříF UK v Praze. Je děkanem fakulty a prezidentem MFF Ekofilm.

Climate Change 2007: The Physical Science Basis, The Fourth Assessment Report, IPCC Working Group I.

par avion

ИЗВЕСТИЯ

Po drsném mnichovském projevu ruského prezidenta Vladimira Putina se mnohým moudrým hlavám zdá, že začala éra nové studené války. Co se tedy v poslední době psalo na druhé straně nově vztyčené železné opony? Možná ne příliš překvapivě o nutnosti postavit se zlému Západu všemi prostředky.

Pod titulkem „Vesnický učitel Alexandr Ponosov se Billu Gatesovi neomluví“ přinesl 13. února ruský deník Izvestija reportáž ze vsi Sepyč z Vereščaginského rajonu Permského kraje. Tamního kantora zažaloval nejbohatší muž světa a jeho společnost Microsoft kvůli používání nelegálního softwaru. Místní policisté zjistili, že jsou v kabinetu informatiky vesnické školy počítače vybavené pirátsky pořízenými kopiemi operačního systému Windows. Ředitel malé školy Ponosov se marně bránil, že počítače s tímto programovým vybavením už koupil, věc skončila u soudu. Izvestija si případu ale zřejmě všimly jen proto, že na něj na nedávné tiskové konferenci upozornil sám ruský prezident Vladimir Putin. Kauzu označil za „úplnou pitominu“ a zdůraznil, že trestní odpovědnost musí nést prodejci výpočetní techniky a ne její uživatelé. Učiteli u soudu navrhla prokuratura smír, pokud se za nelegální programové vybavení ze školních počítačích omluví. „Kdyby souhlasil s omluvou, bylo by trestní stíhání přerušeno a nesoudili by jej. Ale Ponosov prohlásil, že se nehodlá nikomu omlouvat, a žádal, aby mu byla jeho vina prokázána. O to se nyní snažíme,“ řekl deníku proku-

rátor Alexandr Trojanov. U soudu vystoupila i Irina Koževnikovová, ředitelka firmy Instar-Těchnolodžis, která škole počítače dodala. Tvrdila, že si škola počítače koupila naprosto bez programového vybavení. Experti však zjistili přítomnost nainstalovaných Windows na harddiscích od dubna 2005, tedy dávno před tím, než se technika dostala k Ponosovovým žákům.

Коммерсант

Ve Vsevoložsku bojují s americkou plutokracií ještě tvrději. Dělníci tamní továrny Ford oznámili, že na sv. Valentýna začnou stávkovat. Uvedl to 13. února deník Kommersant. Výrobu tak přerušila továrna, která na ruský trh dodává denně asi 300 populárních vozů Ford Focus. Podle šéfa odborářů z továrny Alexeje Etmanova se stávkovat rozhodlo okolo 1100 z asi 2000 zaměstnanců. „Leningradský oblastní soud ale ve stejnou dobu prohlásil odborářskou stávkovou iniciativu za nezákonnou,“ upozornil list s tím, že odboráři chtějí jeho rozhodnutí napadnout soudně a pokračovat ve sporu až do rozhodnutí ruského Nejvyššího soudu. Vyhlášením stávky se přiostrčil dlouhodobý spor mezi odboráři a vedením továrny, který začal už na podzim roku 2005. Tehdy chtěli pracovníci zvýšit platy o 30 procent. Na podporu svého požadavku stávkovali každou lichou hodinu a nakonec dosáhli zvýšení o 14 procent. Nyní by výrobní linka mohla stát celý měsíc, zdůraznil Kommersant s tím, že každý den stávky přijde Ford o tři až šest milionů dolarů. V roce 2006 se Ford dostal na první místo v počtu prodaných zahraničních automobilů v Rusku. „Jestli továrna nevyro-

bí svůj měsíční počet aut, je nebezpečí, že se zákazníci přesunou k jiné firmě a Ford přijde o své výsadní postavení na trhu,“ shrnul nelehkou situaci americké automobilky ruský analytik Alexandr Agibalov. Ze stávek ruských dělníků tak může nejspíš vytežit korejská firma Hyundai.

ВЕДОМОСТИ

Deník Vedomosti 12. února poznamenal, že ruský prezident Vladimir Putin a jeden z jeho předpokládaných nástupců, místopředseda ruské vlády Dmitrij Medveděv hrají každý jinou hru. Tvrdá Putinova vyjádření na bezpečnostní konferenci v Mnichově Medveděv naopak mírní. „Medveděv musí navázat vztahy se západními elitami. Ale Putin se už zabývá formováním svého historického odkazu, jehož součástí je představa o návratu Ruska k samostatné politice na mezinárodní aréně,“ míní list. Jedním z dalších důvodů pro Putinova tvrdá vyjádření mohla být podle Vedomostí i snaha o vytvoření příznivé atmosféry těsně před nadcházející prezidentovou návštěvou tří zemí Blízkého východu. Deník cituje i německého politologa Alexandra Rara, podle něhož v posledním incidentu nejde o nové kolo studené války, nýbrž o redefinování vztahů Ruska se Západem. „Skončila epocha evropských lídrů, jako byl někdejší německý kancléř Gerhard Schröder, kteří byli ochotni k přátelství s Ruskem bez ohledu na Spojené státy. USA obnovily svůj vliv v Evropě, oslabený za irácké války v roce 2003, a nehodlají brát na vědomí ruské zájmy v postsovětské oblasti,“ poznamenal deník.

Newsweek

Americké neochoty brát ohled na ruské zájmy v postsovětské oblasti si v pondělí všimla i ruská mutace týdeníku Newsweek v článku o plánech rozmístit v ČR a Polsku elementy amerického protiraketového deštníku. „Američanům se dá věřit. Podívejte se na globus – trajektorie letu hypotetických iráckých raket povedou přes zónu protiraketové obrany v Polsku,“ citoval Newsweek redaktora ruského časopisu Zbrojní export Michaila Barabanova. „Druhá věc je, že irácká hrozba je jen dobrý důvod, ale hlavním cílem je rozšíření vlastních strategických možností a jejich zúžení u Ruska a Číny,“ dodal expert. Přesto si ruský časopis myslí, že reagovat na americké kroky rozšiřováním vlastního jaderného potenciálu je zbytečné. Stačí prý dostatečně bděle obnovovat a udržovat jaderný potenciál na současné úrovni.

ПРАВДА

„Byla jsem u zaklánačky Arbatovové,“ vyprávěla ve stejný den v deníku Komsomolskaja Pravda čtyřiatřicetiletá Marina K. „Jenom jednou jsem tam šla, aby mi pomohla zlepšit soukromý život. A musím vám říct, že už tam nikdy nepůjdu. Za prvé: svého milého jsem potkala ani ne o tři týdny později, a za druhé, Naděžda Viktorovna v podstatě vypustila džina z lahve. Uvolnila mou skrytou ženskou sílu – což je velmi příjemné. Kam se teď hnu, mám mužské pozornosti víc než dostatek. A myslím, že lepší život si, kdyby bylo potřeba, už budu moct zařídit i sama.“ Ještě že tak.

Z ruského tisku vybíral Jakub Dospiva.

Kandidáti na post francouzského prezidenta: zleva Sarkozy, Royalová, Le Pen

Ségo a Sarko

Předvolební prezidentská kampaň ve Francii nabírá na síle. Dva hlavní kandidáti používají odlišnou rétoriku, ale zda se bude lišit i jejich politika, není jasné.

Felix Xaver

Do francouzských prezidentských voleb zbývá necelých deset týdnů. Z hlediska politiků tedy přihořívá. Na rituál, který se ve Francii opakuje každých pět let, je ale možné se dívat poněkud odtažitěji. Z hlediska politické antropologie se dá říct, že má obdobný význam jako magické schopnosti králů kapeťovské dynastie léčit krtici přiložením rukou. Mystérium hypertrofované moci prezidenta, centrální postavy francouzského politického života, je v tomto pohledu podrobeno volební dekonstrukci. Voliči ale mohou mít i nadále pocit, že participují na něčem velkém.

Při posledních prezidentských volbách v roce 2002 se do prvního kola přihlásilo 16 kandidátů. Letošní první kolo voleb má naději být ještě roztržitější. V současné době se hovoří o více než dvacítké potenciálních zájemců o klíče od Elysejského paláce. Kromě dvou hlavních favoritů, jimiž jsou kandidátka Socialistické strany Ségolène Royalová (francouzskými médii familiárně přezdívaná Ségo) a představitel pravicové UMP Nicolas Sarkozy (alias Sarko), se představila i řada dalších pretendentů na prezidentské křeslo. Zastupují spektrum od extrémní levice po extrémní pravici. Jsou mezi nimi ale i ti, kteří prohlašují, že jsou mimo klasické politické dělení. Patří k nim například i představitel hnutí „Allez France“ a jediný kandidát na prezidenta původem z druhého břehu Středozemního moře – Rachid Nekkaz. Oživením je kandidát, který bude sledovat předvolební dění z vězení. Jde o neúnavného protiglobalizačního rebela, larzacského sedláka José Bového. Kandiduje za konglomerát politických skupin označující se jako „protiliberální levice“. Bové, který se zároveň vyhraňuje proti strnulým pozicím francouzské komunistické strany, byl na počátku února odsouzen ke čtyřem měsícům vězení za devastaci pole s geneticky modifikovanými plodinami. Triapadesátiletý recidivista, který byl již dříve souzen za obdobné akce vandalismu nejen proti polím

geneticky modifikované kukuřice, ale i proti obřím poutačům na občerstvení McDonalds, by tedy v případě vítězství ve volbách do Elysejského paláce přijel pravděpodobně rovnou z vazby.

Daleko pravděpodobnější je však jiná, historicky již vyzkoušená trajektorie francouzské nomenklatury. Původně lokální politik z Neuilly sur Seine (snad nejbohatšího předměstí Paříže, nalepeného na notoricky „šik a šok“ 16. městský obvod) Nicolas Sarkozy v době svého starostování prohlašoval, že jeho klienti, kteří platí na daních daleko více než obyčejní Francouzi, by měli být zvýhodněni i při rozhodování o budoucnosti země. Jako ministr vnitra pak Sarko proslul svou nesmiřitelnou taktikou proti „předměstské intifádě“ podzimu 2005. Mezi jeho oblíbená slova z té doby patřila „verbež“ (označení bouřící se mládeže) a „vodní dělo“ (jako řešení). Coby oficiální kandidát a předseda nejsilnější pravicové strany UMP staví svou předvolební kampaň na třech pilířích – na ekonomickém liberalismu, bezpečnosti a represí. Jeho ultakonzervativní politický amalgám je doplněn o otevřený populismus, zejména ve vztahu k přistěhovalectví. Navíc je Sarko miláčkem médií a pořady jako místní „Prima vařečka“ se bez něj neobejdou.

Postoj Ségolène Royalové vůči přistěhovalectví se od Sarkozyho restriktivní pozice příliš neliší. Otázkou zde zůstává, zda dva hlavní favorité na prezidentskou pozici pouze reflektují veřejné mínění francouzské většinové společnosti či je svým postojem fabrikují. Možná ale prostě vědí, kde sbírat hlasy. I ve Francii lze totiž pozorovat „antverpský syndrom“, kdy přistěhovačtí s právem hlasovat volí, snad jako demonstraci úspěšné integrace, protiimigrační politické síly, slibující zastavení dělby koláčů bohatství. Pokud Ségo ve svém stobodovém programu, vyhlášeném druhou únorovou nedělí, o přistěhovalectví vůbec hovoří, pak používá liberální žargon („přizpůsobit migraci skutečným potřebám trhu“) a stanoví řadu podmínek (legalizace sans-papiers až po 10 letech přítomnosti na francouzském teritoriu). Ve svých projevech používá Ségolène Royalová řadu vzletných a líbivých frází politického multikulturalismu („Francie, která se akceptuje taková, jaká je...“, „Francie barevná a promíchaná...“), přitom se ale nerozpakuje jako řešení pro problémy předměstí navrhnout speciální, armádou strážené polepšovny.

Řadu nadějí na druhé straně vzbuzuje její sociální program. Bída, která provází hospodářskou krizi uplynulého desetiletí, má být podle Ségo řešena státním intervencionismem. Stát má garantovat zvýšení minimálního platu na 1500 eur (tedy nárůst o 250 eur vůči současnému stavu), přijít mají i speciální dotace pro mladé, kteří se chtějí osamostatnit, má být zajištěno právo na ubytování všem a zdravotní péče zdarma do 16 let věku.

Pro potřeby porovnání politických programů jednotlivých kandidátů, které se, slovy slovinského sociologa, filosofa a kulturního teoretika Slavoj Žižka, od sebe často liší pouze negativní definicí vůči druhému pólu politického spektra, byl ve Francii zaveden pěkný vynález. Jde o internetový portál, který základní body programu za voliče porovná (www.votons.info/2007/election-presidentielle/comparer). Hlasujícím pak už zbývá jen se ztotožnit s jednou z reprezentovaných ideologií a na počátku května se dostavit k urnám v prvním kole prezidentských voleb.

Autor je doktorand FF UK a UPV v Montpellier.

Dvě Pyrrhova vítězství

Protahovaná vyjednávání o sestavování rakouské a české vlády i jejich výsledek vykazují mnoho podobných rysů.

Přemysl Janýr

V Česku se po celých 220 dnů a v Rakousku po 102 dnů v centru zájmu držela koaliční jednání. V obou zemích se pozornost zaměřovala pouze na ta vlastní, jako by obě země a obě situace spolu neměly nic společného. Spory pak skončily najednou, jako na povel. Nová česká vláda složila slib devátého ledna, rakouská o dva dny později.

Těsná vítězství v červnových, respektive v říjnových volbách ukončila turbulentní dvoumandátová období dosavadních středolevých, respektive středopravých vládních koalic a Česko i Rakousko se tak zařadily k rostoucímu počtu zemí politicky rozdělených přesně v půli. Tyto výsledky přitom

mnohé, včetně politiků, překvapily. ČSSD zdánlivě neotřesitelný náskok ODS v posledním roce rychle doháněla, takže přinejmenším v očích jejích příznivců mohly volby snadno dopadnout i jinak. Podobně neotřesitelným se po jarním skandálu kolem odborráské banky BAWAG zdál i náskok ÖVP a nečekaný obrat zaskočil nejen všechny okolo, ale především samu vítěznou SPÖ.

Z těsného výsledku vyplynula i obtížná předvídatelnost vývoje koaličních jednání, komplikovaná navíc rolí „párijských“ stran. Tak jako se koalice s KSČM jevila nepřijatelnou nejen všem ostatním stranám, ale i částem ČSSD, zdála se zase na rakouské scéně společná vládní účast s pravicově extremistickými FPÖ a BZÖ nepřijatelná nejen pro SPÖ, Zelené a části ÖVP, ale dokonce i pro obě extrémně pravé strany.

Podobnou neznámou v obou zemích ovšem bylo i to, jakou pozici zaujmou Zelení, kteří se obvyklému pravolevému klíše vymykají. Po evropské vládní premiéře v německé levicově zelené koalici nechybělo v roce 2002 mnoho ke konzervativně zelené premiéře v Rakousku. Nakonec se tedy uskutečnila až letos v Česku.

Jako racionální východisko ze společenské polarizace se v obou zemích logicky nabízela velká koalice. Vyslovili se pro ni zdrženlivý Heinz Fischer i vehementní Václav Klaus. Zde ovšem podobnost končí. Koaliční přání rakouského prezidenta bývají respektována – může vládu také odvolat a vyhlásit nové volby. Premiér Václav Klaus kdysi prezidentské pravomoci důkladně očesal, takže jeho přání dnes nikdo vážně brát nemusí.

To neznamená, že by rakouská jednání začala věcněji než česká. Dosavadní kancléř Wolfgang Schüssel byl osobně uražen jak v jeho očích nepochopitelným omylem voličů, kteří mu oproti minulým volbám odepřeli 9 % hlasů, tak i drsným tónem předvolební kampaně. Dotklo se ho i zřízení parlamentních komisí pro vyšetření nákupu stíhaček Eurofighter a bankovního dohledu nad nešťastným BAWAG, které v novém parlamentu okamžitě prosadili SPÖ, Zelení a FPÖ. ÖVP šest neděl trucovala a až do poloviny listopadu nebyly vyhlídky na novou vládu či na nové volby o nic zřetelnější než v Česku.

Pak se ovšem věci rozběhly naplno. Pozorovatelé, kteří mohli sledovat jednání na obou stranách česko-rakouské hranice, nemohli přehlédnout diametrální rozdíly v jejich obsahové úrovni, věcnosti a konstruktivnosti: SPÖ a ÖVP se dokázaly dohodnout na nové vládě již za 56 dnů, přičemž v tom období proběhly Vánoce, Nový rok i Tři králové.

Obě vlády jsou draze zaplaceným vítězstvím. ODS musela svým koaličním partnerům postoupit většinu ve vládě, osm z patnácti resortů, mezi nimi i svá „kompetenční“ těžiště jako finance či zahraniční věci, a ustoupit v některých klíčovích bodech, jako ve vztahu k EU, v rozvoji atomové energetiky či u poplatků za vysokoškolské studium.

Ještě draž zaplatila SPÖ. ÖVP obsadila v nové vládě stejných sedm nejvlivnějších ministerstev, která měla i v dosavadní koalici s malou FPÖ/BZÖ. Na vítěznou SPÖ jich zbylo jen šest. Z jejích hlavních volebních témat – odstoupení od nákupu stíhaček Eurofighter a zrušení poplatků za vysokoškolské studium – nezbylo nic. Na závěru, že „Gusenbauer vyhrál volby a Schüssel koaliční jednání“, se teď v hodnocení „černé vlády s rudým kancléřem“ shodují pozorovatelé napříč politickým spektrem.

Jako první vyvodil z volební prohry důsledky Wolfgang Schüssel a po koaličních jednáních z předsednictví ÖVP odstoupil. ČSSD za Jiřího Paroubka naopak prokazatelně posílila, takže mu podobný úděl zatím nehrozí. Otřesenější jsou pozice obou vítězných předsedů Alfreda Gusenbauera a Mírka Topolánka, kde nepopulární koaliční ústupky posílily kritické procesy uvnitř vlastních stran. Pro oba premiéry se tak volební vítězství jejich stran ještě může zvratit i v osobní prohru.

Autor je podnikatel ve Vídni.

Sběratel světů

Německý spisovatel bulharského původu zpracovává osudy jednoho z nejzajímavějších podivínů 19. století, britského důstojníka Richarda Francise Burtona (1821–1890), urputného a zvědavého cestovatele po koloniích, jenž se vždy učil místním jazykům a způsobům života. Trojanow po něm procestoval tři kontinenty, aby přišel na kloub jeho fascinaci hinduismem, islámem a africkými přírodními náboženstvími. Román Sběratel světů ukazuje, proč Západ z tajemství jiných světů dosud nic nepochopil. Ukázka se odehrává v Indii, druhou část tvoří sluhovy vzpomínky.

S méně než dvanácti služebníky domácnost neuspořádám, tvrdil Naukaram. Nato mu Burton povolil, aby vyhledal a předvedl dvanáct sloužících. Kdo už ví, jak a kde je sehnal. To jej nezajímalo. Rozhodl se prozatím dopřát Naukaramovi volnost. Akceptoval je, těch dvanáct neznámých, temných postav, jež vklouzly do pokoje, beze slova zastávaly svou práci a jinak setrvaly v sotva viditelné poníženosti, s dlaněmi položenými přes sebe, s pohledem upřeným na Burtona. Někdy na ně zapomněl a vylekal se, když způsobily nějaký hluk. Dny v bungalovu sdílel s nimi; za těch jasných, co byly stále žhavější a úmornější, seděl u psacího stolu, za žaluziemi, jež zatmívaly venek. Tak mohl číst a psát, jakžtakž pohodlně, jakžtakž snesitelně. Co jiného by měl dělat? Panoval zde takový poklid, až mu připadalo, že slyší úderu tepu této omezenosti. Štítíl se lepkavé tuposti života zasvěceného biliáru a bridži, zdráhal se přecházet svou službu ponořen v polštářích, se strnulým pohledem upřeným na nehty u svých prstů, za nimiž se hromadil prach a písek. Byla jen jedna možnost, jak nepromarnit život: učit se jazyky. Jazyky byly zbraněmi. Těmi by se osvobodil z pout nudy, podnítil svou kariéru, v očekávání náročnějších úkolů. Na lodi posbíral dostatek hindustánštiny, aby se zhruba zorientoval, aby se před zdejšími nezesměšnil, a to bylo víc – jak ke svému úžasu zjistil – než dokázali dokonce i ti důstojníci, kteří byli Hindu poznamenáni už delší čas. Jeden z nich mluvil výhradně v imperativu; jiný časoval vždy jen v ženském rodě – všichni věděli, že pouze papouškuje po své zdejší milence. Jeden Skot se nedokázal vyhnout ani jedinému ze svých přízvuků, takže mu jeho krajané rozuměli jen stěží, a místní už vůbec ne. Pokoušel-li se o hindustani, odpovídali mu zdvořile a s politováním, že bohužel nerozumějí anglicky, jestli by měl Saheb okamžiček strpení, že přivedou někoho, kdo by mu mohl překládat.

Po povinnostech u regimentu zasedl Burton za svůj psací stůl a ponořil se až do pozdní noci do gramatik, které získal v Bombaji. Málokdy ho někdo rušil. Rychle se rozkřiklo, že Griffin je podivín. Nebylo pro něj lehké zůstat tu sedět v klidu. Nebylo tomu ani půl roku, co vyrazil z Greenwiche v očekávání, že z oprýskaných dnů přesedlá do říše famózních hrdinských činů a rychlých vzestupů, že jde vstříc slávě a cti. Muži jeho stáří veleli třem tisícům Sikhů, dobývali území pro Její Veličenstvo, jež byla větší než Irsko.

Kapky potu mu stékaly z podpaždí, ze zad, bzučely kolem něj mouchy, Afghánistán byl kdesi jinde a už v něm nastolili mír, a jemu nezbyvalo nic jiného než nahlas vyslovovat slova stokrát opakovaná. Pokud mlčel, slyšel cvrkot moskytů, kterých se nezbyl, bez ohledu na to, kolikrát se po nich oháněl a přitom vyřvával to slůvko, kterému se

Petra Pětiletá: Botky, 2007 (z projektu Community concepts)

právě učil. Existovala pouze jediná strategie, jak se zbavit toho soužení. Musel bez hnutí setrvat na své židli, oči upřené na otevřenou knihu před sebou, na ono další anglické slovíčko, k němuž byly tak často připojeny dva významy – obojetnost zdejších lidí se projevuje v jejich jazyku, jak dával onen ženský časující důstojník k dobrému. Byl zákeřnou obětí, se sluchem kalibrovaným už na blížící se bzukot komára, pratikshaa karna, pomalu si zopakovat jeden význam, co hláska, to hlt vody, komár byl teď nablízku, intezaar karna, další smysl, jež si zopakoval několikrát, a cítil, jak mu komár dosedl na paži, jak bodl. Potom udeřil.

Naukaram!
Ano, Sahebe.

S gramatikami se dál nedostanu. Potřebuji učitele, můžeš sehnat nějakého použitelného učitele?

Můžu zkusit.
Ve městě?

Ano, ve městě.

Ještě něco, Naukaram.

Ano, Sahebe!

Zakazuji ti, abys odtěď v mé přítomnosti pronesl jen jediné anglické slovo. Mluv Hindustani! Nebo Gujarati nebo čert ví co, ale už ani slovo anglicky.

A když přijde návštěva?

To nejnutnější. Opravdu jen to nejnutnější.

Naukaram

Aum Vighnahartaaya namaha I Sarvavighnoshantaye namaha I Aum Ganeshaya namaha II

Pokračuj.

Kde jsme to včera skončili?

Poslouchej, já jsem si, protože své povinnosti beru vážně, všechno, co jsme včera napsali, večer ještě jednou přečetl, zkontroloval jsem

si to kvůli chybám a otázkám. Nemůžeš se na mě vždycky spoléhat. Pro příště si vždycky zapamatuj, co jsi mi už říkal a co mi ještě chceš říct.

Vy jste tyran, horší než Shivaji. Nemůžete se mnou takhle mluvit. Potřebuji vaše služby, ano. Ale nejsem váš sluha.

Neměli bychom ztrácet čas. Říkal jsem si ostatně, jak vypadal tvůj pán, když jsem četl tu tvou zprávu.

Proč? Angreziové, kterým je to psaní určité, vědí, jak vypadal, pamatují si na něj, určitě, nikdo by na něj nemohl zapomenout.

Ty těmhle věcem moc nerozumíš. Jak mám asi najít přiměřený jazyk, když si o tom Burtonu Sahebovi nemůžu udělat obrázek?

Byl veliký, skoro stejně vysoký jako já. Silný jako černý buvol, co se celý den dokáže dřít na poli. Stejný byl i on, neúporný. Měl velmi tmavé oči, to bylo člověku hned nápadné. Zvláštní bylo, jak číře působily. Musím vám říct, že jsem nikdy neviděl tak číré oči, jako ty měl Burton Saheb. Jeho pohled, ten jednoho uměl polapit. Zažil jsem, když někteří lidé byli jako očarování, jako kdyby jeho oči kouzly. Když ho popadla zlost, podíval se na mě, jako by mě neznal, jako kdyby vyskákali zlí Yakshasové. Bylo to o strach. Často se vztekal, najednou, z nějakého důvodu, který nám připadal nicotný, naprosto nicotný.

Tos mi říkal už včera! Bil tě?

Ne! Bít? Jak by mohl, mě přece nebil. Mám pocit, že jste nepochopil, jakou pozici jsem v té domácnosti zastával, jaká byla moje role. Vy jste to vůbec nepochopil!

Tak mi pověz víc o tvých úkolech.

Já jsem pro něj všechno vyřizoval, všechno obstarával.

Všechno?

Všechno, co po mně žádal. Všechno, co se naskýtalo, a někdy i to, co si přál jen potají.

Příklady. Uveď mi příklady.

Na začátku vybavení domu, rozbitá okna, nechal jsem je zasklít a dát na ně žaluzie. Zácly, zavěsil jsem jemný kobbradul, laci-no, neměl jsem ve zvyku mrhat pánovými penězi. Ty zácly byly tak krásné, že se mě manželka brigádyra ptala, kde jsem tu látku koupil.

To zdůrazním: odborník na kobbradul.

Zařizoval jsem nákupy, obstarával ganju, rád kouřil, večer, když popíjel svý portó...

Portó?

Jo, portské, přece víte, co to je?

Jistě, jenom jsem se musel ujistit, jestli jsem dobře slyšel.

To mě plete, když mě přerušujete, ztrácím myšlenku, to není nutné, abyste to dělal. Portské, aha, a knížky jsem obstarával, chtěl číst všechno, a byliny a henu a opice, tyhle ty neblahé opice jsem sháněl. To byla ale fuška...

Opice?

A toho učitele, co pro něj byl tak důležitý, toho jsem našel já.

Opice a učitele? Počkej.

A Kundalini, dokonce Kundalini jsem...

Počkej, počkej, počkej! Kdo je Kundalini? O čem to mluvíš?

Ptal jste se mě na příklady.

Objasni mi je.

Nedokážu si představit, že byste tyhle věci musel vědět.

Kdo z nás dvou má víc rozumu?

Ten nápad s tím dopisem, nemá to smysl, vedro mi stouplo do hlavy.

Ale ne, Naukaram-bhai, tak to není. Mýlíte se! Je to nanejvýš smysluplné, je to nezbytné! Tento nápad je ten nejlepší nápad, co jste za dlouhou dobu měl. Dorazil jste ke mně, to je dobře, a teď před sebou máme dalekou cestu, musíme být trpěliví, já vás dovedu

Ilija Trojanow

k cíli, věřte mi. Vykládejte něco jiného, něco, na co jste pyšní.

Najít učitele, který by k něčemu byl, to nebylo tak snadné. Burton Saheb se na mě spolehl, poté, co to nejdřív zkoušel sám. Ptal se u svých lidí po nějakém munshi. Oni mu nemohli pomoci. Znali jenom prosté munshi, kteří uměli pěkně psát a znali nějaké svaté texty.

Samozřejmě. Kdo už se chce něčemu opravdu naučit.

Burton Saheb si přál, aby ho vyučoval skutečný učenec. Nechci sedět proti někomu, říkal, kdo nedokáže odpovědět na každou třetí otázku. Nejdřív jsem se optal v mahárádžově knihovně. Tam mě odkázali na jednoho brahmánu, jehož učenost prý je proslulá po celém Gujaratu, který prý skvěle mluví jazykem Angreziů. Vyhledal jsem ho v jeho domě, bydlel nedaleko knihovny, v domě na rohu s malými balkony po obou stranách, hezký dům. Ale velmi malý, sotva širší než kráva. V průčelí byly dveře otevřené, protože dole měl svůj krámkův nějaký holič, vedle schodiště. Úzký, dlouhý krámkův, měl tam místa jen tak na to, aby se postavil za svého zákazníka. Musel jsem se smát, když jsem viděl toho učitele. Vlasy si už nestříhal desítky let. Jak na hlavě, tak i vousy na bradě. Nechal mě čekat, i když jsem mu dal vzkázat, v jaké záležitosti ho jdu navštívit. To mě rozčílilo, ta povznesenost těchhle lidí. Učitel byl velmi nepořádný, všude se povalovaly knihy. Otevřenými dveřmi jsem mohl vidět do druhé místnosti. Haldy knih, otevřených knih, že jsem sotva viděl na podlahu. Jeho žena byla milá. Nabídla mi tschai, servírovala mi čerstvě připravené puranpolis. Pomstil jsem se tomu ješitnému učiteli, všechny do jednoho jsem je snědl.

Kolik?

Kolik čeho? Puranpolisů? Co vás to zajímá nebo kohokoliv jiného, kolik puranpolisů jsem před osmi lety snědl?

To bylo před osmi lety?

Kolikpak puranpolisů jste snědl vy? Vlani? Co chcete?

Uklidněte se. Chtěl jsem jenom, abyste se trochu uvolnil.

Já jsem v klidu. Vyprávěl jsem, vy mě ale pořád přerušujete.

Má otázka nebyla tak zbytečná, jak si myslíte. Dozvěděl jsem se něco důležitého, něco,

co jsem chtěl vědět už od začátku. Mluvil jste o osmi letech. Znamená to, že jste byl ve službách tohoto Saheba osm let?

Skoro, musel jsem se vrátit z Anglestanu, to trvá měsíce, něco takového nevíte, myslíte, že jsem letěl zpátky na křídlech Garudy?

Osm let, úžasné. Tuto informaci, tohle číslo začlením do začátku mého psaní, to zní závažně: Naukaram, po osm let věrným sluhou, blízkým důvěrníkem slavného důstojníka ctihodné Východoindické společnosti, Burtona Saheba.

Slavnej důstojník. Čípak slavnej? S hantbou ho poslali domů, tak jako později mě. U svezích má pověst nedotknutelného.

Takhle to na mě dosud nepůsobilo.

Zapisujete si, co vám říkám, přesně to, co říkám? Nebo k tomu přidáváte, co se vám tak honí hlavou?

Právě teď jsem mluvil spatra, uklidněte se, tu větu jsem uvedl jako příklad, vy jste moc nervózní, nedýcháte správně.

Ne, o mém dýchání teď mluvit nebudeme. Budeme pokračovat. Odpoledne je už z půlky pryč, musíme jít dál. Uvedli mě k tomu učiteli. Konečně. Musel jsem dávat pozor, abych nešlápl na nějakou z těch knih. Byl to malý muž, když začal mluvit, tak se pomalu zvětšoval. Vyptával se mě, jako bych si od něj vyprošoval nějakou laskavost. Chtěl o mém pánovi vědět všechno. Měl jsem nutkání mu říct, že na takové otázky nemá vůbec žádné právo. Co si mě zadrželo. Byl to muž se starou ctihodností. Vypadalo to, že plat jej nezajímá, nabídl jsem mu dvacet rupií měsíčně. Nijak na to nereagoval, nevěděl jsem, jestli mě slyšel. Čekal jsem, že ho ta zakázka potěší. Ne, musím vám říct, že tihle lidi jsou povýšení a pyšní. Nesouhlasil s tím, že by vyučoval Saheba Burtona, hned. Jenom svolil, že se s ním sejde. Už jsem se bál, že bude trvat na tom, aby jej navštívil Burton Saheb. Tihle lidi se někdy zapomínají, myslí si, že duch je tím, co vládne. Chvilí přemýšlel, pak se rozpomněl, jak se věci mají. Domluvili jsme se, že přijde pozítří.

Oceán vědění

Burton nechtěl věřit svým očím. Stál před ním malý muž, rozkročený, zářící obličej, s dlouhým a bílým vousem, prošedivělým obočím, vlasy na temeni svázané do copu – byl to ten divný patron, který je tak ráz-

ně oslovil u zábradlí krátce před vyložením v Bombaji. Skoro nějaký gnóm, jehož čelo vyhladilo stáří. V jeho očích číhala prohnaná moudrost. Respektuji všechno, dávala na srozuměnou, a nic neberu příliš vážně. Skřítek coby dvorní blázen. Zapadal by skvěle jako figurka do reliéfu nějakého hinduistického chrámu. Když by přšelo, voda by mu šplouchala přes to jeho kulaté bríško. Tak jak vám svědčí nepřátelská země? Ten chlapík ho rozpoznal stejně tak rychle. Jak často proklínáte toho velitele, co vás přidělil do Barody? Proto se taky dnes setkáváme, chci tomu Ennui uniknout tak, že se budu učit. Ennui? Máte rád neobvyklá slova? Musíte se naučit sanskrt. Svět je stvořen z jednotlivých slabik této řeči. Všechno pochází ze sanskrtu. Vezměte si třeba slovo elefant, slon, v sanskrtu Pilu, v čem tedy spočívá ta podobnost, říkáte si, pojďte se mnou do Íránu, tam se z toho stalo Pil, protože Peršani ignorovali krátké koncové samohlásky, v arabštině se z toho Pil stalo Fil, protože Arabové neznají p, jak jistě víte, a Řekové, ti ke všem arabským slovům rádi přidávali -as, posouváním souhlásek z toho už máme elephase, a od toho už je to k elefantovi, jak jej znáte, už jenom etymologický kousíček. Jak vidím, spolu se dobře zabavíme. Ostatně co znamená Ennui? Nenechal dojít k tomu, aby se rozhostilo mlčení, dál to z tohoto starého muže vyvěralo, sotvaže dozněly poslední hlásky Burtonova výkladu. Upanitsche je jméno mé, už jste ho slyšel, tak ho teď napište, Upanitsche, v písmu devangari, z toho poznám, jak se to má s vašimi znalostmi.

Týden si budu ověřovat váš hlad, rozhodl Upanitsche, každý den odpoledne, až nastane čas vaší večeře. Po tom týdnu uvidíme, co bude dál. A co se týká peněz, nemůžu je od vás přijmout. Že jsem Mletscha? Upanitsche se hlasitě rozesmál. Vidím, že jste se už pěkně uvelebil v jistých otřepaných frázích. Já jsem se hodně stýkal s Angrezií, pro mě nejste nějaký malomocný, ani kdosi nedotknutelný, můžete být klidný. Ne, to je taková stará tradice, my brahmáni své vědomosti neprodáváme na tržištích. Ovšem – nikdy nepodceňujte nápaditost brahmánů – přijímáme dary. Když je Guru Purnima, ten den, kdy každý ctí svého učitele, dostáváme sladkosti, sezamové kuličky, ve kterých se skrývá skromná mince nebo nějaký cenný šperk. Ty kuličky otvíráme, když jsme sami, prsty, jako zralý plod guávy. Vidíte přednosti tohoto zvyku. Žáci se necítí být k ničemu zavázáni, nemusejí se stydět, když strádají nedostatkem a dávají jen málo. A my guruové darujeme některé z těchto Laddus dále, našim vlastním učitelům, našim otcům, jsou-li ještě naživu. Tak je otázka, kdo dostane který dárek, přenechána vyšší moci. Vy byste řekl náhodě. Upanitsche mluvil jako nějaký herc s přehnaným frázováním, ponechával příliš velký odstup mezi vzepětími a poklesy své intonace. Mimoto svou řeč podmalovával energickými a rozhodnými gesty. Bylo nemožné si představit, že by jej něco mohlo znejistit. Dárek zbavený své hmotné podstaty, přerušil jej Burton, velmi zajímavý koncept. Pochopil jste, dobře, u nás se dárky nehodnotí, jakmile je dostaneme, vystříháme se trapných situací, dary nemají soupeřit o přízeň všem na očích. Mohu se teď s vámi rozloučit? Ještě tu rétorickou otázku ani nevyslovil a už Upanitsche vstával. Burton jej doprovodil ke dveřím. Těším se na lekce, Upanitsche Saheb. Nuže, když jsme se tedy dohodli,

můžete mi říkat Guru-ji. A mimochodem, to jsem vám zamlčel, u nás se musí shishia bezpodmínečně podřídit guruově autoritě. Guruovi přísluší shushrusha a shraddha, poslušnost a slepá víra. Dříve chodívali žáci za svým učitelem s polenem coby symbolem jejich připravenosti shořet v ohni vědění. Na vlastní cestu můžete vykročit, pokud dojdete po stezkách učitelových až do konce.

Ve stínu přístřešku na něj čekal zapisovač, chlapec, který nesl svazek, s psacím náčiním mistra, jak se Burton domníval, a ten si nyní pospíšil, aby nad svým pánem přidržel slunečník. Dostanete teď první lekci v Gujarati, řekl Upanitsche. Loučíme se, o všedních dnech, slovy ao-jo, což znamená tolik co: přijď-běž. Odcházím, abych mohl zase přijít. Rozumíte? Takže, Mister Burton, zase zítra, ao-jo. Ao-jo, Guruji, řekl Burton, a na dně očí svého nového učitele rozeznal semínko možného přátelství.

Z knihy Der Weltensammler. S laskavým svolením nakladatelství Hanser přeložil Petr Štědroň. Redakčně upraveno. © Carl Hanser Verlag München Wien 2006

Ilija Trojanow se narodil v roce 1965 v Sofii, v roce 1971 emigroval s rodiči do Německa, kde rodina získala azyl. Žil v Keni, Indii, od roku 2003 žije v Kapském Městě v Jižní Africe. V prvním románu Die Welt ist groß und Rettung lauert überall zpracoval zkušenosti své rodiny s odchodem na Západ; následovala sci-fi Autopol a kniha reportáží z Bulharska Hundezzeiten. Heimkehr in ein fremdes Land. V roce 1999 přesídlil Trojanow do Bombaje: z intenzivního střetnutí s Indií vznikly tři knihy reportáží. Za román Der Weltensammler (Sběratel světů, 2006) obdržel cenu Lipského knižního veletrhu. V pondělí 26. 2. z něj bude číst v pražském Goethe-Institutu.

galerie

Petra Pětiletá (1978) studovala v letech 2000–2005 na Akademii výtvarných umění v Praze u Jiřího Davida a po jeho odchodu u Veroniky Bromové.

Podílela se na řadě výstav a projektů, mezi její nejznámější patří Miluj svůj život (2002), video Dialogue (2004) či performance s Janou Doubkovou Proud touhy (2003). Celou její tvorbou prostupuje sociální tematika, mezilidské vztahy a prostorové situace; kontrast životů a prostředí, zneklidňující „klid“, který na nás přenáší velmi nepříjemné pocity frustrace, trapnosti či uzavřenosti, leckdy až překračující hranice intimity.

Na fotografii Bez názvu se nachází anglická dělnice z balírný ovoce. Vystihuje naprosté zautomatizování člověka, jehož hodnoty jsou podrobeny hodnotě stroje. Autorka se snažila zachytit dělnici v momentě, kdy se s vypnutím stroje vypínají i její pohyby a na její tváři vidíme únavu, prázdnotu a odevzdanost bezvýchodnosti situace.

Kontrastem je fotografie Botky. Jejich lesk a exkluzivnost upoutají pozornost, avšak praktičnost či účelnost, dokonce i estetika ztrácí svůj význam. Jaký je smysl vyrábět bezúčelné a nepraktické věci, jež si nikdo nekoupí? Na povrch vystupuje prázdnota smyslu jejich existence.

Klára Libertová

Petra Pětiletá: Bez názvu, 2003 (z projektu Made in UK)

Gabriel García Márquez
Dobrodružství Miguela Littína v Chile
Přeložil Vladimír Medek
Odeon 2007, 136 s.

García Márquez, který v březnu oslaví osmdesátiny, začínal jako žurnalista a později napsal několik próz, které můžeme označit za reportážní či dokumentární; česky již vyšla Zpověď trosečníka. Právě vydaná próza z roku 1986 se čte jako napínavé dobrodružství, které ubíhá jako film. Miguel Littín je chilský režisér, který po vojenském puči v roce 1973 musel opustit vlast a ocitl se na seznamu pěti tisíc emigrantů, kteří se nesmějí vrátit. V roce 1985 se však do Chile vydal ilegálně se změněnou identitou i tváří, aby zde natočil dokument o skutečné podobě diktátorského režimu generála Pinocheta. Natočený materiál se podařilo propašovat do Španělska a Littín pak vytvořil čtyřhodinový televizní film a dvouhodinový pro kina. Za dramatických okolností, kdy byla jeho totožnost prozrazena, pak musel Chile opustit podobně jako v roce 1973. García Márquez vycítil za jeho příběhem právě ten „jiný“ film, vžil se do Littína a jeho slovy převyprávěl celý příběh. Ten se před čtenářem odvíjí v rychlých střizích a místy nostalgických, místy otřesných obrazech, v nichž se střídají vzpomínky na tehdejší puč a pozorování současné skutečnosti. Littín však nezastírá ani jisté klady režimu, které ho až překvapily, jako například rozkvět hlavního města, a upřímně přiznává stesk po vlasti nebo to, jak těžké je žít s cizí identitou a potlačit tu pravou.

Milan Valden

Šťastné a veselé
Listen 2006, 138 s.

Cynismus, prázdnota a sentimentalita – to jsou jistě polohy, jež lze očekávat v současných českých povídkách s vánoční tematikou. Autoři prezentovaní v recenzovaném souboru těmto očekáváním většinou dostáli. Zručně napsané nic Michala Viewegha (oceňme alespoň absenci obscénnosti, u tohoto autora tak vzácnou), obsahově i jazykově neuvěřitelně ubohý text Petra Šabacha, křečovitě drsnáctví Jaroslava Rudiše... Sentimentální povídky Martina Šmause a Ivy Pekárkové jsou v tomto úhoru osvěžením; na rozdíl od tří prvně jmenovaných nepostrádají určitou sdělnost (jakžtakž patrnou snad i v próze Ireny Obermannové) a velice dobře napsanou titulní povídku Pekárkové je možno považovat – spolu s Mléčnou dráhou Jana Balabána – za nej kvalitnější text v souboru. Balabánova povídka také snad jediná nepůsobí, jako by byla napsána à la (vánoční) these, ale jako výpověď o čemsi podstatném. Nutno však dodat, že text je součástí autorovy knihy Jsme tady a takto samostatně stojící poněkud ztrácí svou sílu. Dovedně vyprávěné a snad čtenářsky vděčné příběhy Evy Hauserové a Daniely Fischerové pak mají ráz víceméně anekdotický.

Blanka Kostřicová

Jan Hlaváč, Jitka Petrová
Krtčí výlety
Baobab 2006, 67 s.

„Když budu moc přemýšlet, zavaří se mi hlava,“ bojí se krtek Kulík, a tak si ani nedočte dopis od jednoho ze svých bratránků, Hloubala. V tomto dopise je pozván na oslavu narozenin, stejně jako další bratranci Nosomír, Blátoslav a Hlinek. Hloubalovi vnukne nápad na uspořádání narozeninové oslavy špaček, který se s příbuznými pravidelně schází na dozrálých třech nad Hloubalovou norou. Přestože se na oslavu nakonec z různých důvodů nedostaví žádný z bratránků, všechno dobře dopadne. Krtčí výlety jsou milé a zábavné čtení nejen pro malé děti, ale také pro jejich rodiče. Chytrý text Jana Hlaváče doplňují půvabné kresby Jitky Petrové, nutno zmínit i kvalitní plátěnou vazbu. Navíc je ke knize přiložena hra na CD, v níž krtčí bratranci musí najít různé části vzducholodi, se kterou se chtějí vydat na prázdniny. Hra je namluvena nejen v češtině, ale také ve francouzštině a angličtině a děti bude jistě bavit podobně jako knížka (i když některé úkoly jsou docela těžké). Na Krtčích výletech nakonec nejvíc zamrzí, že jsou tak krátké – možná tím ale osloví malé čtenáře, pro něž je delší text těžko stravitelný. Hodila by se také kapsička na přiložené CD, které takto může jednoduše vypadnout a ztratit se, což by byla škoda.

Jiří G. Růžička

Pietro Prini
Antonio Rosmini – od nepřijetí k uznání
Přeložil Josef Bradáč
Refugium Velehrad-Roma 2006, 248 s.

Monografie janovského historika je rehabilitací Antonia Rosminiho Serbatiho a poprvé u nás představuje jednu z nejvýraznějších postav liberálního katolicismu první poloviny 19. století. Prini zachycuje „italského Kanta“ (1797–1855) jako myslitele, jenž vtiskl národnímu obrození náboženskou, morální i občanskou ideu, po církví žádal zásadní reformy a přijetí federalistické koncepce sjednocení. Předmětem kritiky a odsouzení se stal nejen Rosminiho návrh Ústavy podle sociální spravedlnosti a kontroverzní spis O pěti ranách církve. Jeho dílo postihlo i nařčení z hereze ontologie a pantheismu v roce 1887, pranýřováno bylo čtyřicet tezí z jeho filosoficko-teologických spisů. Těmi Rosmini nesouhlasně reagoval na tehdejší sensualisty, materialisty a francouzské ideology a snažil se jejich empiricko-materialistická omezení překonat. V roce 1826 se seznámil s Kantovou Kritikou čistého rozumu, na jejímž základě přišel s teologickou kategorií čistého vědomí – věčného ideálního bytí umožňujícího poznání, stojícího v protikladu k reálnému, dočasnému a nedokonalé konajícímu bytí. Rosminiho teorie subjektivního vnímání a nazírání objektivního řádu předcházela některým fenomenologickým a psychologickým „objevům“ 20. století. Priniho kniha je výsledkem více než čtyřicetiletého studia Rosminiho myšlení, zejména však jeho neideologickou interpretací.

Klára Löwensteinová

Robert B. Oxnam
Roztříštěná mysl – můj život s mnohočetnou poruchou osobnosti
Přeložila Hana Loupová
Portál 2006, 221 s.

Český čtenář si asi vzpomene na Čapkův Obyčejný život, jehož hrdina vidí sám sebe jako zástup bytostí představujících různé, vzájemně neslučitelné, a proto jen zčásti realizované životní možnosti. Čapek v tom spatřuje obecnou lidskou situaci, jeho hrdina má však jediné vědomí, které váže jednotlivé lidské potence a udržuje tak jednotu osobnosti. Choroba, kterou na vlastním příkladu vylíčil americký vědec, spisovatel a manažer, by se patrně dala popsat jako ztráta ústřední kontroly – v jednom těle koexistují a střídavě si je uzurpují různé bytosti, o kterých „hlavní správce“ ani neví a je až dodatečně překvapen důsledky jejich činů. Vyhledá pomoc psychiatra a zjistí, že těchto bytostí (někdy i ženského pohlaví) je až jedenáct. Po výměně vedoucích se podaří některé sloučit a jiné vytlačit ze scény, takže redukovaný počet tří je už únosný a schopný rozumné komunikace. Nepochybně zajímavé téma, ale zpracování na mne působí spíše dojmem umělé, skoro pohádkové konstrukce než zachycení autentického lidského dramatu (porovnávám např. s texty Václava Ryčla). S nedůvěrou přijímám zejména odhalení původu duševní choroby v zneužívání v dětství – nemůže tu jít o artefakt psychiatrické léčby? Rád bych znal názor odborníka.

Jan Novotný

Pedro Calderón de la Barca
Vyrvalý princ
Přeložil Vladimír Mikeš
Artur 2006, 131 s.

Vyrvalý princ (1628) je v našem kontextu známý spíše jako titul legendárních inscenací polského režiséra Jerzyho Grotowského v Teatru laboratorium než jako text pro divadlo. Také proto, že staré přebásnění od Jaroslava Vrchlického dosloužilo a na nové – od našeho dvorního Calderónova překladatele Vladimíra Mikeše – jsme si museli počkat. Přitom má Vyrvalý princ silné dramaturgické kvality (nemluvě teď o básnických) – jako náboženská hra svého druhu je apoteózou křesťanství. Portugalský infant Fernando se ve Fezu dostává do zajetí, kde za něj maurský král požaduje město Ceutu. Mezitím umírá portugalský král a Fernandův bratr přiváží jeho závěť, v níž hodlá Fernanda vykoupit. Ten však odmítá křesťanské město obětovat jiné víře a raději vstupuje do vězení. Nepřistoupí ani na útěk, který mu nabízí maurský generál Muley. Princovu pevnost ve víře pak přijímá podpořit nový portugalský král Alfonzo, který se rozhodne osvobodit Fernanda bojem. Když nastraží past na vojáky krále Tarudanta, zjeví se mu Fernando, který již mučednický zemřel, aby zapálenou pochodní vyjádřil boží podporu této válce. Útok je vítězný a Alfonso, který zajal též královu sestru Fénix, žádá kromě vydání Fernandova těla i její sňatek s Muleym – jejich milostné toužení je druhou linií hry. Drama končí paralelou pohřebního a svatebního průvodu, symbolizující marnost života vezdejšího i oslavu království nebeského.

Lenka Jungmannová

Arthur C. Clarke, Stephen Baxter
Sluneční bouře
Přeložil Milan Lžička
Baronet 2006, 363 s.

Univerzalistický globalismus označuje jinými slovy termín zglajchšaltování, tj. odpor proti rozmanitosti, všechno vyrovnané do jedné řady, ve stejné velikosti a podobě. V utopickém románu Sluneční bouře se využitím technologií pohybuje hrstka lidí kosmem, jak libo, zatímco Zemí stíhají katastrofy jedna po druhé. Zneužívání technologie má podobný efekt jako vyvolání džina z lahve – když vyleze, už jej nelze nacpat zpátky. Pokrok je skočný, ale většina podstatných věcí lidského života zůstává stejná od nepaměti. Doktrína univerzalistické globalizace nabízí zjednodušení života všem a ve všech oblastech života – kdo se odmítne přizpůsobit, bude smeten anebo izolován od zbytku společnosti; až budou všechny problémy vyřešeny, bude už možné čekat na smrt. V kostce naznačený scénář se však stále nedaří realizovat – čím to asi je? Za prvé už to tady bylo mockrát, ale nikdy to nevyšlo; za druhé život si nedá diktovat. Slušně vyjádřeno, globalizace patří mezi další utopie, nesplnitelné recepty, které jsou už z podstaty nenaplnitelné. Jsou vylučovány jak nemajetné vrstvy lidstva Země, tak bytosti přírodního prostředí a příroda sama. Clarkův a Baxterův román je o útěku z reality a ze Země, katastroficky popisuje nezdařenou lidskou šanci; zároveň je závazným varováním před neřešením současného stavu věcí lidských.

Vít Kremlíčka

James Redfield, Michael Murphy,
Sylvia Timbersová
Bůh a vyvíjející se vesmír
Přeložil Josef Orel
Beta-Dobrovský 2006, 239 s.

Kniha je souborem pohledů na současný stav duchovního hledání; chce přispět k proměně člověka ve směru vyššího (duchovního) lidství. Hledá se lidské pravé já, které v rozpoznání svého vlastního poslání může teprve přispět k lepšímu chápání světa a člověka v něm. Syntetizují se zde v náznaku všechny spirituální tradice světa a hledá se jejich společný jmenovatel právě v nacházení sebe sama – a to v naladění na tajemství bytí. Opravdovost naší civilizace se vidí právě v spirituálním rozvoji člověka, kdy současný rostoucí zájem o duchovno se považuje za velký zlom v dějinách člověka; zvrát přirovnávaný k okamžiku, kdy jsme se jako lidé vzpřímili a vznikl homo sapiens. Svou snahou o vyrovnávání duchovních tradic Východu a Západu připomene kniha například snahu německého filosofa Maxe Schelera, který podobným způsobem načrtl již na počátku 20. století směřování člověka k duchovní jednotě a harmonii s přírodou a kosmem. Škoda jen, že jinak inspirativní kniha neprošla důslednější odbornou redakcí, kdy se kupříkladu v přeloženém textu píše brahma nesprávně s dlouhým á apod. Naopak je dobré, že v závěru uvedený přehled anglické literatury o transformaci je doplněn českými překlady. Kniha je tak dobrým úvodem pro ty, kteří stojí na počátku své snahy o duchovní sebezprobuzení.

Jiří Olšovský

Edmund Husserl
Ideje k čisté fenomenologii
a fenomenologické filosofii II
 Přeložili Erazim Kohák, Matěj Novák, Alena Rettová, Petr Urban a Hynek Janoušek
 Oikoymenth 2006, 380 s.

Posmrtně vydaný druhý díl Husserlových Idejí konstituoval základní přírodovědné a duchovědné pojmy, jak se o to pokoušel ze zcela jiných názorových pozic Wilhem Dilthey a mnozí další. Husserl se tak pokusil přiblížit k ideálu jedné univerzální a filosoficky založené vědy. Idea přírody vůbec a protiklad naturalistického a personalistického světa tu tvoří jeden ze základních motivů. Husserl přiznává v kapitole o konstituci duchovního světa velké zásluhy Wilhelma Diltheye, nicméně právě potřeba skutečně radikálního ustavení ideje přírody, těla, duše a já vedla Husserla k napsání druhé části Idejí. Jak připomíná v ediční poznámce jeden z překladatelů Erazim Kohák, stala se řada paragrafů významným inspiračním zdrojem celé plejády důležitých myšlenkových motivů, jako např. fenomenologie převzatého, cizího, která se později objevila v Heideggerově analýze man v Bytí a čase. Překladatelský tým si vytkl ústy svého koordinátora, „aby tu fenomenologie mluvila češtinou české filosofie, ne jen povrchně počestnými germanismy“. A je jen dobře, že se nakonec podvolili české překladatelské husserlovské tradici, když místo ustavování a úkonů se nakonec rozhodli pod plodným tlakem tohoto dědictví pro konstituci a akt. Tyto nikoli germanismy, nýbrž latinismy tlumočí lépe, oč v Husserlových pokusech o konstituování diltheyovské dichotomie přírodo- a duchovědy jde.

INZERCE

rukopis02

revue o psaní

review of writing practice

kdo vyučuje psaní

uhde

učitel tvůrčího psaní v rozpacích

petříček

borgesova ars poetica

wolfová

číst a psát

ajzenberg

autor

pavese

z deníků

eich

každá báseň je příliš dlouhá

syvian

orfeus

quinn

rýmy j. h. krchovského

hostovská

překládání s hiršalem

petr hruška

když píšu

kotyk

okna spisovatelů

Literární akademie

Soukromá vysoká škola

Josefa Škvoreckého

Na Pankráci 54, 140 00 Praha 4

www.lit-akad.cz

lit-akad@lit-akad.cz

borkovec@razdva.cz

Michal Janata
Petr Gallus, Petr Macek
Evangelická teologie pod drobnohledem
 Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK) 2006, 103 s.

Jaký je předmět a jaké metody vaší disciplíny? Jaké má pomocné vědy a co je jejím cílem? Co si má student odnést z fakulty? Jaké jsou její současné vůdčí směry a paradigmaty? Vlastní sebezařazení a sebecharakteristika? Na tyto otázky odpovědělo devět autorů působících na Evangelické teologické fakultě UK editorům sborníku Evangelická teologie pod drobnohledem (součástí knihy je také krátký text K. Bartha). Někteří úkol pojali jako strukturovaný (až dotazníkový) text, ve kterém jsou občas místo pojmenování paradigmat bohužel pouze vyjmenovány tituly knih, jiní napsali úvahu, která místo odpovědi spíše se zadanými otázkami polemizuje (což je legitimní a je to také forma odpovědi). Některé texty jsou psány se zaměřením na praxi (tu má třeba „praktická teologie“ přímo v názvu), další jsou abstraktní a univerzální; řeší otázky, které daleko přesahují rámec teologie: „jak tematizovat (kulturně a nábožensky) jiné,“ aniž bychom ho zároveň nutně převáděli na stejné“ (P. Hošek). Časté jsou v knize i odkazy na obory přednášené na jiných fakultách – především literární vědu (zkoumání čtenářské recepce). Evangelická teologie pod drobnohledem tedy skutečně obsahuje hutný a někdy snad až příliš stručný přehled evangelické teologie „v její vnitřní rozmanitosti i jednotě“, jak píší editoři.

Jan Lukavec

odjinud

Letošní lednové jubileum **Bedřicha Václavka** (1897–1943) připomněl v příloze Kam kulturního přehledu Kam v Brně... č. 2/2007 Ladislav Soldán.

Dobové kontexty *Sedmi listů Melinovi Josefa Šafaříka* jsou tématem studie Davida Drozda v časopisu Estetika č. 1–3/2006. (Od narození autora-filosofa uplynulo 11. 2. t. r. sto let.)

Na **Bohumila Hrabala**, ale také na **Vladimíra Holana**, který v Divokém víně v roce 1968 publikoval báseň *Nepřátelům*, na **Janu Černou**, autorku vzpomínek *Adresát Milena Jesenská*, na **Allena Ginsberga** a na **Karla Sýse** „tehdy a nyní“ vzpomínal v Salonu č. 504 (příloze Práva z 1. 2. 2007) tehdejší i nynější vydavatel *Divokého vína* Ludvík Hess.

Proces s členy ostravského Divadla Waterloo (**Ivan Binar**, **Josef Frajs**, **Petr Podhrázský** a další) z roku 1972 a perzekuci spisovatele **Jaromíra Šavrdy** (1933–1988) popsal Jiří Fiedor v studii *Bílé vrány v černém kraji*. *Charta a nezávislé iniciativy na Ostravsku* (Dějiny a současnost č. 2/2007).

S názory **Jana Švankmajera** na raný Semafor a své působení v něm (Velký rozhovor s Janem Švankmajerem ve vánoční příloze Divadelních novin č. 22/2006) polemizoval **Jiří Suchý** v Divadelních novinách č. 3/2007.

S **Ivou Hercíkovou** se v Reflexu č. 6/2007 rozloučil Petr Bílek.

Pod názvem Pokroče k větší přizpůsobivosti informoval Ondřej Horák v Lidových novinách 8. 2. 2007 ve svém Literárním diáři o eseji **Milana Kundery** *Die Weltliteratur* otištěné v deníku The New Yorker 8. 1. t. r.

S „vyslancem české kultury v Portugalsku“ **Františkem Listopadem** rozmlouval v Týdeníku Rozhlas č. 5/2007 René Kočík.

Rozhovor se **Zdeňkem Rotreklem** připravil pro „studentský list pro seniory“ Babylon č. 5 z 15. 1. 2007 Petr Placák.

Páté vydání *Magorových labutích písní* **Ivana M. Jirouse** (Torst 2006) recenzoval v Právu 9. 2. 2007 Radim Kopáč.

Za „jednu z nejlepších knih české poezie v době od listopadu osmdesát devět...“ označil Milan Exner v Tvaru č. 2/2007 pátou sbírku básní **Michala Jareše** *Kdo dnům rozumí* (Lubor Kasal 2006).

V časopisu libereckých knihovníků SvětLik (leden–únor 2007) zaujala recenzenta Jiřího Janáčka sbírka **Stanislava Kubína** *Oblouk návratu* (Ústí nad Orlicí, Oftis 2006).

Doslov k sbírce básní **Aloise Marhoula** *Kam jablko nepadá* (Arsci 2006) napsal Vladimír Krivánek.

František Knopp

Itálie

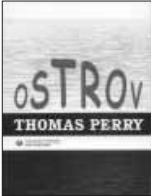
Minulý týden, poté, co během potyček s radikálními italskými fanoušky, tzv. ultras, zemřel v Catanii policista, se italská média zabývala především tématem bezpečnosti na fotbalových stadionech. Začala také rozsáhlá diskuse o problematice italského fanouškovství, do které se na stránkách deníku *Corriere della Sera* zapojili i dva italské spisovatelé. Deník v úterý 6. 2. přinesl rozhovor s Vincenzem Consolem a dopis od Claudia Magrise. Consolo, rozený Sicilan, na věc pohlíží z kulturně-literárního hlediska. V rozhovoru rozlišuje dvě tváře Sicílie: na jedné straně stojí kultura, civilizace, důstojnost, na druhé pak slepá a bezdůvodně násilí, jehož byla Itálie právě svědkem. V souvislosti s výtržnostmi upozorňuje na specifický rys samotné Catanie: podle něho blízkost sopky Etny probouzí v lidech určitou vitalitu, přetvářející se často ve fašismus a nekontrolovatelný vztek. Uvádí, že ne náhodou je to město pesimismu a osudovosti Giovanniho Vergy a impotence ústící v šílenství v díle Vitaliana Brancatiho. Upozorňuje hlavně na to, že v Catanii mají události odehrávající se i na jiných místech Itálie vždy tragičtější charakter. V rubrice věnované dopisům čtenářů se Claudio Mag-

ris zamýšlí nad kořeny tohoto druhu násilí více z hlediska státní politiky. Pranýřuje především nedůslednost italského státu v trestání přestupků fanoušků a zdůrazňuje, že k násilí dochází především proto, že je dovoleno, aby se tak dělo. Tvrdí, že stadion plní roli kostela ve středověku: je místem, kde se zločiny nemohou trestat. Domnívá se, že nemá smysl uzavírat stadiony pro veřejnost, ale že je třeba důsledně odhalovat jednotlivé zločince a tvrdě je potrestat. Jedině to může podle něho vést k vyřešení problému.

Věra Suková

soutěž

Ostrov

Za kterou knihu získal Thomas Perry Cenu E. A. Poea? Jeden ze čtenářů, kteří správně odpověděl, získá knihu Thomase Perryho *Ostrov* – sarkastický dobrodružný příběh o politických a finančních pletíchách. Uzávěrka soutěže je

28. 2. 2007. Pište na adresu redakce, nebo na e-mail soutez@tydenikA2.cz.

knihy v redakci

Alex Danchev: *Georges Braque – životopis* / BB art 2006, 378 s.
Jan Chlíbač: *Italské renesanční sochařství v českých státních a soukromých sbírkách* / Academia 2006, 405 s.
William Shakespeare: *Othello, benátský mouřenín* / Atlantis 2006, 407 s.
**Sborník Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka 2005–2006 / Akropolis 2006, 239 s.
Pavla Jungmannová: *Zvonařova pomsta* / Akropolis 2006, 250 s.
Lenka Procházková: *Růžová dáma* / Eroika 2006, 192 s.
Miloš Szabo: *Zpověď? Ne!...* / Aurora 2006, 111 s.
Řehoř z Toursu: *O boji králů a údělu spravedlivých* / Argo 2006, 516 s.
Sander L. Gilman, **Zhou Xun**: *Příběh kouře – člověk a kouření od úsvitu dějin po současnost* / Dybbuk 2006, 457 s.
Vladislav Reisinger: *Šedá korouhev* / Lubor Kasal 2006, 95 s.
Miroslav Komárek: *Příspěvky k české morfologii* / Periplus 2006, 263 s.
Bašó: *Úzká stezka do vnitrozemí* / DharmaGaia, Česko-japonská společnost 2006, 163 s.
František Benhart: *Zářivý den u řeky (geografie paměti)* / Větrné mlýny 2006, 302 s.
Čang Chen-šuej: *Šanghajský expres* / DharmaGaia 2006, 194 s.
Tonke Dragtová: *Planoucí lesy Venuše* / Triton 2006, 295 s.
František Gellner: *Bohém / Odeon* 2006, 122 s.
Martin Švanda: *Dívka s papírovým mečem* / MaPa 2006, 91 s.
Marianne Curleyová: *Strážci času – Vyvolení* / Jota 2006, 347 s.
**Písň země Nairi – lidové a trubadurské písně středověké Arménie / DharmaGaia 2006, 205 s.
Alexandra Berková: *Magorie* / Eroika 2006, 103 s.
Bohumír Petr: *Milostný příběh* / Akropolis 2006, 38 s.
Rana Dasgupta: *Linka Tokio* / BB art 2006, 348 s.
Lubomír Kubík: *Proč Gabčík nestřílel* / Prostor 2006, 268 s.
Vladimír Šindelář: *Syn pražského kata* / Regia 2006, 263 s.
Prokop Voskovec: *Hřbet knihy* / Pavel Mervart 2006, 92 s.
Galina Poppová: *Náruč chytá stíny* / Pavel Mervart 2006, 390 s.
John Sack: *Františkánské spiknutí* / Argo 2006, 428 s.
Robert Kačňák: *Bezvědomí* / Galén 2006, 237 s.
Edward W. L. Smith: *Tělo v psychoterapii* / Portál 2007, 205 s.
Vladimír Holan a jeho spolupracovníci: *Ústav pro českou literaturu AV ČR* 2006, 294 s.
Božena Němcová a její *Babička* / Ústav pro českou literaturu AV ČR 2006, 311 s.
Helena Treštková, **Michael Treštk**: *Manželské etudy* / Nakladatelství Lidové noviny 2006, 267 s.
Jiří Hanibal: *S pečeti viny* / Ikar 2006, 551 s.
Martin Matějů, **Martin Štoll**: *Praha dokumentární* / Malá Skála 2006, 160 s.
František Niedl: *Čtvrtý králův pes – historický román z doby Václava IV.* / Moba 2006, 287 s.
Jiří Wolker: *Dnešek je nesmírný zázrak* / Protis 2006, 134 s.
A. E. van Vogt: *Isherské obchody se zbraněmi* / EPOCH 2006, 222 s.
Maggie Hydeová, **Michael Mc Guinness**: *Jung* / Portál 2007, 179 s.
Jiří Kamen: *Malá země s velkými příběhy – Literární průvodce po krajích helvetského kříže* / Kant 2007, 480 s.
Miloslav Michael Fiala: *Myšlenky pro čas i nečas* / Trinitas 2006, 220 s.
Adolf Branald, **Daniel Rexa**, **Dagmar Vrkljan-Kubaštová**: *Utajený kouzelník Vojtěch Kubašta (1914–1992)* / Gallery 2006, 88 s.
Přemysl Houzvička: *Od Kolára k Faucharovi – bibliografie české science fiction a fantastní literatury z let 1853–1949* / Přemysl Houzvička 2006, 83 s.
Hermína Franková: *Dívka na koštěti* / Albatros 2006, 152 s.
Otto M. Urban, **Václav Merhaut**, **Daniel Vojtěch**: *Dekadence – V barvách chorobných, idea dekadence a umění v českých zemích 1880–1914* / Arbor vitae, Obecní dům, Moravská galerie 2006, 416 s.
Eva Petrová, **Dominik Sokol**: *Bílá ryba... aneb povídaní o španělském jídle a víně* / Geronimo Collection 2006, 194 s.
**Židovská ročenka 5767 (2006–2007) / Federace židovských obcí 2006, 262 s.
Pavel Sýkora, **Vladimír Jiránek**, **Lubomír Beneš**: *Pat a Mat dokážou všechno* / Albatros 2006, 56 s.
Doreen Virtue: *Andělé a svatí* / Synergie 2006, 120 s. + 44 karet
Vladimír Smékal: *Viš, jak žít?* / Cesta 2006, 60 s.
Lucie Hrochová: *Mandaly lásky – relaxace s pastelkami* / Bhakti 2006, 48 s.
Pavel Jiras: *Barrandov III – oáza uprostřed běsů* / Beta-Dobrovský 2006, 480 s.
Jean Giono: *Muž, který sázal stromy* / Literární čajovna Suzanne Renaud 2006, 90 s.
**Zmizelé Sudety – Das Verschwundene Sudetenland / Antikomplex 2006, 658 s.
Renata Pourová: *Hrady, zámky a tvrze, které přežily rok 2000 – Jihočeský kraj* / Herbia 2006, 472 s.
Ludmila Vachtová: *Ted’ – práce Evy Kmentové* / Arbor vitae 2006, 304 s.
Fred Gratzon: *Lenost k úspěchu – jak nic nedělat a přitom vše uskutečnit* / Mamadam 2006, 224 s.
Graziella Leyla Ciagá: *Katedrály* / Slovart 2006, 216 s.
Chris Hunt: *Světová encyklopedie fotbalu* / Olympia 2006, 384 s.
Ifet Hodžič: *Duchovní život v praxi* / Hodžič Ifet 2006, 271 s.
Petr Schink: *JFK 8 – Kalibr .45* / Triton 2006, 151 s.
Slovník českých a slovenských výtvarných umělců, 17. díl – 1950–2006 (Šte -Tich) / Výtvarné centrum Chagall 2006, 338 s.
Miles Hewstone, **Wolfgang Stroebe**: *Sociální psychologie* / Portál 2006, 776 s.
Austin Harrington: *Moderní sociální teorie* / Portál 2006, 496 s.
Anne Bacus: *Dítě pláče, co dělat – jak zjistit, proč dítě pláče, a jak ho uklidnit* / Portál 2006, 144 s.********

Snídaně na Plutu
Breakfast on Pluto
Režie Neil Jordan, 2005, 135 min.

Snímek Snídaně na Plutu navázal režisér Neil Jordan na úspěšnou spolupráci se spisovatelem Patrickem McCabem (Malý řezník). I tentokrát je děj zasazen do Irska, rodiště obou umělců, odehrává se však v 60. a 70. letech a reflektuje také znovuoobnovení Irské republikánské armády. Politická situace je však jen na pozadí děje, který se zaměřuje na odhalování transsexuality u mladíka, který si říká Koťátko (Cilian Murphy). Jeho matka ho po narození zanechala u dveří fary, a on se ji po letech pokouší najít v obrovském Londýně. Výstřední chování mu pak přináší mnoho problémů – když studuje na církevní škole, napíše například slohovou práci o knězi, jehož svede jeho služebná, po bombovém útoku na jeden z londýnských klubů je zase, protože je Ir, obviněn z terorismu, a namísto aby obvinění důvěryhodně popřel, vymýšlí si historky, v nichž vystupuje jako irský James Bond. Snímek je románově rozdělen do kapitol, přičemž jednotlivé části jsou víceméně uzavřenými, chronologicky uspořádanými epizodami. I přes stopáž lehce překračující 2 hodiny se divák díky dynamičnosti děje a strhujícímu hereckému výkonu Ciliana Murphyho, který patří k tomu nejlepšímu, co nám kinematografie v poslední době nabídla, nenudí. V tragikomickém snímku se o zábavu navíc starají nejen lidské postavy, ale i drbající jiříčky, které občas komentují dění na obrazovce. Mezi bonusy najdeme na DVD rozhovory s tvůrci.

Jiří G. Růžicka

Vojna a mir I–IV
Vojna i mir I–IV
Režie Sergej Bondarčuk, 1965–1967, 431 min.

Na čtyřech DVD vyšla velkolepá sedmihodinová filmová epopej, adaptace románu Lva Nikolajeviče Tolstého. Sergej Bondarčuk se ujal režie, byl spoluautorem scénáře a ještě vytvořil jednu ze tří hlavních rolí – Pierra Bezuchova. Megalomanský, nákladný projekt, jehož realizace trvala pět let a jenž se může dodnes chlubit např. rekordním počtem statistik (120 000) v bitevních scénách, který vzhledem k dnešním počítačovým vymoženostem nebude zřejmě již překonán, naštěstí nedopadl vůbec špatně a i po čtyřiceti letech vzbuzuje úctu a obdiv. Pravda, některé pasáže jsou rozvleklé, jinde je zase jistá poetičnost či „ilustrace“ prózy na plátně až naivní, přesto film vyniká vizuální krásou, a zdaleka nejen ve velkolepě pojatých davových scénách, jako je bitva u Borodina nebo požár Moskvy. Můžeme jen litovat, že malá televizní obrazovka ochudí zážitek, jakým musel být tento film v kinech. DVD přináší originální ruské znění s českými titulky a zvukově nepřilíš vydařený český dabing. Bonusy jsou spíše symbolické (filmografie tvůrců či výtvarné návrhy), uživatelský komfort kazí také to, že zvuk či titulky se nedají změnit během sledování filmu, ale vždy jen v úvodním menu. Ačkoliv srovnávat literární dílo s filmem je takřka nemožné, dá se říct, že tak jako Tolstého román patří mezi literární skvosty, tak patří Bondarčukův film mezi skvosty kinematografické.

Milan Valden

Fennesz
Endless Summer
Editions Mego 2006

Po pěti letech vychází rozšířená reedice hudby, která získala status přelomového kroku a zmizela z oběhu. Rakušan Christian Fennesz propojil svou elektrickou kytaru s laptopem. V digitálním prostředí pak přemixoval možnosti „bigbítového“ nástroje: jako by gesto hrábnutí do strun někdo rozstříhal na filmová okénka a náhodně je slepil za sebe. Je to koupel pro vzpomínky, atak zlomkovitých asociací: kde už jsme ty zvuky zaslechli a jak nám při tom bylo? Laptop umí destilovat netušené barvy, filtrovat z akordů proudy čistých tónů i mračna čistého šumu, posilovat rezonanci až k sebezhroucení zvuku. Fennesz si hrává i s parazitním zvukovým smetím, lupanci a statickým šumem: odmítá zamlčet vedlejší příznaky kytarového zvuku. Ale Endless Summer je jeho nejlaskavější tvář: nazval ji podle alba Beach Boys ze šedesátých let a vztah k sytě barevné, v zárodku choré fantazii Briana Wilsona tu opravdu slyšíme. Nekonečné léto je zároveň příběh dobře zajištěných mladíků, kteří cestují po planetě, aby věčně unikali konci léta. Výsledek? Totální makropulosovská únava těla i duše. Po pěti letech od vzniku jsme o kolo dál. Na nesnesitelné lehkosti laptopů si vylámala zuby generace, jež skončila vesměs s podobným zvukem, zůstalo pár vyvolených. Původní vydavatel zainvestoval do závodních aut a zkrachoval. Když se teď zase staví na nohy, logicky láká na své nejuspěšnější, zřetelně nadčasové album.

Pavel Klusák

Andrea Belfi
Between Neck & Stomach
Häpna 2006

Italský hudebník Andrea Belfi začal s hraním na bicí nástroje v punkových a hardcorových kapelách. Od roku 2000 působí v postrockové skupině Rosolina Mar, pro niž jsou příznačné dlouhé improvizované plochy využívající elektroniku. Belfi však v minulém roce svou domovskou kapelu přerostl vydáním sólového alba Between Neck & Stomach. Tato pozoruhodná nahrávka zachycuje výsledky jeho čtyřletého experimentu s celkovým „rozeznáním“ domu, v němž bylo album pořizováno. To podle Belfiho spočívá v přeměně domu do podoby „živého tvora s vlastním hlasem“, tedy ve využití všech charakteristických nebo i jen latentních zvuků, které budova nabízí. Podobnou tvůrčí metodu si minulý rok vybrali Stephan Mathieu a Janek Schaefer na albu Hidden Name, ovšem výsledek jejich zacházení s prostorem je podstatně ambientnější. Belfi totiž nezapře svou původní roli bubeníka – zvuky bicích, pánví a kuchyňských plechů se splétají s rytmizovanými nahrávkami každodenních předmětů, zasněná postrocková kytara se mísí s melancholickými folkovými ozvuky vytvářenými primitivní hrou na akordeon. Ačkoliv hudba často evokuje elektroniku, jedná se ve většině případů jen o nahrávky konkrétních zvuků, které jsou citlivě sjednoceny a střídmě navrstveny přes sebe. Výsledný pocit z alba evokuje dětské výlety na zaprášenou půdu plnou tajemných předmětů, jejichž účel nám může rozšiřovat jen vlastní fantazie.

Karel Kouba

INZERCE

Filharmonie Brno

1. a 2. 3. Besední dům, 19.30 hodin
4. ab. koncert Netradičního cyklu **Trio PACORA**
Hudba spojující slovenský a moldavský folklor s jazzem
TRIO PACORA, FILHARMONIE BRNO,
dirigent Aleš Podařil

8. a 9. 3. Janáčkovo divadlo, 19.30 hodin
3. ab. koncert Malého symfonického cyklu – na přání
DVOŘÁK Koncert a moll pro housle a orchestr op. 53
nebo BRAHMS Koncert D dur pro housle a orchestr
op. 77, ČAJKOVSKIJ Symfonie č. 5 e moll op. 64
Pavel Šporcl – housle, **FILHARMONIE BRNO,**
dirigent Leoš Svárovský

13. 3. Besední dům, 19.30 hodin
4. ab. koncert Komorního cyklu
Tři skladatelská výročí
ŠOSTAKOVIČ Sonáta pro violu a klavír op. 147,
MATYS Smyčcový kvartet č. 3, MOZART Kvintet pro
lesní roh a smyčce KV 407
Jan Rezníček – viola, **Karel Hofmann** – lesní roh
Jiřina Kolmanová – klavír, **MATYSOVO KVARTETO**

17. 3. Besední dům, 10.30 hodin
4. ab. Koncert pro rodiče s dětmi
Dětské sbory z oper
DVOŘÁK, BIZET, PUCCINI, SMETANA, HONEGGER,
ČAJKOVSKIJ
moderátor **Arnošt Goldflam**, **KANTILÉNA,**
FILHARMONIE BRNO, dirigent **Jakub Klecker**

20. 3. Besední dům, 19.30 hodin
5. ab. koncert Spolku přátel hudby
Písnový večer
DVOŘÁK Biblické písně, písnový cyklus op. 99
SCHUBERT Labutí zpěv, písnový cyklus D 957
Richard Novák – bas, **Alexandr Starý** – klavír

22. a 23. 3. Janáčkovo divadlo, 19.30 hodin
4. ab. koncert Velkého symfonického cyklu
FALTUS Harmonie mundi – res humana (4. symfonie)
BEETHOVEN Koncert č. 4 G dur pro klavír a orchestr
op. 58
BARTÓK Koncert pro orchestr, **Peter Rösel** – klavír,
FILHARMONIE BRNO, dirigent **Stanislav Vavřínek**

25. 3. Besední dům, 18.00 hodin
Jarní koncert Kantilény
TUČAPSKÝ Písníčky pro děti (výběr)
REZNÍČEK Písníčky školky kapelky, Tato teta
EBEN O vlašťovkách a dívkách (výběr)
POULENC Litanie
EMMERT Magnificat
Eva Podařilová – klavír, **Jakub Janšta** – varhany
Hana Škarková – soprán, **Jana Štefáčková** – alt
přípravná odd. **SLUNÍČKA a KANTILÉNA**
KANTILÉNA, řídí **Zuzana Pirnerová a Jakub Klecker**

PRODEJ VSTUPENEK
pokladna Filharmonie Brno, Besední ulice,
602 00 Brno (tel. +420 542 211 463) v pracovní dny 13.00–18.00.
Rezervace vstupenek na www.filharmonie-brno.cz – prodej on-line.
Turistické a informační centrum města Brna, Radnická 8,
602 00 Brno (tel. +420 542 211 090, +420 542 211 089)
říjen až březen v po-pá 9.00–18.00, so 9.00–17.30 a ne 9.00–15.00,
duben až září v po-pá 8.30–18.00, so, ne 9.00–17.30 hodin
www.ticbrno.cz a u večerní pokladny.
Filharmonie Brno, příspěvková organizace Komenského nám. 534/8,
602 00 Brno tel. +420 542 214 255 info@sfb.cz
www.filharmonie-brno.cz

International Centre
for Art and New
Technologies

DRAWN

INTERAKTIVNÍ PERFORMANCE
PRO RUCE A INKoust

**21. 2. | 19.00 | EXPERIMENTÁLNÍ
PROSTOR ROXY/NOD**

DRAWN je interaktivní koncert-perfor-
mance pro ruce a inkoust. Je to neuvě-
řitelně hravá záležitost. Každá kaňka
inkoustu na papíře ožívá díky chytrému
softwaru a už vyskakuje ze stránky, aby
komunikovala s okolím. Performance
zkoumá muzikálnost a bezprostřednost
kreslení tím, že jednoduché tahy štětcem
transformuje do komplexních a energic-
kých forem života. Hned po skončení
koncertu si diváci mohou sami vyzkoušet,
jaké to je, když jejich kresby ožijí a stanou
se netradičním hudebním nástrojem.

www.ciant.cz

PRAHA
PRAHA
PRAHA
PRAHA

SPERM festival
19.–24.02.2007

N
ROXY
D

SDRUŽENÍ LINKA BEZPEČÍ

se sídlem v Praze 8
hledá nové kolegy/ně na místa

EXTERNÍCH TELEFONICKÝCH KONZULTANTŮ LINKY VZKAZ DOMŮ

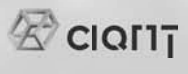
• **Nabízíme:**
smysluplnou práci (na dohodu o prac. činnosti);
osobní a profesní rozvoj, praxi a další vzdělání.

• **Podmínky přijetí:**
úspěšné absolvování výběrového řízení
a poté výcviku v telefonické krizové intervenci,
který pořádá SLB.

• **Požadujeme:**
věk min. 20 let; maturita; trestní bezúhonnost;
zájemce se alespoň 50% roku zdržuje v hl. m.
Praze nebo vykonává práci na území hl. m. Prahy.

Příhlášky (vč. životopisu a dotazníku)
zasílejte do 22. 2. 2007 na adresu
Sdružení Linka bezpečí,
Ústavní 91/95, 181 21 Praha 8
nebo emailem na
l.kamenickova@linkabezpeci.cz

Veškeré informace o výcviku (obsah,
harmonogram, formuláře) získáte na
vzdelavacistredisko.linkabezpeci.cz.
Na tel. **283 850 242** si lze domluvit termín
výběrového řízení.

International Centre
for Art and New
Technologies

PODVOD NEBO CHYBA

PROJEKCE MACHINIMA FILMŮ

**22. 2. | 20.30 | SVĚTOZOR
AUDIOVISUAL**

Machinima jsou krátké filmy vyrobené
podobně jako počítačové hry, za pomoci
tzv. herních enginů. Samo slovo vzniklo
spojením slov „machine – stroj“, „cinema
– kino“ a „animation – animace“. V tomto
programu, jehož kurátorkou je Isabelle
Arvers (Fr) objevíte, jak videohry ovlivňují
filmovou tvorbu a jaký mají podíl na opě-
tovném návratu krátkých animovaných
filmů s politickými, uměleckými nebo
hudebními tématy.

www.ciant.cz

PRAHA
PRAHA
PRAHA
PRAHA

SPERM festival
19.–24.02.2007

N
ROXY
D

Okázalý filmový Babylon

Zmatení jako nezáměrná hodnota

Přiznejme si: letos přichází zatím pro filmového fanouška jedno zklamání za druhým. Nejprve Menzelovo převyprávění Hrabala, potom Formanovy fresky. A nyní do třetice – nadějný tvůrce tak výrazných filmů, jako Amores perros či 21 gramů, Alejandro González Iñárritu a jeho nový snímek, mnoha cenami ověřený Babel.

KAMILA BOHÁČKOVÁ

„I rozehnal je Hospodin jako národy různých jazyků po celé zemi, takže upustili od budování města. A nazváno jest to místo Babel, což znamená zmatení...“

Zatímco Menzelův předrevoluční poetický rukopis bychom v jeho zatím posledním díle bohužel téměř nepoznali a u Formanova filmu váháme, proč akcentoval to, co se z jeho talentu nejvíce blíží povrchu, pak u Iñárritua jsme přesně v duchu názvu jeho posledního snímku zmatení. Právě ty pasáže, v nichž zaznívají opravdu intenzivní chvíle, jsou zároveň těmi, které nás ve výsledku nejvíce rozladí. Síla tohoto režiséra spočívá v jisté osudovosti, s níž svádí několik příběhů dohromady, často tak bolestně proti očekávání postav i diváků. Proti logice světa, proti spravedlnosti. Jeho příběhy jsou znamením toho, jak je člověk bezmocný vůči osudu či náhodě.

Domino efekt

Mexičan Iñárritu je mistrem nečekaných zvratů a důmyslného prokombinování příběhů, které spolu nečekaně souvisejí. Mnohem podstatnější však je, že bývá schopen dovádět tyto situace až do extrému, do vypjatosti, která vyvolává silné emoce. Jeho postavy prožívají shodou okolností situace až existenciální, kunderovsky kruté žertovné. Nelze zapomenout na jeden z příběhů jeho celovečerního debutu Amores perros, v němž krásná dlouhonohá modelka při autonehodě přijde o dolní končetiny a z okna svého luxusního bytu pomalu sleduje, jak odstraňují billboard s její reklamou. Tuto náhodu, napovídající, že člověk nejvíce schází s tím, s čím sám zachází, však graduje další ironie osudu – milenec, který kvůli její kráse před nedávnem odešel od rodiny. Žena, jež ztratila svou nejsilnější zbraň, je stále posedlejší paranoidní představou, že pod novou podlahou bytu běhá jejich ztracený pejsek... To, kvůli čemu postavy Iñárrituových příběhů žily svůj život, se bortí ve zlomku vteřiny. Mozaika jeho příběhů připomíná domino – jakmile se naruší jedna část, spustí se řetězec nešťastných souvislostí, který naznačuje nejasnou spojitost všech věcí.

Přesně to platí i o jeho nejnovějším snímku Babel, který už svým názvem evokuje zmatení jazyků, kultur i příběhů. Babel pro Iñárritua představuje symbol současnosti, v níž jsou kultury sice globálně stále více propojené, ale zároveň principiálně natolik odlišné, že

každá hovoří jiným jazykem: nutně dochází k nedorozumění a odcizení. Máme zde čtyři různé kultury se stejným počtem příběhů, které se na chvíli zapletou dohromady. Americká dvojice (Susan a Richard) se snaží své obapolné osamění prolomit na dovolené v Maroku, kde je však Susan tragicky postřelena. Tragicky a omylem, protože dva maroťtí kluci si právě v poušti zkoušejí novou otcovu pušku. Tu pušku, kterou prodal jejich otci japonský cestovatel z Tokia, jenž má problémy se svou hluchoněmou dcerou. Posledním vrcholem propleteného čtyřúhelníku je Mexičanka, která hlídá Richardovi a Susan v Americe děti, a protože se chce podívat na svatbu svého syna, převezve je na jeden večer ilegálně do Mexika. Cesta se však promění v noční můru...

To, co nás rozděluje...

V každém z příběhů na sebe narážejí vždy dva jazyky, a tudíž dvojí nedorozumění. Mexičanka bojuje s americkými úřady, Američané se snaží dovolat pomoci v Maroku, zatímco v asijské metropoli se sráží japonština se znakovým jazykem. Na těchto příbězích je podstatné také to, jak se v nich střetává jedinec s dominantním systémem kultury (v případě marockých pastevců), byrokracie (Mexičanka na hranicích se Spojenými státy, Američané v Maroku) či jazyka (normální versus znaková řeč).

Právě díky vyhraněnosti některých situací se ve svých nelepších pasážích Iñárritu dostává svým figurám na dřeň. Vynikající je například bezmocná opuštěnost mexické chůvy uprostřed pouště na hranicích USA a Mexika, kdy zoufale hledá pomoc pro děti a roztrhaná a špinavá ji „nachází“ v rukou americké policie. Nebo scéna z marocké pouště, v níž jen z pohledů očí a gest vytušíme, že mezi Susan a Richardem vládne osamělost a nedostupnost, podobná jejich zeměpisné izolaci. Ve skutečnosti se totiž nejedná o konfrontaci kultur, jak by se mohlo zdát, ale o nedorozumění a nejistotu mezi vlastními, nejbližšími lidmi. Není překvapivé, když se Američan nedomluví v Maroku; mnohem horší je, že mu nepomohou jeho američtí spolucestující ani americké velvyslanectví, které se bojí, že postřelení Susan je dalším projevem terorismu. Pro otce marockých chlapců je větším neštěstím, že hoši sledovali svou nahou sestru, než že omylem postřelili americkou turistku. Stejně tak hlavní zradou pro mexickou chůvu

není to, že ji americké úřady neprávem obviňují z krádeže dětí a ohrožení jejich zdraví, ale to, že jí nevěří děti, o něž se léta starala. Příznačná je pak i japonská epizoda, v níž se hluchoněmá dívka snaží o vyhraněný fyzický kontakt s muži, protože jí chybí komunikace pomocí slov i hlubší vztah s otcem, který je pravou příčinou jejích traumat. Lidé si už navykli žít jenom ve vlastních světech, zajímat se pouze o sebe. Tím, co naše příběhy spojuje, zůstává vědomí nejasných souvislostí, které se projevují v těch nejnepravděpodobnějších příbězích. Naznačují univerzálnost světa, v němž se nic neděje úplně náhodou, vše má svůj smysl a vše je něčím vyváжено. Selže-li jedna věc, projeví se to na druhé a třetí.

...jen láska nespojí

Kritiky zmiňovaná „globalita“ tohoto filmového „poselství“ je u Iñárritua zcela apolitická, zaměřená pouze obecně, podobně jako předešlé dva režisérovy filmy. To však zůstává také jedním z hlavních úskalí tohoto snímku. Jakmile se totiž příběh dotkne militantních pokusů Maročanů na Američanech, které si světová velmoc vykládá celkem logicky, ale bohužel dost hystericky jako pokus o teroristický útok, dostává se příběh nechtěně do politických konotací, které nejsou zcela korektní jakýmkoliv směrem. Iñárrituova narativní smyčka se jeví jako zbabělost a únik či dokonce bezradnost. Dalším a pro mě ještě větším rozčarováním byla jistá očekávatelnost toho, jak se věci zauzlí, a co hůř, jak dopadnou. Vypjatost a emocionální extrémy, které u předešlých dvou filmů tohoto tvůrce byly předností, zde hraničí s citovou manipulací. V některých očekávatelných happy endech jednotlivých příběhů už se vytrácí věrohodnost a zbývá jen melodramatičnost, ústící v kýč.

Výsledkem Iñárrituovy práce je tedy dokonce opravdu zmatení, čímž paradoxně autor dostal názvu svého filmu. Zmatení z filmu, v němž režisér ve svém rozmáchlém a místy působivém gestu mnoho věcí nedořekl nebo zkreslil až k nepochopení. Divák tak ve výsledku pocítí zklamání nad prací dříve velkého tvůrce, a to letos již potřetí.

Autorka je filmová kritička.

Babel. USA 2007, 142 minut.

Režie Alejandro González Iñárritu, scénář Guillermo Arriaga, kamera Rodrigo Prieto. Hrají Brad Pitt, Cate Blanchettová, Gael García Bernal ad.

INZERCE

DIVADLO NA Ábradl	březen
1. a 30. / POD MODRÝM NEBEM / režie M. Dočekal 2., 12. a 14. / PERFECT DAYS / režie A. Nellis 4. / PÍSKOVIŠTĚ / režie J. Pokorný / premiéra / EK 5. a 13. / TROILUS A KRESIDA / režie J. Pokorný 7., 17. a 22. / ŘEDITELÉ / režie M. Záchenská 8. a 19. / PÍSKOVIŠTĚ / režie J. Pokorný / EK 9. a 10. / ZÁZRAK V ČERNÉM DOMĚ / 1. a 2. premiéra 11. a 24. / O žlutém kopci / host / premiéra 15. / GAZDINA ROBA / režie J. Pokorný 16. / ZÁZRAK V ČERNÉM DOMĚ / režie J. Nvota 19. / PUSH UP 1-3 / režie J. Pokorný 20. / PAN KOLPERT / režie J. Pokorný 21. a 28. / PLATONOV JE DAREBÁK! / režie J. Pokorný 23. / PLES JEVIŠTNÍ TECHNIKY 25. / Vymítač / Příšerné děti / 20.00 / 8@8 / divadlo Letí / EK / 20.00 27. / STRÝČEK VÁŇA / režie P. Lébl 31. / PLES JEVIŠTNÍ TECHNIKY	
vstupenky • telefonicky 222 868 868 od 14.00 do 20.00 e-mailem marketing@nazabradli.cz • on-line www.nazabradli.cz Začátky představení v 19.00, není-li uvedeno jinak.	

objednávka předplatného **A2** kulturní týdeník

předplatné	noviny do schránky	noviny v elektronické podobě a přístup do archivu	čtvrtletní 13 čísel	půlroční 26 čísel	roční 52 čísel
☐ TIŠTĚNÉ	X		280 Kč	520 Kč	988 Kč
☐ ELEKTRONICKÉ		X	195 Kč	364 Kč	650 Kč
☐ STUDENTSKÉ	X	X	221 Kč	429 Kč	832 Kč
☐ KOMPLET	X	X	312 Kč	611 Kč	1196 Kč
☐ SPONZORSKÉ PŘEDPLATNÉ (roční) ☐ SPONZOR STŘÍBRNÝ 2 600 Kč / ☐ SPONZOR ZLATÝ 5 200 Kč / ☐ SPONZOR PLATINOVÝ 10 400 Kč					

Fakturační adresa

Titul..... Jméno..... Příjmení..... Organizace.....
 Ulice..... PSČ..... Město.....
 Telefon..... e-mail.....

Adresa pro zasílání (pokud se liší od fakturační, např. adresa obdarovaného)

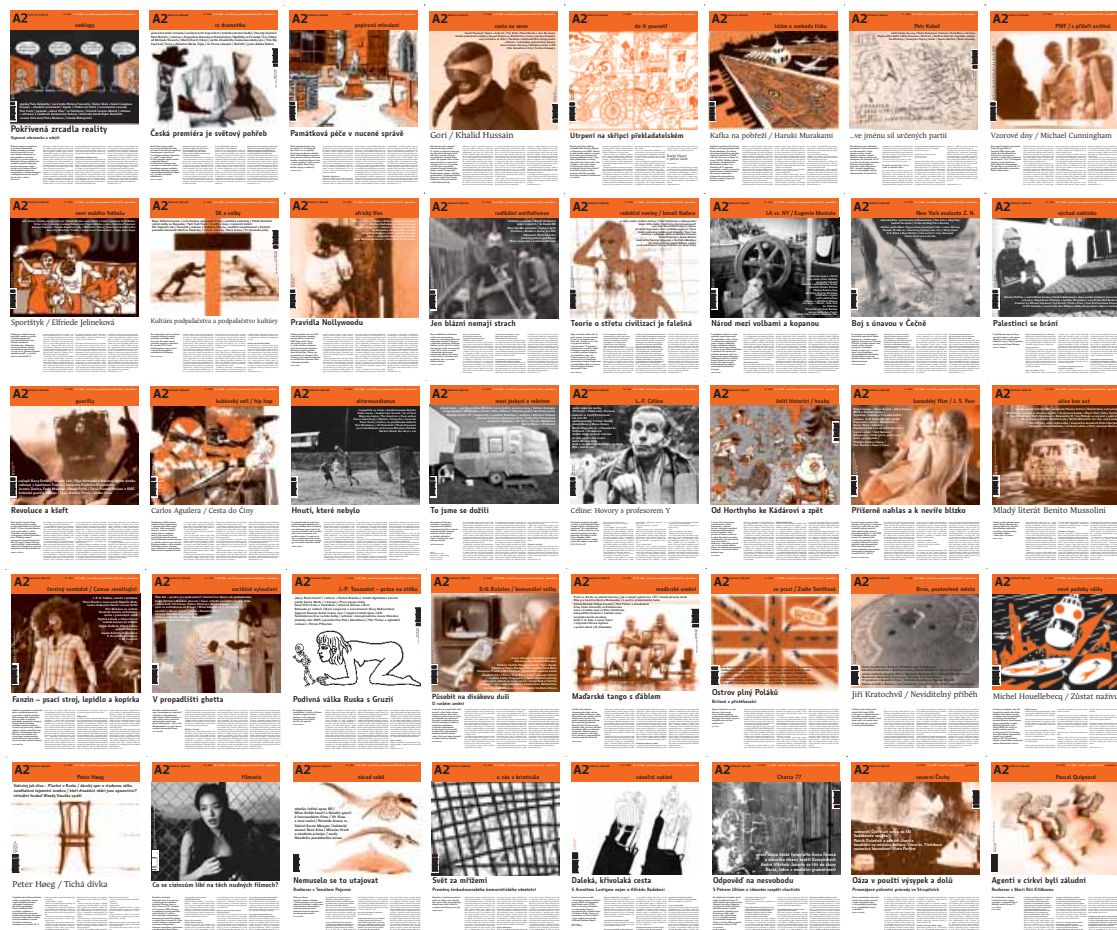
Titul..... Jméno..... Příjmení..... Organizace.....
 Ulice..... PSČ..... Město.....
 Telefon..... e-mail.....

Platbu provedu

- ☐ Složenkou A (na základě údajů ze složenky, kterou od nás obdržíte, lze platit převodem)
☐ Fakturou uveďte prosím IČ..... DIČ.....
☐ prostřednictvím SIPO, uveďte prosím spojovací číslo.....

Pro uplatnění studentské slevy prosím zašlete potvrzení o studiu (fax nebo e-mail v jpg)

Objednávky přijímá jménem vydavatele firma SEND Předplatné, P. O. Box 141, 140 21 Praha 4
 tel. 225 985 225, fax 225 341 425, SMS 605 202 115, e-mail send@send.cz, www.send.cz

prezidentská A2nketa

literatura / hudba / společnost / film / politika / divadlo
 výtvarné umění / recenze / rozhovory / esej / nové knihy
 cd a dvd / komentáře / beletrie zkratka / kulturní
 tipy / glosy / reportáž / par avion / komiks / galerie

ovšem

Krasová oblast na italsko-slovensko-chorvatském pomezí se dostala do vysoké politiky. Propasti, kam na sklonku druhé světové války naházeli Titovi partyzáni kolaboranty s fašistickým režimem (a samozřejmě nejen je), se z iniciativy terstských politiků pravicové Alleanza nazionale dostaly do centra historické paměti italského severovýchodu už před dvěma lety. Desátý únor byl v Itálii v roce 2005 vyhlášen dnem vzpomínky na masakry. Při letošním dni vzpomínky vystoupil prezident italské republiky Giorgio Napolitano a po projevu, v němž hovořil o „barbarství století“ a „slovanské krvelačnosti“, posmrtně vyznamenal posledního italského náčelníka (fašistické) policie města Zadaru. Události se v Itálii věnoval pouze regionální pravicový tisk a nebyť chorvatské reakce, Napolitanův projev by měl obdobnou marginální důležitost jako proslov k etiopským vysloužilcům nebo černohorským rojalistům. Prezident Chorvatské republiky Stipe Mesić však vydal v reakci na projev ostré komuniké, v němž protestoval proti obsahu i tónu svého italského protějšku, proti „otevřenému rasismu“, „historickému revizionismu“ a „politickému revanšismu“. Mesićova tvrdá pozice pak možná souvisí s nově formu-

lovaným chorvatským sebevědomím vůči Itálii a Evropské unii obecně. Pobřeží Jadranu má v chorvatském povědomí roli trumfu ve hře. Bez ohledu na to, zda Chorvatsko vydá kontroverzní „hrdiny vlastenecké války“ k soudu do Haagu, evropští turisté sem totiž peníze v létě jistě opět přivezou.

Felix Xaver

Krátce poté, co se brněnské zastupitelstvo pokusilo převést vilu Tugendhat na potomky jejích stavitelů, učinili dědicové krok, jenž jejich morální nárok na vrácení vily v očích mnoha lidí zásadně poškodil. Z kompozice „uměleckého díla“ vyňali Torzo krácející ženy Wilhelma Lehmbrucka a vyslali je na cestu do londýnské aukční síně Sotheby's. Ministerstvo kultury soše neudělilo památkovou ochranu, ačkoliv je o to žádal brněnský památkový ústav. Moravská galerie dílo proto vydala k vývozu bez předkupního práva – a v dražbě pak neuspěla, neboť cena sochy se vyšplhala mnohonásobně výš, než to bývá u Lehmbruckových děl obvyklé. Neznámý sběratel ocenil svou touhu po torzu na magickou sumu milion liber – asi 42,6 milionu korun. Brněnský radní Jiří Zlatuška, který už dřív veřejně zpochybnil morální nárok potomků Tugendhatů, začal usilovat o revokaci usnesení zastupitel-

stva. Tvrdí, že o vilu nelze projevat ostentativní nezájem, jak opakovaně v minulosti činil jeden z potomků, logik a filosof Ernst Tugendhat, a pak se domáhat jejího navrácení, nota bene po uplynutí všech restitučních lhůt. Vydání domu se však stalo hitem brněnské ODS, jež za své dlouhé vlády na radnici zmršila výběrové řízení na rekonstrukci vily (A2 č. 48/2006). Nyní se její zastupitelé zaklínají svatým právem vlastnictví. Jde však skutečně jen o majetek? Uvažme, že rodina Tugendhatů a Löw-Beerů (z které pocházela manželka stavitele Greta) měla v Brně a na Moravě obrovské majetky a vila je jen zlomkem jejich peněžité hodnoty. Zdálnivě jasný případ se začíná zamotávat a kauza vily Tugendhat se stává pro město Brno stejně nesnesitelnou, jako se konzervativním obyvatelům města Brna kdysi zdála vila sama.

Roman Křišťof

Tošovského a Nohavici a také základních práv a svobod se zastala ČSSD proti ministru vnitra Ivanu Langerovi a jeho projektu Otevřená minulost. „Vyvalí se splašky v osobním, intimním životě lidí na základě dokumentů zločinecké organizace,“ varoval místopředseda sněmovny Lubomír Zaorálek před plánem na zveřejnění dokumentů komunistických

bezpečnostních složek. ČSSD prý také nesouhlasí se selektivním zacházením s těmito informacemi a s tím, že některé oběti údajné spolupráce „jsou dnes doslova vytahovány jako králíci z klobouku. Vytváří to falešný obraz o minulosti.“ Ponechme stranou věrohodnost tohoto náhlého zaujetí lidskými právy i to, že poslední dokumenty se na veřejnost pravděpodobně nedostaly díky Langerově snaze. Ponechme stranou i to, že zmíněný ministrův plán na publikaci 17 kilometrů dokumentů na internetu je přitažen za vlasy. Skutečností je, že Langerem nastoupená cesta může pomoci zkoumání minulosti i toho, jakým způsobem se kdo podílel na udržování minulého režimu. Dokumenty mohou také poškodit nevinné a ohrožují právo na ochranu osoby a soukromí. To už ale platí i o dokumentech, které jsou zpřístupněné. Lavina intimností nás však dosud nezaplavila. Dokumenty navíc byly až dosud přístupné velmi selektivně. O činnosti příslušníků StB, a jak je vidět, i jejich spolupracovníků, jsme dosud neměli šanci získat dostatečný přehled. A tento společenský zájem by měl nyní převážet. Nese s sebou jistá rizika. Především však pro ty, kteří dosud v nových funkcích úspěšně tají míru a způsoby, kterými sloužili minulému režimu.

Filip Pospíšil